

Incipit prologus libri noni

299

di. h. j. Itē vitiū quāto diuturnū tāto periculiosius, sicut p̄sueudo mala fīm iura q̄nto diuturnior tāto pñciosior et periculosior; ex rētra de simonia, nō satis, extra de consuetud. ca. vi. xxiiij. q. j. scisima. t. ca. stat.

Explicit liber octauus de exemplis et si militiū dñib⁹ rerum.

Incipit prologus libri noni

An manu arti
ficū opa laudabūtur: Eccl. ix. Humanū gen⁹ post lapsū p̄cī a sua decidēs integratī te nature caligat ignoratīe tenebris: cōcupiscēte calorib⁹ estuat: crebras infirmitate dissolutur. Sed depellit ignoratīe tenebras: vt cūq; sapientē studiū cohēberit cōcupiscēte imper⁹: et cuiuslib⁹ p̄sionis insult⁹ moral virtut⁹ dominū: labētīc infirmitati succurrat multiformis artis ingenīū. Si enī testat̄ Halien⁹ immortale et impossibile esset corp⁹ et sp̄ maneret ei optimā cōpositio: nō indigeret arte constitutē īp̄m. Quia igit̄ corpus humanū multiplicat̄ alterat̄ et patit̄ ac insup ex passibilitate multipliciti diversis necessitatib⁹ subdit̄. ex industria vñ rōne humana qđā artes invenit̄ sūt ipsius humani corporis necessitatibus obsequētes: q̄ ad differētiā libera liū artū seruiles nominant̄. Quia enī in speculabilib⁹ reb⁹ p̄ modum cniusdā opt̄ aliquid inuenit̄: puta orationis congrue sen syllogisini cōstruc̄tio: ac etiā numerādi vel mēsurādi op̄ qui cūq; ad bñm̄ oga rationis speculatiū habit̄ ordinat̄. q̄ quādā similitudinē artes appellant̄. S̄z tñ liberales ad illarū differētiā artū q̄ ordinatur ad extinsecā opera exercitata p̄ corp⁹. Que sc̄z dicunt̄ seruiles in h̄tū corpus serviliter anime subiugatur: sed ille ecōtra dicuntur liberales: quia magis ad animā p̄tinent fīm quam libertas in homine repe ritur. Et hinc est q̄ due schole habebāt antiquis romē. s. liberaliū artū vna que ī trivium et q̄ ad h̄tū distinguishingē cōmūniter. Sūt enī invincentaliter septē: quarū sc̄z prime tres trivium, reliqua ḥo q̄ttor q̄, trivium appellantur. Grāmaticā enī et lo gicāt̄ insup rhetorica trivium cōprehēdit.

Quarū prima grāmaticā sermocinalis a litteris nominat̄. Mā grāma grecē sīla latine, theca ḥo reconditio dicit̄. Est enī ip̄a sciētia nō tñ recte loquēdi s̄z etiā recte scribendi, et origo et fūdamentū oīm liberaliū artū. Secūda ḥo dicta est logica, i. rati nalis videlicet a logos qđ est ratio. Mā lo gos vt testat̄ Iheros, apud grecos multa si gnat, verbū est enī t̄rō et supplicatio et canaynus usus reḡ p̄ quam sūt singula que subsistunt. Est ergo logica rōnalis sciētia, ad ratiocinandum inuēta. Tertia vocatur rhetorica, i. apte loquēdi sciētia, dicta grecē rhetores in. i. copia locutionis, resis enī grecē locutio. Rhetor aut̄ orator voca tur. Et fuit disciplina rhetorice a grecis p̄mo inuēta: videlicet a Horgla Aristotele et hermagora: et a latinis postea. Tullio et Boetio ac Victorino et alijs plurimū dilata. Quadrūnū ḥo quattuor bas artes cōprehēdit. s. Arithmetica q̄ ē numerādi sciētia: et dicit̄ ab artis qđ est vir⁹: et rith mon qđ est numer⁹, i. numero p̄ vir⁹. Itē Geometria q̄ ē mēsurandi sciētia. Musica quoq; q̄ ē sonor cōsonātiū peritia. Et dicit̄ a moys qđ est aqua: ex eo q̄ musicus sonus p̄cipue fit ex aqua bñore. Astronomia etiā quadrūnū includit̄ q̄ astro p̄ et celestū corporū mot⁹ certis cōporib⁹ et reddit⁹ inuestigat̄. He septē liberales artes s̄z p̄ eticas fabulas septē ancille sūt q̄s a phisologia mercuriū accepti in dōre. Secūda ḥo schola q̄ rome habebāt erat de mecha niciis artib⁹ quas supra fulges vocauim⁹. Que ideo vocant̄ mechanice, i. adulteri ne: q̄s sicut mechus est adulter q̄ ad alteri⁹ vrore accedit: sic et artifex mechanice d̄r q̄ ad alteri⁹ similitudinē agit. s. ad exēplar nature: Mā qui vestīū vñū inuenit: nature similitudinē lūp̄s: q̄ ea q̄ extrinsec⁹ pos sunt ledi q̄busdā tegumentis munivit: vide licet corrib⁹ arbores: yellerib⁹ oves: ac plumis et pennis varijs quasq; vestiuit aues. Similiū t̄n opib⁹ alijs in quaūtū p̄t ars naturā imitāt̄, put̄ P̄bs dicit̄, vñ ideo forte vocant̄ mechanice dicte artes: q̄ internū rōnis p̄siliū seu mētale cōceptū ad exteriorē materiā applicat̄ corporalez: sicut hō mechanari dicit̄ q̄ extranea carni id est alienē vrozi applicat̄ corp⁹ suū. Est enī opatio artis circa exteriorē materiā, quia ligatur h̄arum artū vñus est hominib⁹ nul

Liber nonius

ipso ceteris utilis: et in eius rationis industria plurimū delectat, nō in merito in his opere litis earū dē artiū opera laudabiliā memorātur. In manu inquit artificium opera laudabūtur: ubi siue artis instrumentū attendere velis in manibus: siue ipsius principia nota re in artificiis: siue ipsius cōmoda mirari in opibus omnīusq; virtutes et laudes artiū apparetur. Nā laus artificiū laus eoz manibus: necno et eoz opibus frequēter exhibet: sed idcirco in laude operaz manus primo cōmemorat artificiū: qz nō ex interiori cōsilio: sed ex exteriori artificio: qd manu facit artifex cōmēdat. Nō enī laudatur artifex: qz penes se bñ pūderit. vñ ex eo qz intus in animo prudēter disposuerit qz agere oportet: nisi postmodū manu extrelius vtile opere agat. primū enī ex prudētia puenit. secundū vñ ex arte. Est enī prudētia fīm. Pōm recta ratio agibilium. Vro vero esse dicitur recta ratio factibiliū. Quis vtrūq; ars circa factabilia di rigat. s. et rationē et manū. Differūt in age re et facere: qz vt in. ix. Metaph. dicit: Factio actus transiens in exteriori materia, sic edificare secare et hinc. Agere aut est actus manū in ipso agere. sic intel ligere velle et hinc. Quia igit ipa factio artis in exteriori materia trāsēs nō est p seccio factiū sed factiū. sic mol' est actus mobilis. patet qz bonū artis et laus cōsiderat nō in ipso artificiis sed mag' in artificio qd manu operat. Et licet sint multa et varia artiū vel artificiū instrumenta separata ex eo et ars qlibet vñq; propriis instrumentis. Instrumentū tñ pūctū artificiū generalis oīm dicit esse manū: ppter qd solitā pōm dicit in. iij. de Dia: qz ipsa manū est organū organū: qz omniū artiū instrumenta vñ organa. aut manu mouetur aut fluit. Nā maret illius manu fit fabri: et ab eadē et tā dū p cutit agitat. Mola enī fit manu artificiū molendo ab aqua ducitur vñ a vēto vñ a iū mēto. Fluit enī molendina ad aquam: ad ventū et ad iumenta. Expositores tñ pōm p dicitū verbū cōmunit̄ referunt ad organa nature. vnde manū esse intelligūt organū organo: ex eo qz manus date sunt hominiū loco omniū organo: qz siue ad defensōnem siue ad purgationē: siue ad cooperi metū cū ceteris alijs alialib' data sūt a natura. Mibillomin' tñ manū vt dictū ē artificiū qz

oīm ē istū pīm a qz pīructio ogis et laus sebat: Sāp. x. Manū tuā laudauerūt partē. Ceteri pōfices artiū. I. artifices omnes aut humane vite multipliū necessitate deserūt aut ad cōmoditatē cōferūt: aut secundis solatijs pīscēs vite tedia subleuant onerosa. Humans nācēs necessitatibus artifices illi seruit. s. qz eas artes ex ercent: quibus vīc' vñ vestiū cōqnit: et quibus insūp optimēta tecto: i. dom' et habitaclula cōgrua cōstruūt. De his enim aplūs ait tanq; de necessarijs reb'. j. Tl moth. vi. Habētes autē alīmēta et quib' tegamur his cōtentī sum'. Nō enī tñ vestibus tegimur. sed domib' et tectis qb'. s. a ventis et pluviis et cibis' defendamur. Apk qd dicit Eccl. xix. qz initū vite dominū aque et panis et vestimētu et domus pte gens et. Sed vltius. xxix. ca. eiusdē libri addit' istis ferrū. cū dicit: Initū necessarie rei vite hominū: aqua: ignis: ferrum et. Cōstat ei qz panis: mel et insūp sal et oleum in cibū assūmunt. quib' quidē ē necesse sartius ignis coquens. Aqua vñ et liquore vñq; vīnū coit et pīter ad potū. ad tegēdū autem hominem qui nudus et passibilis nascitur additur vestimentū. Sed quia artes que ad ista deserūt operari. si ne ferro nō possunt: vt de agricultis et vineatoribus patet: et insūp de factorib' vñstū et domozū. ad ista cōgrue addit' etiam spīm ferrū. Sunt igit operari quidā qz humane vite deserūt ad cibū et ad potū: qz rū primi cōputant agricultores: qz assūtūs laborib' suis de arborib' et agris et vineis et etiā de horītis: fructis et vīnū et olea hominibus recolligūt ad cibū et ad potū. Nō vñ arte qz agricultura vocat apud grecos: Esiodus docuit et Arigilius apud latinos: cuīs laudib' referta est catonis maioris distinctio tertia. Sed huius quatuor species communiter distinguuntur. s. arualis que docet loca culture deputare. consta que de arboribus docet: pascua que de pratīs ptractat. et florida qz de rosa rīs. et violariis et alijs etiā libris istruīt. Cōfert qz ad vīctū hominī etiā pasto: et stodia: quoq; custodire est oves et capras et pecora et boves aliaq; iumenta domestica et quadrupedis vñ pennata: vt sunt galline et anseres et huiuscemodi: quorum carnes vel lacticinia cōuentēs pībere. pībāt homiū.

De artificibus et rebus artificialibus

300

nibus nutrimentum. Piscatores quoque et acupes et venatores insuper silu estriū bestiarū ad victū corporis conqrendū labo et rante multis modis et varijs instrumentis. Nam rebus pedicis: laqueis: arcubus vel faculis communiter venatio agit. acupiū vero laqueis: pedicis viscois ac rebus ut plurimū exerceatur. sed hamo: retibus saginis et laculis vītū pīseatores. Sunt etiā molēdinarij et furnarij pistores et macellarij: pincerne caupones et coei: alijs operarij similes varijs et assiduis studijs que ad cibum vel potū pīmentū pīparatē. Lecturales quoque ac naute qui ea q̄ necessaria sunt ad vicū vel vīlū hominū: intentis curribus vel nauibus de loco ad locū transportant. humane vite necessitatibus varijs non modicum obsequuntur. Hi enim penuria profugant: bella sedat: pacem firmat: et p̄ communi vīlūtate omnium remotissimas gentes confederant.

Pigmentarij quoque artifices sive apothecarij qui in pulueres contundūt aroma ta: et strūpos electuaria: variisq̄ cōfectoriis et validas medicoꝝ pīcepto cōputant. Et insit ipsi medicī qui argumētū et remedij varijs humani corporis corruptioni resistunt. Et rursus cyrurgici qui apostemata vel vīlera curant: et q̄ vulnera queq; cōsolidant ab extra violētē illata. oēs inq̄ humane salutē necessarij sunt ministri. Apē qd̄ dī Eccī. xxviiij. Honora medicū p̄ter necessitatem: etenī illū creauit altissimus. Quia vero nō solū vīcī si etiā vestimentūz ut dictū est in vite necessaria cōputant. Q̄c̄ etiā deseruāt homini ad honestatē et dignitatē vestīū ornamenti. Idcirco ex īdūstria hominū ad vestes pīficiādās et ad eāz varias materiaſ p̄parādās ples vītē sunt artes de lana: lino: canape: serico: et ac bombece vīlū altis sillib⁹ opa facientes. terēdo: cōfūcēdo vīlū etiā retorquēdo va: ihs instrumentis. ut acū vīlū fuso: subula vīlū gīllo pectine vīlū calamistro vīlū instrumētis alijs opantes in vīlu vestīū et tegminū alio rū filoz vel chordarū et corinarū vīlū gale torū et alioz quorūcūg similitū q̄ ad lani ficiū: linificiū: serificiū: pellificiū et alioz cōsimilitū vīlū pītnerē noscunt. Qū q̄b⁹ etiam artificib⁹ vestīū. hi q̄z q̄ pelle pīparat sive ad vestīū pilosas q̄s. s. pelliparios di clīus sive depilatas qd̄ calcicos q̄s coriæ-

rios dicim⁹. et etiā ip̄i calcifices merito cōputant tanq̄ necessarij regumētis corpori seruētes. Oro q̄ villas: ciuitates et castra cū menib⁹ atq̄ turrib⁹ et alijs munitionib⁹ suis: et dom⁹ sive queq; palatia. cū portis: fenestrīs solarīs et diuersis māstis: nūb⁹ earūdē strūnt. ceteraq̄ habitacū la boīm in quib⁹ vita mortalī: social vel solitaria ducit et pīnat. Etiā hi iter necellos artifices cōputant: vi sūt videlicet latomij. lapidūm diuīsores. cemētarij atq̄ murarij: regularij q̄z et laterarij carpētarij seu tignarij: sculpēres: pīgētes: poliētes et dolātes q̄cūq̄ opēn̄ instīo: dolabzo seu ascia teretro vīlū securi scerra: amulsi vīlū linea vel q̄cūq̄ opēn̄ alio instīo. Et q̄ ferrū et supra dictū ē. etiā in vite necessaria sacra scriptura cōmemorat: cū q̄ forte et es itelli gitur: etiā ferrarij vīlū erarij. t. fabri pīs forte in artifices necessarios cōputari: q̄z q̄dā malleatores sūt. quidā fūlores. Mallectores nāq̄ dicunt q̄ ferēdo massā et dilatādo ad arte formā deducunt. Et hoꝝ q̄dā ferrarij: q̄dā argenterij: et aliq̄ aurearū nūcu pānū. Quoꝝ q̄libet artificia fabricāt diuīsis opib⁹ boīm et vīlū oportuna. Facit et faber ferrarij vomeres aratoribus: falces messiorib⁹: acūs fūtozib⁹: gladios et enses militib⁹. et fere artificib⁹ oīb⁹ fabri seruire noscūt. Cōsūt et fabri argētarij atq̄ erarij monetas varias formāt: vasa diuersa ex auro et argēto: etre mettalo et stāno fabri cāt: vt sūt metallīcē osle sive caldaria ereq̄ aut conchēcypbi: vīceoli: et bacilia ceterā q̄ ossila. Hi et fabricāt anulos: formāt callices: sculpūt sigilla: et cludūt lapides: et plura opa ab eis alia sūt. Qūb⁹ si nō rōne materie: rēne tñ forme vīlū operū figuli similāt: q̄ vasa pīllia diūsis necessaria vīlū dīlurea materia formāt: videlicet ollas: cābos: cōchhas et vīceos. Et et q̄dam aq̄ria et olearia vasa. Fusores āt fabri vocāt q̄ queq; metallicā opa fūdēdo opant: vt sūt cāpanarij: statuarij: et alia fusibilia de q̄cūq̄ minerali materia facientes. vñt eis assimilātur vitrarij q̄ pītāt ex matrīa vitrea ciaros et apullas: aliaq̄ vitrea vasa q̄b⁹ et q̄ specula cula et oocularia dī vitro pīficiū ānumerant pīt. Scđo sī q̄dā artificices q̄ artes hominib⁹ pīfūnt ad q̄ndā cōmoditatē. q̄dāz q̄dē ad cōmoduz pac̄: pīt ē ars militis q̄dā mūtione recipibile ſe rebelles et hosti-

Liber nonus

communē pacē patrē perturbātē nescit
instituta. Cui ars subseruit equestris: et p
consequēs frenifactiua et quecūs alia fa
bricās sive parās equestris istrumenta. Ar
morū quoq; fabricatio atq; vīsus vt clype
galee: ensis: lorice atq; lancee et aliorū mul
toꝝ q; ad equestris militēs p̄tinēt. Fūdibula
ria quoq; et sagittaria et quecūs ars alta fac
ad bellicū apparatū: ad militaris artis offi
ciū similiter ordinantur. **P**rooro scripto
rum opera sup omnia cōfere videat huma
na cōmoditatē: vt pote q; nō tantū corpora
li sed etiā sp̄iūlī humane vtilitati delernit.
Hec est enī que sepe in litteris absentiū vo
ta denūciat. Hec ilisper ī cyrographis hu
mana pacta cōfirmat: et habet in sapientiū
libris vtilissima eruditimēta. Hec est quoq;
ā memorā reparat: informat itellectū et af
fectū iſlammat: dirigit opera: patefacit ar
cana: et futura atq; prēterita quasi plentia
facit. Chartularij autē q; pelles ad pgamen
na purgant subtiliant et desiccant: et rafores
chartarū et cōfectores incastis: oēs ipi ope
ra sua scriptorib; subministrat. Illumina
tores autē t ligatores librōꝝ cuꝝ scriptori
bus cōpucant. **B**arbārij quoq; fullones
campiores et mensurari v̄l pōderū equa
tores: q; lance v̄l statera vtntur ad taleu
tū: mārcā v̄l libzā: vñciā: staterē quadran
tem aut sertulā. dragma: obulū: calculuz
aut assem aliquid pōderātes. Et quicq; ad
mēsurā canne v̄l brachij: cubiti: palmis: pe
dis ac digitis p̄tice v̄l iugeri miliarij: leuce
vel stadij pannos v̄l spacia aut res quoq;
cōtinuas metiētes. Et qui etiā dīscotinua
v̄l liquores ad mēsurā gomor: chori v̄l mo
dij: zgh: sextarij: emine: amphoz v̄l merre
te mēsurā h̄l omnes eisq; consumiles hūa
nis v̄lilitatib; et comodis subministrant.
Sunt insig multe alle artes ad hominū
cōmoditates inuēte q; nō p̄nt p̄ multitudine
breuter numerari. **T**ertio sunt quidam
artifices quoq; conatus et studia sūt ad lu
dū et solatū hominū: q; si honeste et cōmo
deratē fierent debitis plonarū tempoz et
locoz cōcūstatijs obseruatīs mortalīs vi
te tedia subleuāt: animos recreant: sensus
delectat: infirmos robozat: mestosq; cōso
lantur: et plura alta vite mortaliz cōserūt
tuuanijs. Antiq; ḡ i diuersis locz v̄teban
solatīs sive ludis. **M**ā in theatrī tragedie
rēcitabāt: vel comedie in carminib; a p.

De artificib⁹ et rebus artificialib⁹

301

Secundo excedunt in yisu: qz. s. architectonica
ars ad finē suū viris arte q̄ est sub ipsa: sicut
militari⁹ viris equestris: vel fūdibularia ⁊ sa-
gittaria ad finē suū. s. ad pugnandū. ppter
victoriā. Mā dicebant antiq⁹ milites nō
solū egrēs: sed q̄cunq pugnātes ad vincē
dū. vñ sub militari nō solū equestris: b̄ q̄
cūq alia ars ⁊ vir⁹ p̄tineat q̄ ad opationē
bellicā ordinantur. vñ architectorum artifi-
cū opa sūt māg laudabilis. q̄ eo p̄ q̄ s. sub
ipsis. His igē de mechanic⁹ artib⁹ ⁊ earuz
artificib⁹ instrumētis ⁊ artificijs summarie
plibatis. postq̄ in libro pcedēti. Octauo
de quibusdā rationabilib⁹. i. de humanis
legib⁹ q̄ certis rōnib⁹ p̄stāt iā aliq exēpla
pnimis. Recitat nūc in h̄ nono libello de
reb⁹ artificialib⁹ q̄s hūana vīdelicit rō ex
exteriori naturali materia p art⁹ habitū di-
recta. p̄ducit aliq̄ similitudines addere.
Interdū quidē de opib⁹ artiū. Interdū au-
tē de artificib⁹: interdū xō de instrumētis
artisi exēpla inducēdo: ⁊ diuersis adaptā-
do materijs cōprehēsis more solito sub or-
dine alphabeti.

Explicit prologus.
Incipit liber nonus. Ca. I

Actiua et cō
téplatiua vita assimila-
tur sepulchro. ppter tria.
Primo rōne receptio-
nis: qz. s. sepulchry non
vinētes b̄ tñ mortuos
recipit: ⁊ sūr vtraz vi-
ta nō vinētes mūdo vñ p̄tō: vtraz mor-
tificatos recrit. vñ Collof. iii. Mortui enī
est: ⁊ vita vīa abscondita est cū xp̄o in deo.
vñ Grego. Quid sepulchri noīe nisi ptem
plata vita signat q̄ nos q̄s ab h̄ mundo
mortuos sepelit dū a terrēis desiderijs su-
sciptos in intimis abscondit. Actiua quo-
q̄ vita sepulchrū est: qz a prauis nos ope-
ribus mortnos tegit. Ex quib⁹ ver-
bis colligis q̄ vita actiua mortuos p̄tō. cō
téplatiua xō sup h̄ etiā mūdo mortuos re-
quirit. vñ idē H̄. subdit q̄ cōtéplatiua p-
fectius sepelit: qz a cūc⁹ mūdi actionibus
fundit⁹ dividit. Secdo rōne abscondit: qz
les in sepulchro corp⁹ includit ⁊ ab hoīm
aspectib⁹ abscondit. Sic actiui debet actio-
nes vñ elemosynas ab aspectib⁹ abscondere

eo mō q̄ r̄ps docuit: Mat. v. Attēdite ne
iu. ve. fa. c. b. vbi. p̄hibet q̄ nō fiāt ad glo-
rie humane ostentatiōē: led soluz ad dei
laudem ⁊ p̄ximoy vīllitatem. Similis de cō
téplatione sue horōne dixit: Tu aut̄ cū ora.
intra cubi. tu. ⁊ clau. os. ora. patr̄ tuu⁹ ⁊ c̄.
Tertio rōne cōbinatiōis: qz vtraz vita
⁊ nō altera tm̄ req̄rit. p̄ loco ⁊ tpe. In cu-
is signū legib⁹ H̄. xxii. Q̄ abraā p̄iungē
mortuā i sepulchro duplii sepeliuit. quia
nimrū vt dicit H̄. Perfect⁹ quifq̄ extin-
ctā a p̄nt̄ vite desideriq̄s aia⁹ sub bōe ope-
ratōis tegmine ⁊ cōtéplationis abscondit:
neq̄ el p̄fecit p̄dicator est qui vel xp̄e con-
téplatiōis studiū oganda negligit. vñ p̄p̄
opationis istātā cōtéplāda postpōi. Itē
actiua et etiā cōtéplatiua vita idiget timo-
re et amore: nā timor humiliat ⁊ amor sollici-
tat: quoq̄ vtraz requirit in actiua: sicut i
naui requirit et anchora nauim tenet: cul
assimilat timor humiliās: ⁊ etiā velū im-
pellens: cui assimilat amor sollicitās. ⁊ si
militer in cōtéplatiua necessarius est timor
p̄ sobrietatē aggrauās: fm illud: Nō alta
saplētes: b̄ hūlib⁹ cōsentētes: Ro. xij. Et
ite⁹ nō pl̄ sapere b̄ opor. sa. t̄c. Ibidē. Et
rursus necessari⁹ est amor p̄ auditatē ele-
uans: fm illud Colof. iiij. Que sursū sunt
sapite t̄c. vii H̄. dicit: Anchora cordis ē
p̄odus timoris: sed quasi velū mētis est vīs
amoris: q̄ehāc dū a mūdo extrahit in al-
ia sustollit. in cōtéplatiōe igē veritāt̄. q̄s
in quodā alto pelago nauis mēt̄ p̄ficien-
do nō pḡit quā velū amor⁹ feruīdī nō im-
pellit. Et rursus: Si hāc timor aggrauat
p̄sūptione sensū quasi. p̄cella fluctū in-
niter lactata erroris voragine naufragat.
Itē actiua vita sūlīs est agriculture. nam
scut dīc Pall. eligēdi ⁊ bene colēdi agri-
ratio i q̄ttuor reb⁹ cōsistit i aere: aqua: ter-
ra ⁊ industria. aer si sit salutar⁹ ⁊ clemēs.
aqua salubris ⁊ facilis vñ ibi nascēs vñ ali-
unde deducta vñ imbre collecta. terra vñ
comoda situ et secūda. industria q̄s colen-
dis agrū ē etiā necessaria circa loca: tpa ⁊
opera. Que oīa necessaria sūt in actiua vi-
ta se exercitātib⁹. s. vt sint aerei p̄ benigni-
tatem cōpassiōis. Mā aer facillime ex alijs
immatur et patitur: Aplus. ii. Cor. xj.
Quis infirmat ⁊ ego nō infirmor? Quis
scandalizat ⁊ ego nō vroz? Debet ergo ho-
mo actiui esse clemēs in cōpassiōe ⁊ salu-

10

Liber nonus

tifer⁹ in opatiōe. **P**ré d^z esse aqua⁹ in fa-
cilitate subiectōis. Quia sc̄i aqua in loca
vacua facilis cōfluit: ita hō misericors id/
getib⁹ facilis tribuit: **L**uc. vi. **O**mni peteti
te tribut: **L**uc. i. **E**sturiētes ipse uit bo. r̄c.
Influit enī aqua loca vacua s̄ nō plena.
Pré debet esse terre⁹. i. secūdus p multi/
plicitate exhibitiōis: qz sc̄i secūda era mul/
tos fruct⁹ gignit: ita pi⁹ et actiu⁹ hō instas
elemosynas tribuit: **T**ob. iii. **S**i multū ti/
bi fu. abū tribut. **P**ré d^z esse idūstr⁹ p la/
gacitatem discretiōis pmo circa loca. debet
enī attēdere ad loca vbi sint paupes mag/
indigētes. **D**icit ei idē **P**alladi⁹ q semina/
citi degenerat in locis humidis qz in sic/
cis. **M**a pueri loca hūore plena sunt dīntes
qui abūdūt tpali substātia: z in istis semē/
datū degenerat: qz meriti fructū nō ger/
minat. **S**ed quasi terra secca est paupis in/
digētia in qua semen elemosyna nō degene/
rat: qz elemosyna pauperi data meriti fru/
ctū abūdūt. ppter qz d^z dixit **L**uc. xiiij.
Cū facis p̄dū aut cenā noli vocare dui/
tes q habet vñ retribiūt tibi: s̄ voca pau/
peres et debiles r̄c. **P**ré d^z idē **P**all. q n̄
est magnopere desiderādus color terre: qz
bonitatis incertū est signū. **E**st ci velut co/
lor terre fauor vñ fama elemosyna quē ele/
mosynarius desiderare vñ querere ad sū/
giliā nō debet. vñ dñs Mat. vj. **C**ū facis
elemosynā noll tuba canere aū te. **B**az tal/
fama nō certū ē signū vñ cā bonitati⁹. **P**ré
debet esse industri⁹ ad discernēdū tps in q/
dande sūt elemosynae. **E**ccl. iij. **T**ēp⁹ custo/
diēdi et tps abiūcēdi. **P**ds. cxliij. **T**u das
escā illo⁹ in tpe oportuno. **D**icit autē idem
Pall. q oia q serunt crescēte luna et in die
bus tepidis sūt serēda. **M**am tepor euocat
frigus inclusū. sic mittens sc̄i elemosynae
vñ boni opis crescēte luna. i. defectu vñ ca/
ristia tūc p̄cipue d^z serere. i. elemosynas da/
re. **E**t debet esse remot⁹ a frigore accidle et
ab estu spatiētie siue ire. vñ debet esse tepi/
dus. i. moderatus s. vt neq̄ frigescat p tor/
pore negligētneq̄ excandescat p ferro/
rē impatiēt. **P**ré debet esse industrius
circa opera. s. vt videat et quid et qualiter
est agendū siue plātādo: siue putādo: siue
serendo et cetera alia faciendo que spectat
ad culturā. **S**ic etiā debet homo actiu⁹ es/
se et industrius et studiosus ad purādū vi/
tia: ad plantādū virtutes et etiā ad serēda

semina bonorum operum. **C**erte cōtempatiua vita similis est celle vinarie. de qua dicit **L**atico. iij. Introductio mea rex in cella vinaria. **T**alis enim cella ut dicit **Pall.** debet esse remota a quicunque. **P**rimo quidem a calore. debet enim esse frigida et a fuore remota. **S**ic vir cōtempatiua debet esse frigidus ab estu cōcupiscentiae: et ab ardore libidinis remotus quod oculum mentis obtemperat et excedat. **P**ro. lvi. **S**upradictum est ignis et non viderunt sole. **A** Secundum a lumine: quod scilicet deesse quasi obscuram: et hec obscuritas sit in vitro cōtempatiuo per huiusmodi qualiter non reputat se quod aliquid scire vel videre. **VII P**ro. xvi. **Q**ui illas lucernas meas illuminant tenebras meas. **A**tel hec obscuram as referat ad fidem quod nunc videat deus a cōtempatiibus in quadam obscuritate. **VII A**po. i. **T**imoth. vi. **L**ucez habitat in accessibilius quam nemo hominum videre potest. **E**t. i. **L**or. xiiij. **V**idemque nunc per simul in enigmate: **L**ob. v. **I**n tenebris se a deo et lumine celo non video. **V**el ista tenebra sit in sanctis quod consideratur prius defectus diuinus iudicium formidantes. **P**ro. liiiij. **T**imor et tremor: venerunt super me et contempserunt me tenebras. **A**lforte quia sancti virtutis eternitatem et fonsq; nimirum claritatem mundane prosperitatis. **P**ro. lv. **A**b altitudine diei timebo: et ideo non recusant noctem aduersitatis. **P**ro. cxixvij. **M**ox illuminatio mea in deli. m. **VII E**tiam in die bonorum non sunt immemores malorum. **T**ertio debet esse remota a septentrione. **i**. debet esse opposita septentrioni. **S**eptentrionis enim dicit arcturus sive vera: et dicitur septentrionis a septem stellis frigidis arcturi. **I**n quibus designatur septenarius vitiosus quibus scilicet et cōtempatiui viri oppositi sunt et resistentes et contra ea pugnantes: iuxta illud dicitur Senece: **P**acem cum hominibus habebitis: bellum cum vitiosis. **Q**uarto debet esse remota ab humore scilicet a cisternis et aquis. **H**ec que sunt doctrinae sive rationes philosophiae: quorum cisterne sunt philosophorum libri: quibus bono contemplationis in his quae ad fidem pertinet debet remoueretur: quia fides non habet meritum cui humana ratio prebet experimentum. **E**t ideo Augustus dicit: **T**olle argumentum ubi fidis queritur. **D**e his cisternis dicitur Hieron. q. **V**ero mala fecit populus meus: quia me dereliquerunt fons aque yineus: et foderunt sibi cisternas dis-

De artificib[us]
... que continere non valeat
... ad aliam certam sibi lib[er]a.
... etiam vero quodcumque
... in dicitur, et hoc loquuntur
... scripturae redicendo
... fundatum. studiis obli-
... quato debet esse remora-
... nobet loge ad aliud et si
... volsantur delire, non sit
... excellenter quia stirna
... pacipiter distractus in mul-
... tissimum quibus fabula
... de Salomon Regis die
... et habuit Salomon, s[ic]
... in fabulis. Ita sequitur
... ut mandante diuinitate
... philipp. 1. Omnia deri-
... gerentur et resorsa. Deem
... credimus redolent sanctis
... id obolem per olifacium i-
... nere contemplacionis pa-
... chis transiit a rebus ter-
... ritorum illud Ps. 105. 16. E-
... sti facies mundi.
Continuum 11

Mor dei
egur in suo fervore
in suo dulcore. Ha-
bitatem sedemque et
utero latine. Si quod
necrum annabre
admodum delecte feruatur.
Quando calcant
filiat musum mitte
temporibus vel exercitio
vel cobra diligenter
impone manu魁fus
serubatur. si vas
intervis et exterioris
vita vel folia lobata sug-
geruntur crebri vultus
et rinas et quibusdam
quicquid est concus
impinguantur. Quod est
intervis et exterioris
corporis partem
munitur. Si quid est
modi cui humilitas
sublimigenitur vel
excellentia sublimi-

De artificibus et rebus artificialibus

302

spatas que continent non valent aquas.
De dissipate cisterne sunt libri **P**ho^x erran-
tium: ut Averrois & quicundam alio & con-
tra fidem christiano^x loquuntur: quos fon-
te vino sacre scripture relichto quidam chi-
stiani fodunt. i. studiose discunt & credunt.

Quinto debet esse remota a fetore. vnde fieri debet lôge ab alueis et stabulis et sterquilinijs. Si quidem in alueis intelliguntur voluptatis delitie. In stabulis dignitatis excellenter: quia viri magni et principes precipue delectant in multitudine et pôpa equorum quibus stabyla repleantur. vnde de Salomon Rege dicitur. q. Psal. li. 18. q habuit Salomon. xl. milia equorum in stabulis. In sterquilinijs autem incliguntur mundane diuitie. de quibz Apo. illi Philip. iij. Omnia derrimentuz feci et arbitror ut stercorea. Nec enim omnia que mundanis redolent sanctis ferent: qui celestium odorem per olfacrum interne distinctionis et contemplationis percipiunt. Et ideo ab his tanq; a rebus fetidis lôge fugiunt: sicut illud Ps. lxxij. Ecce elongauit fugiens. s. a fetore mundi.

Capítulo II

Mor dei cōser
uatur in suo feruore sicut mustuz
in suo dulcore. Nāz sicut legitur
In libro devindemīs quē Burgundo trās
tulit de greco in latinū. Si quis vellet mu
stum per rotum annū habere: vel per lōgū
rēpus in dulcedine seruare hoc modo sie
rit potest. Quando calcantur botri quod
ex illis stillat mustum mitte in vas pice in
teriorū per punctū vel exterius ut splenū
vas sit et obtura dilitgēter gipso. multo enī
tempore manet mustū valde dulce: et mul
to magis seruabitur si vas musti sit pice p
unctum interius et exterius et in piteū mit
tatur ita ut sola labia sup emineat: et hoc p
experiētia crebriā visū est optime. Et opor
tet vnas ex quibus hāndi mustum egredi
datur quiesciblētē concilari ita vt non
comprimantur. Quid est autem t. naci pl
ee vas interius et exterius linire: nisi men
tis et corporis puritatē iugū et firma cu
stodia munire? Et quid est vas in piteū te
nere nisi cor ī humilitate seruare? Et quid
est labia sup eminēre vel os vallis gipso al
bo obstruerētētē sublimiz pura locutione

linguam sive os oceparere et ab infinitis vel
impuris verbis abstinerere? His profecto mu-
sti: id est amoris diuini feroe et dulcor diu-
ni conservare: scilicet in custodia purita-
tis: in refrigerio humilitat: in puritate lo-
cutionis. Alij autem sunt qui talevas mustum
in arenam humidam subfundunt: quod eti-
am efficax est ad mustum conseruandum.
Sed quid est arena humida nisi de graui-
bus peccatis copuncta conscientia et humor
lachrymarum repleta: et hoc valet ad coher-
endum mustum. I. amorem diuinum. Con-
seruatur enim feroe amoris in lachrymis
compunctionis. Item amor dei facit ho-
minem obedientem. Nam cera ad ignem ca-
lefactia sed facili alectitur: et metalla ad ignem
funduntur: et sic de facili formam rei cui in
funditur accipiunt. Sic etiam eorū in quo est
calefactio diuini ignis: id est amoris est ad
obedientiam flexible et ad iussum prelati
ducibile. Luce. xii. Ignem veni mutare in
terram. Amor autem terrenorum sine misericordia
impedit salutem. Naus enim adherentes
terre ad portum non graditur sed pericli-
tatur. Sic qui terrenis adheret diuitiis p-
amorem ad portum salutis non venit. Ps. 5.
lx. Minime si affluant nolite cor appone-
re. vnde dominus dixit Mat. xix. q-
uis est camelum per foramen acus transire
et diuitiem introire in regnum dei. Si igitur
nauis anime est nimis onerata diuitiis
rum poterit sive cura: remedium est eam al-
leviare elemosynarum largitione. Item
amatores mundi vel carnis aliquando per
diuinam gratiam conuertuntur et efficien-
tur feruentes amatores dei sicut mustum
acerbum vel corruptum per decoctionem
et admixtionem aque pluialis conuertit
in vinum purum et dulce. Dicitur enim in
supradicto libro de vindemias q-
mustum de vuis acerbis vel corruptis ita est curan-
dum. Aqua enim pluialis vñq ad dimidi-
um est excoquenda. Et ex hac aqua de-
cta quanta est musti decima pars debet su-
perinfundi vino. Bursus autem cum vino
decoquuntur consummatur in decoctione de
cima pars. Quidam tamen alter faciunt:
qua in ipsis vnis immixtant aquam com-
misenctes ad futurum mustum tertiam p-
tē post decimam vultus mustū coquunt tātu-
re ei cōsumat vultus pars. Aqua itaq plu-
ialis est grā celestis cui decoctio sit ī fer-

Liber nonius

nore cōtritōis. cui⁹ mixtio d⁹ esse cū musto
sue vino lachrymose cōpūctiōis. de quo ī
Ps. lxx. Potasti nos vino cōpūctionis.
Sed decia ps referē ad obediētiā decalo,
gl. i. mādatoꝝ diuīe legis. vbi ei ista assūt
s. admixtio gr̄e: feruor penitētie: cōpūctio
lachryme: subiectio obediētie. mutat vinū
acerbū. i. amor mūdi v̄l mustū corruptū. i.
amor carnalit⁹ in vñū. i. in amoře diuinū
dulcissimū & purissimū. Et b̄ p̄z in pueri
one Matthei publicani & marie Magda
lene. Al̄ tertiā ps aque. i. penitētie assumi
tur in restituīe & calcant vue in p̄fessiōe:
qr̄ tūc exprimit vinū. i. manifestat p̄tū: s̄
decoquit mustū cū aqua in assūda cōpūn
ctiōe: & si amor mundi v̄l p̄tū cōvertit in
amoře dei. Item nota qr̄ in hoīe pficiēte
quertis pūctio timor⁹ in dulcedinē & secu
ritatē amoris. cui⁹ exēplū est qr̄ p̄ semē por
ri immiss⁹ in dolii aceti: acetū ip̄m mutat in
vinū sicut in p̄fato libro vindemias legit.
qd̄ aut̄ est semen porri nisi p̄fecus boni.
Mā porrū nō p̄mo anno b̄ secūdo semē p̄
ducere dicil. Et iō pficiēte signat q̄ nō sta
tim a p̄ncipio p̄fec⁹ eē pōt: s̄ paulat⁹ & suc
cessiū pficiē: ergo p̄ semē ipsi⁹ porri de ace
to vinū efficit: qr̄ p̄ cōtinui⁹ p̄fectū in bo
no penitētie timor⁹ in amoře quertis. Per
fecta enī charitas foras mittit timorez: vt
dicitur. i. Jobis. iiiij.

Letitiae mee eē cū filiis ho
minū. Mā erat ille hor⁹ in loco eminenti
ta: vt dicat excedere altitudinē terre: & es
se sub globo lunari: qr̄ videlicet mēs iust
omnia terrestria exedit & cōplatiōe ac de
siderio v̄sc⁹ ad celestia p̄tingit. Apo. Phi
lip. iiiij. Mā pueratio in celest. Itē erat
ille hor⁹ in loco orientali. Per orientē autē
intellige adū etiū ad iudicium. vñ in euange
lio: Sicut fulgor exit ab oriente tē. Alḡ or
entē intellige xp̄m. de quo Zacha. vi. Or
ens nomē cl⁹. Al̄ per orientē intellige origi
nē homis: ita d⁹ plātari mēs fidē ad ore
tē vt p̄ ocul habeat terroze iudicij & recor
dationē dñice passiōis: & affectionē sue cō
ditōis q̄ll̄. s. creat⁹ & fact⁹ est de limo ter
re. vñ in Levit. p̄ceptū est. vt vesicula ani
cule ponere ad orientē altar⁹ in loco vob
erāt cineres: hoc est per recordationē indi
cij motus elationis reprimere. Item quan
do motus elationis surgit in te ex operib⁹
tuis. pone te ad orientem. i. xp̄m & attende
q̄ parua sunt: quia nulla sūt respectu illo
rum que fecit. p̄ te. pone etiā ad orientē ab
fectionis iue conditionē. t̄ b̄ est in locum
vbi erant cineres. i. memorare q̄ vills es
elides motus elationis in te. Secundo
rōne plātationis: qr̄ p̄duxit domin⁹ de de
bum omne lignū pulchrū vñu: & ad vesce
num suave. lignū etiā vite in medio para
dist: lignūq̄ sciētie boni & mali: vt dicitur
Eccl. ii. Hoc lignum pulchrū vñu est i ho
mine ex conuersatione bona: sed ad vesce
num suave est: ex conscientia munda. Haz
secura mens quasi uige conuinium vt dicit
ur Proverb. xv. Debet etiam ibi esse le

Anima hominis
ad modū agri est diligēt⁹ colen
da. Agro enī vt dicit Palladi⁹
teria equalis nocet. s. sterilitas: colētis mor
bus & mal⁹ vicin⁹. Mā sterilitas reserf ad
ocū p̄ qđ vt delicit aia a fructu boni op̄is
vacat: s̄ morb⁹ reserf advittū q̄ sc̄ ip̄a ani
ma letalit⁹ egrotat: s̄ vicin⁹ mal⁹ reserf ad
prauū sociū sine ad carnē q̄ ip̄am animam
frequenter molestat. Eccl. aut̄ multū nocet
anime: qr̄ ip̄am ad malū acut: Eccl. xxiiij.
Multā maliciā docuit occisit. Facit enī
in agro anime vtilitas vltioꝝ succescere.
Prover. xxiiij. Per agrū pigri boīs trāſi
ni & ecce totū repleuerūt vrtice. Cōtra qđ
dic̄t ibidē: diligēt̄ exerce agrū tuū. Mor
bus peccati etiā multū obest: quia animaz
sterficit Eccl. xvij. Anima q̄ peccauerit
ipsa moriet. Et itē de peccato dicit. Eccl.
xxi. Dētes leonis dētes ci⁹ iterficiētes ani
mas boīm. p̄gnus soci⁹ officit q̄ animā cor

De artificibus et rebus artificialibus

303

gnus scientie boni et mali: id est prudētia inter bonum et malum discernens. Item lignum vite: id est gratia christi cui totum debet homo scribere non sibi: Apo. Gal. v. Alio autem iā nō ego: vinit x̄o in me chistus. Tertio ratione irrigationis: quod fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisū: qui diuiditur in quatuor capta. nomen vni pbison. Ipse est qui cumit omnē terrā euilath vbi nascit aupt: et aurū terre illius est optimū. bdelium et lapis onychin. Et nomē fluvij sedi geon. Ipse est qui circūt omnem terrā ethiopie. Nomen x̄o fluvij tertij tigris. Ipse est qui vadit contra assyrios. Fluvius autem quartus ipse est euphrates. Ille fluvius est gratia spiritus sancti: que fluit de loco voluptatis: id ē a christo in quo delectari debemus. Ps. xxvii. Delectare in dño. Iste egreditur ad irrigandum paradisum. i. mentē humana. et diuidit in quattuor flumina: id est quatuor virtutes. Nam pbison signat prudentiam. Prudens enī est qui nouit os mutare. pbison enī interpretatur oris mutationem. Alter enī loquendū est maioribꝫ et alter minoribus: Ecc. xxiiij. Qui adimplēt quasi pbison sapientiam. Et hic circūt omnem terram euilath: que interpretatur dolens: quia prudens est qui nouit dolere in hoc mundo. Ibi etiā nascit aurū optimū: quia optimū est lugere pro peccatis. Et benice dicit qui circumit omnem terrā euilath que habet quatuor partes. scilicet dolere pro peccatis. p̄p̄ris et alienis. pro incolatu huius miserie: et pro dilatione patrie. bdelium autem sunt opera misericordie. Lapis onychinus discreto ab onyx et vnguis. nā per figurā vnguis significat discreto. vel per lapidem orationem intellige. His tribus curatur peccator operibus misericordie et orationibus cum carnis afflictione sive dolore. Per geon dō qui interpretatur hiatus terrenus significat tēperatia que omnem territatem absorbet a nobis. Et contra ethiopianam vadit: quia malos motus in nobis destruit. Mali autem motus sunt mores mali q̄s significat ethiopes: Hier. xxiij. Si mutare potest ethiops pellem suā: aut pardus varietates suas: et vos bñ poteritis facere cū didiceritis malum. Tigris qui velox interpretatur: signat fortitudinem que impugnat assyrios: id ē demōes. For-

tis enim deber esse qui vult contra demōnes pugnare. Euphrates autem qui frugifer interpretatur: significat iusticiam que mulsum fert fructum. Vana enim sunt omnia temporalia: sed sola iusticia fructifera: sed de ista nō determinat scriptura contra q̄s vadat: quia iusticia ad omnes pariter spectat. Et flum̄ iste est grā cōpunctionis q̄ diuiditur in quatuor: que sunt contritio: confessio: satisfactio et continuatio sive perseverantia. Pbison enī. i. oris mutatio significat contritionem in qua mutatur species peccatoris. Sed per geon qui interpretatur hiatus: significatur confessio in qua aperiuntur peccata: sicut in hiato aperitur terra. Per tigrim qui interpretatur velox: satisfactio significatur: que est quasi medicamentum vulneris. Sicut enim extracto ferro de vulnera: si statim medicina nō apponitur cito vulnus putreficit. Ita si peccata de corde extrahis et vt iubet nō protinus satisfacis: vulnus tuus de facilis corrumptur. Per euphraten x̄o qui interpretatur frugifer perseverantia designatur: que nobis confert fructum vite eterne. Item anima iusti assimilatur aceru tritici qui multis medijs in hordeo reconditur. Nam tritum sicut sicut dicit Grego. Primo in segete sole tangit: quia in hac vita humana anima respectu superni lumintis illustrat pluviat accipit: quia veritas eloquio pingue seī vento concutit: quia tentationibꝫ exercetur. et secundum crescentes paleas portat: q̄ nequiores contra se quotidie vitam peccatum tolerat atq; ad aream deductum triturationis pondere premitur ut a palearū conexione soluat: quia mens nostra celesti discipline supposita dū correctionis flagella precipit a societate carnalium mundiorū reddit: et relictis paleis ad horreū ducitur: q̄ foris remanentibus reprobis electa anima ad superne mansionis gaudia sublevatur. Item anime salus debet corpori et divinitati preferri. Nam cū quis necessitate astrinxitur q̄ in mare oportet merces. p̄ficere vlt̄ personas submergi merces potius expounduntur. et in bello manus enī exponit ut capit sanuz seruetur: quia moruo merces non prosunt nec manus valent capite abscessio. Sic cum quis ad hoc deuenit q̄ corpus aut anime habere detrimēti oportet: debet corpus et divitias exponere: sicut ser-

Q 3

Liber nonus

pens et caudā expōit et corp^o: vt capit. i.
vitam seruet: Mat. v. Estote prudētes sicut
serpētes tē. Dicitur enī corpori mortuo et
anime dānate nil , plūnt: Mat. xvi. Quid
pdest homini si lucet vniuersi munduz:
anime autē sue detrimentū patiat? Item
anima illa est apta ad deū diligendū cuius
affec^t est a carnali amore purgat^o: sī illa
vua dicitur esse apta ad vindemiam dū et nū
exprimendū cuius granū exit purū sine
carnositate. Viciū in libro de vindemias q
ad pbandū quādo tps est ad vindemian
dū vuas: quidā vñā accipiūt et exprimūt:
et liquidē efflūxerit granū mundū nō con
tinens carnes maturas esse ad vindemias
approbant vuas. Si xō efflūxerit granuz
cū parte carnū nō eas esse maturas. Simi
liter illa anima est ad vindemiam musti. i.
ad affectum amoris diuini parata que ha
bet intrinsecum granum. i. interiorenam affe
ctum a carne: id est carnali amore separa
tum et depuratum. Illa autem que est cum
carne: id est cū carnali amore non est vinde
miationis: id est spirituali dilectioni accomo
da. vñ Apo. dīc. j. Lox. ii. q animalis ho
mo. i. carnalis non recipit ea que sunt spiri
tus dei. **Capitulum: IIII**

sunt ad ptegēdū pte superiorē: vt ea
put et hmōi. ad h vtrūq; galea sive casside
era. Quedā ad munienduz pte inferiorē
puta crura t hmōi. t ad h portat oreas e
reas. Quedā muniti partē mediā: vltip
t sicut scutū qd portat in sinistra vel in to
to sic lorica. Lorax aut ptegit pect t cor
t renes. Hec erat armatura goliat. de quo
dicis. i. Beg. xvij q cassis era erat sup ca
put eius: et lorica hamata induebat t ore
as creas habebat in cruris. t dlype ere
tegebant humeros ei. Inter arma hō offe
stibilia qdā sunt quib pcutiūt a remotis
sicut est are t sagitte. Et hec fuerūt arma
Eslau. de quib d Hen. xvij. Summa arma
tua: pharetrā t arcu t. Quedā p cutiūt
de xpīnq; sic gladi vltip enīs t hec erant ar
ma fortū Salomōis. d qb d Lst. iii. Re
ctulū salomōis. lx. fortes ambiūt ex fortissi
mis lsl oēs tenētes gladios t ad bella do
ctissimi. Quedā hō p cutiūt medio mō in
ter xpīnq; t remotū sic lancee. Et h erat
armatura saul. i. Beg. xvij. Tenebat saul
lanceā t. Decet et militē bēre equū: saltē
cū freno et sella. t cōsequēter oporet q ba
beat calcaria. Hec omnia sūt arma q etiam
necessaria sūt militis spūali. Hā pmo necel
sariū est scutum fidel qd munitat in pte sinis
tra in aduersis: Ephes. vi. In oīo sumē
tes scutū fidei t. Scdo necessaria ē galea
spē q sup caput se erigit: q spes ad supna
tēdir: Eph. vi. Halea salut̄ assūti. qd er
ponēs. i. Thes. v. Et galea spē salut̄. Per
tio necessaria ē lorica charitatis. de q Apo
sto. ibidē. i. Thes. v. Induit lorica fidei t
charitatis. Hā sic anuli in lorica inuiteē con
nectūt: ita fideles in charitate inuiteēvnt
unū. Quarto necessaria est iborū insta
cie t equitat̄: Sap. v. Induet p thorac
iusticiā. Quinto sūt necessaria oreas fer
ree q muniti a pte inferiori. t duplex būt
litas: q dū animi elationē rep̄mit qsi ab in
feriori pte munit. Est aut humilitas necel
laria duplex. t. interior in cordē: t exterior
in conuerſatiō. Ul qsi oreas curvis dextrā
est humilitas in pspēritate q aliq; reputa
rat se indignus: oreas curvis sinistri ē hu
militas in qduerſitate q aliq; reputat se di
gnū. Sexto necessaria est lancea pruden
tie sive pudentie: q a remotis hoste pcuti
anteq; p̄iquet. q Beg. xviii. Tulit Joab
treas lāceas in manu sua: q infrit eas ī cor

Rmatura spiri-
tualis similis ē armature corpo-
rali. Est enī duplex gen^o armoy:
quia sunt arma ad defensionē vt clypeo^c et
bmōi: et sūt arma ad offensionē: vt gladiis
et bmōi: et neutrū gen^o sine altero sufficit in
prelio existenti: qd etiā silr accidit in arma-
tura spirituali. vnde dicit Grego. in mora.
q sicut ad corporalia bella nequaq; bni ar-
matus pgit: qui aut clypeo sumēs gladijs
nō vtil. aut vtēs gladijs clypeo nō munis.
Sic etiā miles dei aduersitatis bello depre-
hensus et sc̄ntū patientie debet ante se fer-
re ne pereat: et ad portandū pmp̄tus amo-
ris inferre facula vt vincat. vnde mēs san-
ctorum in tērationē plio et munita pati-
tie clypeo et gladijs amoris accineta ad p-
ferēda mala sumit fortitudinē ad ipēdēdū
bona exercet benignitatē: quib^r et odioruz
tela patiēter excolat: et amoris facula va-
lēter reddat. **I**ste nota q sacra scriptura
introducit. p. q communiter necessaria sūt in
militū armatura. **M**ā inter arma quib^r mi-
litēs vtrūq; ad sui defensionē tādā necessa-

De artificibus et rebus artificialibus

304

de absalon. Ne tres laces sunt tres ptes prudenterie. s. memoria preteritorum: intelligenteria presentium: r. pudentia futuroy qd' inimicorum perimit.

Septimo est ensis continetio quo femur in q est voluptas munitus. **C**anit. **A**nus cuiusq; ensis lug femur suum. **O**ctavo necessari est gladi. i. dolor penitentie q; vilescait de delectatione culpe: Job p. 1x. Alto r. ligat gla. **A**l' gladi. i. dolor compassiois r. misericordie: **L**uc. ii. Tu ipsi' alam praesulib; gladi? **A**nono necessari est arcus scz sacre scripture cu sagittis doctrine. In hoc arcu est lignu dux. s. austoritas veteris testameti et corda mollis. s. lenitas testamenti noui. Ex hoc arcu emituntur sagitte poterit acute. i. dinya xba corda hominu velocis penetratia. **D**ecimo necessari est equus. i. corp' subditu spiritu cu freno t' perantie. **J**aco. iii. Equis frenos i ora mitimus: r. cu sella patietie in q facilis onus portat: **H**ester. vi. Homo que rex honorare cupit debet imidu yestimentis regis et iponi sup equum q de sella regis est. Sella regis est patietia xpi: cui selle oportet ipso. q; ab ipso rege d; honorari. **E**a. V

tunia no pot utrare vbi sit' est auaricie. s. in corde. Pecunia eti' est res corporalitani, maxio est res spualis. Nec ast spualis corporali ipsleri no pot: sic nec corporalis spirituali. vñ sicut arca ipsleri no pot sapia: ita nec anima pecunia: Eccl. v. Quar' no iplebit pecunia. Itē auar' alieno x detenor assililat vasi paruo de terra qd tuco vocabulo de salua de tzq. s. denarios sigillati rectipit: sed no pot inde haberi nisi frangat. Sic auarus raptor vel usurari reddit in morte qd no pmittitur de mundo portare: Job xxvii. Dives cum dormierit nihil afferet.

Capitulum: VI.

Boni viri debet custodire corda sua sic custodienda sunt apud aluearia. Sunt eni picipue. v. p. ut colligis ex libro **P**all. q apib' maxime nocet a quib' cox aluearia sunt penit' remouenda. **M**primu est ventus. vñ dicit q de bent collocari no longe a domibus vel in pte secreta horti a ventis remota: ita q vites frigidioribus altius paries resistat. Sic nimiru boni viri qui habent aluearia plena apibus. i. corda plena virtutibus debet ea munire contra ventu. i. contra diabolice tentationis insultu. **H**enq; vbi potest intrare frigus malicie immittit et apes: id est virtutes extinguit. vnde opponenda est ei altitudo parietis: id est elevatio orationis et contemplationis. sicut dixit domin' discipulis Matth. xxvi. Orate vt no intret in tentatione. **A**l' debet sciri viri custodire aluearia apu. i. studia bonorum operu ne a vane glozie dissipentur et extinguantur: quia superbia vt dicit Aug'. bonis operibus insidiatur vt pereant. vnde opponenda est altitudo parietis: id est firma custodia humilitatis: culus fabrica tanto altius exurgit quanto cor seipsum ad ima per suis delpectu reducit. sine custodia eni hui' parietis vent' apu aluearia dissipat: q; virtutum studia superbia vastat nisi humilitas obster. perit eni omne qd agit si no in hui' litate sollicite custodit: q; qui ceteras virtutes sine humilitate congregat quasi puluerem in vitiis porrat sic **H**re. xl. Sed in qd mst' nocet apib' est frig'. Et iō eas vt **P**all. dicit i calidior pte horti locare debem'. vñ et aditus eaz obet ec oēs opposit' soli. Gas et ipaz d; ec de tall ligno q; vim

4

Aparicia terre no lucroy facit sterilecere animas a fructib' spualis opey. Si eni vinatib' cib' facit gallinas sterilece re et cessare ab ouatione sicut dicit **P**alladius. Sic et terrenorum lucrosum auarus appetitus retrahit et cessare facit a spiritu aliis operu exercitatio. vñ **M**at. iiij. q; sollicitudo selli isti' et fallacia diuinitat' suffocat verbū ne. s. pueniat ad bōi opis fructu. **I**de auaricia aduersat opib' bōis sic letamē anser' aduersat sat'. dic i **P**all. q stercus aut' maxie necessariū ē agricultura: excepto anser' letamie qd oib' sat' in micu' est. vñ anser' sic ipse dicit loc'. **A**s' inimic' erq; sata et mosu ledit et stercore. qd eni et moslus anseris nisi rapacitas cupit di bois? Quid aut anser' stercora nisi auarox terrena luca? De his dicit **Apo**. **P**hi lip. iii. Dia strimenti feci et arbitror vt stercora vt xp'm lucrifaciā. **H**g sata ledunt qd in agro videlicet cordis spualis doctrine seu virtutu germia cresc' no sinunt. **A**it auaricia no satiat ex adeptioe auri: qz sic vinum in dolio suti corporale no sedat: sic pecunia in arce sitz auaricie no satiat: qd est q; pe-

Liber nonus

frigor ad eas nō trāsumittat. Et int̄ omnia
meliora sūt vt ipse dīc aluearia sc̄ta ex cor-
tice suberis vbi haberit p̄tr: qz nō trāsumit-
tut vim frigoris aut etiam caloris. Quis
enī apes timeat frigus: nō tñ diligūt excessu
suum calorē sp̄t p̄t. vñ pessima vasa sūt q̄ ī
bycne gelanis ī estate feruerunt. Silt sp̄s
ritualib⁹ t actinis viris q̄ esse debet velut
apes solliciti t fructuosi sume noceat frigus
accidie. Et ideo debet ad locū calidū t i-
cretū redire. i. ad secretū orōnis t cōtēpla-
tionis vbi seruor sp̄s excitat frequēter se
reducere sicut apes frequēter redeunt ad
aluearij locū. Itē eoz adit⁹. i. cogitat⁹ vñ
affec⁹ debet recipere sole. i. xp̄m: vt cōsi-
deratis laborib⁹ t passionib⁹ q̄s ip̄e susti-
nuit. p̄ nobis alleuent labores nři t non
accidiemur in eis. Uas cī cordis debet sic
esse sic dispositū vt frig⁹ accidie nō recipiat
s repellat. vñ bon⁹ ī cortex suber. i. exem-
plū p̄uersatiōs alcūl̄ sc̄ti t solliciti hoīl̄:
vt dum in el⁹ p̄uersatiōe t imitatiōe mora-
mur repellat p̄is a nob⁹ t ardor p̄cupscen-
tie t frig⁹ accidie. Tertiū q̄b multū no-
cet apib⁹ est loc⁹ fetidus vñ inquiet⁹. vñ de-
bet eo p̄ aluearia longe collocari ab oīb⁹ q̄
sūt b̄orendi odoris: vt a stabul⁹ t balneis
coqñis fusorijs t hmōl⁹ t fetore feni. Et ēt
nō debet p̄l̄ in loco vbi relonat echo: q̄. s.
ad hūanaz vocē falsa imitatiōe rūdet. Sic
etiā boni viri debet se remouere a p̄sortijs
t familiaritatib⁹ p̄sonarū corruptarū t in
famili: ne. s. eoz fetore. i. infamia t corru-
ptia p̄uersatiōi p̄i vñ in p̄sciētia vñ in fama
ledat̄. debet etiā sibi cauere a blāditorib⁹
q̄ ad modū echonis vnicuiq̄ deceptorie re-
sonat̄. i. loquunt̄ iuxta vocē suā. i. put̄ cre-
dūt ei place re. Quartū ē fūnus p̄cipue
cārī adūstū. Quid enī p̄ cārū adūstū ni-
sī mūdū accipim⁹ malo igne auaricie vñ lu-
xurie inflāmatū. j. Job. v. Tōp̄ mūdū in
malīgno posit⁹ est. cācer etiā lune mutabi-
litat̄ sequit̄. qz. s. fm̄ augmentū t decremē-
tū lune repletione t vacuitate patit̄. Et si-
milis t̄p̄ mūdū fm̄ fortune mutabilitatē
mutat̄. i. Job. ii. Ecce mūdū trāst̄ t̄ p̄i
p̄scētia el⁹. Boetij. ii. de p̄so. p̄sa. ii. Nunc
cōtinuū ludū ludim⁹: rotam volubili orbe
diam⁹. Insumū sumis: sup̄ma insumis mu-
tare gaudem⁹. vñ qdaz metrice dixit: Lu-
sus fortune variat̄ t̄ orbita lune. Nutius
lḡf cārī sum⁹ tūc ad apes p̄tingit. qz. vñ
mūdi affectus vñ terrene occupatiōis ac-
bonos viros inuoluit: t̄ nōnūq̄ ex eis ali-
q̄s etiā inuolēdo ext̄guit. vñ debet se bo-
ni viri a talli fumo ētū p̄st elōgar: Apōc.
xvii. Cū vidērēt sumū incedij el⁹ lōge ita-
res supple s̄. Quātū q̄b nocet opib⁹ apū
est succ⁹: quarād̄ herbaꝝ vñ floꝝ. s̄c̄t̄ el
lobor⁹: casia: absinthiū: cucumer: agrestis
t silia. quarū. s. amaritudo ip̄edit dulcedis
nē mellis. vñ talia ab alueariib⁹ apū debet
penit⁹ remoueri: t debet poni iuxta arbo-
res vñ herbas quibus nulla amaritudo re-
spōdeat in flore aut succo. Quid aut̄ ē her-
barū malus succ⁹ n̄iſt tristis t penitidine
plenus voluptatū t libidinuz exit⁹: vñ de
meretrice muliere dictū est: Idōnē. v. Fa-
uus distillās labia meretricis: t nitidius
oleo guttur ei⁹: Nonissima aut̄ illi⁹ amara
q̄s absinthiū. In quo ostēdēre voluit Sa-
lomon q̄ voluptas licet in p̄ncipio vel in
medio. i. in cogitatu vel actu habeat dele-
crationem: in fine tñ relinq̄t amaritudinē.
vñ incipit a melle p̄edit ad oleū t termīa-
tur ad absinthiū. Sic ē ḡsuccus amar⁹. i.
lu xurie fruct⁹. quē. s. apes. i. p̄sone sp̄iales
t si tñ cogitatu vñ affectu degustēt: p̄ditur
dulcedo mellis. i. suauitas t delectatio in-
terne cōsolationis t deuotio. Nā sic dicit
Berū. Delicata est diuina cōsolatione t nō da-
tur admittētib⁹ alienā. xp̄t qđ Apōc. dīc
i. Cor. ii. q̄ animal. i. carnalib⁹ nō p̄cipit
ca q̄ sūt sp̄s dei. Itē boni viri assimilat̄
vas argenteis q̄ fragun̄ t vñnt̄ ve repa-
rēt̄. Sic boni viri mō frangun̄ t tribu-
latōes: vñ vñnt̄ p̄ infirmatōes vt reparē-
tur t meliorēntur: s mala sūt tanq̄ vasa te-
stea vñ vitrea q̄ fracta nō reparat̄. Ps.
i. Tanq̄ vas figuli confringes eos. Itē
vas argentea limantur t clarificentur: sic
deus suis affligit vt puriores sint t clario-
res. Aug⁹. Qd̄a ferroq̄d forap̄ an-
to: qd̄ flagellū grano t̄ fact tribulatio vi-
ro lusto. Itē bōl̄ viri affligūt vt p̄ficiāt̄:
t̄o assistat̄ imagib⁹ t̄ ligili. de quib⁹ H̄e-
go. in dialogo dicit: q̄ sicut imperiti homi-
nes nec dū p̄fecte sculpta sigilla vñ imagi-
nes aspiciunt̄ t̄ p̄fecta laudant̄: t̄ ta-
men artifex cōsiderat t̄ limat t̄ laudari laz
audit t̄ tundere tñ meliorādo nō desinit.
Sic plerūq̄ illi quos iā p̄fectos homines
extimant adhuc in oculis summi opificis al-
iquid inunctionis habent: inter quad̄ iā

De artificiis *Artificis articulationibus* **Lap-**
inianor. **O Maritat-**
cante non potest a-
tar. **Wa de fer-**
tibor operari nisi cal-
cio sceti sed frigatu-
m dicit Aug. **Hers ca-**
natur frigida aut frang-
t aqua dom operanda n-
et per ignes charantes. **Z-**
o multi igne in offiis men-
Bel charans alies fuda
spicula. In charitate a-
ta non et Zplo allimila-
no in contradictione op-
eris. **Ubi Hugo dicit qd**
boni operis null ma-
tibus. **Hez assimilare**
ut qd dicunt et funda-
mentum possit sed
non cadit. **Charitas en-**
tia. **Cir. cit. Etiam illa etia**
se simili fundam cito-
rum pall. collucunt tripli-
cata in argilla solid-
ita non tibi significat
opus. **Lita c. givie ex-**
pla. **de qui signatur**
pall. solidia sine spissi-
tate artus est corp' su-
mo et designat in terra
habundantia ponatur
etiam doet et dolar.
solidi solvi vni pedis
tum. nus quid pedis
solidi non diligat lab-
orem et respectu deu' di-
stinguebat enim et de
tum vienios sui gratia
aliquibus mercedeis in-
venientibus non erubet
et pudente adiutor al-
lium suum respectus b-
onum ad docendum dinem
et probandum non ita
quod quisque etiam
et quisque sibi beatum
et quisque sibi amum. **q. cuius**

De artificibus & reb⁹ artificialibus

305

sirmitibus et tribulationibus quotidie
limantur.

Capitulum: VII

Charitate defi-
ciente nō potest aliquis bñ ope-
rari. Hā de ferro frigido nō po-
test faber operari nisi calefaciat illd igne.
nec pōt electi sed frāgitur sub martello. vñ
sicur dicit Aug⁹. Ferz calidū dū cudit di-
latatur:frigidū aut frangit. Sic homo nō
est aptus bene operandi nisi calefac⁹ fuerit
per ignēz charitatis. Thresi. i. De excel-
so misi ignē in ossibus meis & erudituit me.
Itē charitas assilat fūdamēto: vñ Apo.
Epheb. iiij. In charitate radicati & fūdati.
An nota q̄ Apls assimilat charitatē radi-
cī in eo q̄ dicit: radicati. q̄ sicut omnis fru-
ctus a radice pcedit: sic op̄ bonū a chari-
tate. An Grego. dicit q̄ nō h̄z viriditatem
ramus boni operis nisi manerit in radice
charitatis. Itē assimilat eā fūdamēto do-
mus in eo q̄ dicit: et fundati. quia sine fū-
damēto stare nō potest: sed destrueto fun-
damēto cedit. Charitas enī omnia susti-
net. j. Cox. xiiij. Est alia etiā ratio qua cha-
ritas assimilat fundamēto: q̄ fundamēto
vt dicit Psall. cōsuevit triplicē ponit. s. aut
in petra aut in argilla solida: aut in terra
labili. & in his trib⁹ significant tria chari-
tatis opera. Tria ei prie ex charitate sūt
diligenda. s. de qui signatur in petra. spūs
q̄ in argilla solida sine sit spūs angelic⁹ si-
ue humān⁹. tertii est corp⁹ sine p̄pīlū sine
primis: hoc designat i terra labili. Et
nota q̄ si fundamēto ponatur in sacrofa-
go vel in petra debet vt dicit Palladi⁹ for-
ma fūdamēti sculpi vnl⁹ pedis altitudine.
vñ dū orū. vnl⁹ns quidē pedis altitudinem
charitas qua deus diligis habet: quia vno
tm affectu seu respectu deus diligēt debet. s.
pp̄ter seip̄m: hoc enim est de ratione vere
amicie vt amicus sui gratia diligat. Et
ideo ille qui deus mercedis intuitu diligit:
verus eius amicus non existit. Potest ta-
men ip̄a dei dilectio adhuc alterū pedem.
Ialum affectu sine respectu babere. s. ad
mercedem. i. ad beatitudinem creataz quā
ab ipso deo habemus: non ita q̄ ipsa sit fi-
nis amati: ita q̄ deus propter illā diligat
eo q̄ hoc esset vt dictum est nō vere diligē-
re deum: sed prout ipsa beatitudo ex parte
amantis est finis amor⁹ cuiuslibet virtuo-

se operationis. Si vero fundamentum pō-
natur in solida argilla et constricta: tūc de-
bet habere quintam vel sextam partē alti-
tudinis eius que super terrā. s. i. parietib⁹
est futura. Similiter etiā charitas qua p̄-
ximi spiritū vel nostrum diligimus debeat
quinq⁹ vel sex gradus habere altitudinis
l. pfectio[n]es. Et primus gradus est vt dil-
gamus vere. tunc autē vere diligimus alti-
udem cū amamus eum ad bonū suipius
et nō ad utilitatem nostrā. i. Cox. xiiij. Cha-
ritas nō querit que sua sunt. vnde tunc alti-
quis vere diligat animā. p̄ximi sui vel suā.
quādō diligit eā ad salutē ei⁹. Et isto mo-
do Appls. primos fūm spūm diligebat. vñ
dixit. i. Cox. x. Non querens quod mibi
vtile est: sed quod multis proslit vt salutē fu-
ant. Secundus gradus altitudinis hu-
ius fundamenti est vt diligam⁹ recte. Tūc
recte diligimus aliquē cū mai⁹ bonū suū
minorī preponimus: puta vt magis dilig-
amus animū q̄ corpus: et spiritualia q̄ tem-
poralia. Tertiū gradus est vt diligam⁹
sancte. i. in ordine ad deū & ppter deuz. Et
ideo debemus odio habere in anima nrā
vel proximi quicquid repugnat deo pu-
ta peccata et cogitationes peccator⁹. Psal.
xviii. Iniquitatē odio habui & abomina-
tus sum. Quartū gradus est vt diligam⁹
operose. i. Jobis. iiiij. Nō diligamus verbo
neq̄ linguis: sed opere et veritate. Quintū
gradus est vt diligam⁹ pfecte. s. nō tm
amici animā: s. etiā inimici. ad salutē enī
inimici non tantū generalē sed specialē af-
fecū habere: & pro eo specialiter orare per
fectionis est. vñ Dat. v. Diligite inimicos
vestros tē. et poste concludit: Estote er-
go perfecti. Uel si volumus huic fundamē-
to charitatis qua sez p̄ximi spūm diligim⁹
dare sex partes altitudinis. Tūc p̄ sex gra-
dus accipiamus. vel elemosynas spiritu-
ales quibus animabus p̄mixtū subuenire
debemus: que in hoc versiculo continentur.
Consule castiga solare remitte fer ora. De-
bemus enim eis in dubijs consulere et des-
linquentes eos castigare: mestos consola-
ri: offensas remittere: eos supportare: p̄ eis
orare que ad charitatis altitudinem perti-
nent. Si autem fundamentum ponatur in
terra labili: debemus tātū fodere quo usq⁹
fueriatur argilla mūda sine sterquilino.
Et si argilla nō inueniāt tunc sufficit īmer-

105

Liber nonus

sisse quartus partē altitudinis que futura ē super terrā ut ipse Pall. dicit: Ex quo patet q̄ charitas qua corp⁹ nostrū vel p̄ximi diligimus, primo debet esse munda a sterq̄ luto, sc̄ ab amore carnali ut nō sit dilectio carnalis r̄ spiritualis, s. ut diligamus non carnaliter sed spiritualiter. Item debet habere quattuor gradus altitudinis. Primus est ut magis diligam⁹ corpus sine p̄plum; siue proximi q̄ alias res corporales extortores. Secundus est ut q̄tū ad res corporales magis diligam⁹ corpus p̄ximi q̄ p̄ximum. Hā etiā quidā gentiles sine spe vite eterne p̄ amore amicor̄ se mortui ex poluerunt, vñ multo magis hec charitas facit cū pertineat ad bonū virtutis, vnde etiā omnis Ihs dicit, ix. Et hīc, q̄ homo debet amicos ad tristia vocare tardesed ad letar̄ p̄spēra p̄mpte. Ecōtra autē ad eorū p̄spēritates et leticias debet se tarde ingere: sed ad tristias celeris t̄ p̄mpte, vñ b̄ carnis amicīcia plura bona corporalia sūt impendēta amicis q̄ nobis metip̄sis: s̄ de bonis spiritualibus semp plus nobis q̄ amicis impēdere t̄ velle debem⁹, t̄ silt etiā de malis vitandis. Tertius grad⁹ est ut minus diligatur corpus q̄ spiritū. Debet enim corpus diligi in ordine ad spūm. Quartus gradus est ut q̄tū ad actū extortores charitat̄ qui est elemosyna et ipsa corpora quodā ordine diligamus, et iste ordo attēditur fini tria, s. fini debitū: fini necessariū: t̄ fini honestū. Scđm debitū qđd: quia parentibus ac p̄p̄nquis et benefactoribus t̄ eis a quibus spiritualia accipim⁹ debem⁹ quando indigerent magis elemosynā face re q̄ alijs. Scđm necessariū do q̄ ceteris paribus debemus magis subvenire indigentibus. Scđm do honestū ceteris paribus magis debemus dare melioribus: illi et assignare in singulis q̄tū vñ alteri eorum preferatur est impossibile: quia singulare conditiones que attendende sunt infinite sunt et non cadunt sub arte, vñ d̄ his magis vñctio docet q̄ prudentie consiliū. Dicit enī Pall. q̄ fundamenta debent extraq̄ parte esse latiora q̄ paries futurus sit semipedis spacio: qđ signat q̄ fidamē. tum charitatis in sanctis viris latius est interiori affectione q̄ possit ostendī in exteriori opere vel conuersatione. Et hīc charitas t̄ celus fraterne salutis reddit sanctos

viros sollicitos et studiosos ad attrahendum alios ad deum. vnde assimilatur balsamo et cimino. Dicit enim Palladius & columbe si cimino palcant assidue. vel si alarum ascelle balsami liquore tangent inducunt alias columbas ad columbarium domini sui. Quid autem est ciminus qui fin medicos in secundo gradu est calidus nisi fraterne salutis et charitatis celus? **N**ostri nangs gradus est charitatis circa lumen sui. Secundus vero est circa salutem proximi. hoc ergo cimino quotidie sancti virtutis pascuntur: quia sez de proximoz salte quotidie sollicitantur: Aplus. iij. Coz. xij. **I**nstantia mea quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum. Est autem velut balsami liquor ipsius fraternitatis amor. Balsamini nangs liquor fetu mortuum de ventre pregnantis educere perhibetur: quia duz quis ex vir sanctus primorum amore succensus aliquem ex eis sua sancta exhortatione convertit peccatum morale de conscientia eius expellit: quasi virtute balsami fetu mortuum de ventre pregnantis educit. Job. iij. Ros水流 quoniam translatis sumus de morte ad vitam: quoniam diligimus fratres. Sunt autem velut due ale columbarum fratres spirituales vite sanctorum: sez contemplativa et activa. Vel duo genera elemosynarum sez spiritualium et corporalium. vnde tunc ascelle alarum balsamo tangunt: quia de ipsi sancti viri fraterne dilectionis copia insone ad vtriusq; vite vel elemosyne studia impelluntur: quibus videlicet studijs pretinus ad columbarium domini columbas alias ducunt: qz vtriusq; elemosyne beneficio scilicet et corporaliter subueniendo et protectionis et orationis auxilio etiam peccatores proximos ad domini gratiam trahunt.

Capitulum: VIII
Aro non est de
litus nutrienda sed laborib⁹ pœ

Ultis nutrienda sed laborib⁹ pes-
uentie et passionib⁹ exponen-
da. Nam agricola qui nollerat granis ad te-
pus in terra perdere et ventis ⁊ tempestati-
bus exponere: sed tantum in horreo serua-
re fructum inde non reculeret. Iunno et pu-

De artificibus et rebus artificialibus

306

treferet et corrumperetur. Sic qui tantu^m amat carnem suam q^{uod} in quiete et delitio^m vult eam servare nec ieiunijs et laboribus vult eam exponere: nibil ex ea nisi corruptionem habebit: Matth. x. Qui voluerit animam suam: id est animalem vel corporalem vitam saluam facere perdet eam. et qui perdiderit animam suam in hoc mundo inueniet eam: scilicet in futura gloria. quasi dicat agricola: f^{er}umentum si perdis seruas: si seminas inuenies: Job. xi. H^{ab}it granum f^{er}umenti eadens in terra mortua fuerit ipsum soluz maner. Item caro non delectabilibus et blandis: sed amaris et afflictu^m cōseruatur a corruptione tentationum et vitorum sicut f^{er}umentum in horre non cum dulibus et lentiuis sed cum asperis et amaris foliis et succis preseruatur a putrefactione et lesione curculionum et aliorum vermis. Docet enim Palladius in libro suo de agricultura: q^{uod} si factis granariis amurca lutaria mixta parietes linitantur: cui aridi oleasteri folia vel olive pro paleis adhuciantur: quo tectorio siccato rursum amurca respergatur: et vbi hec siccata fuerit f^{er}umenta condantur a curculionibus et alijs vermitibus tuta serubuntur. Item herba coniuncta greci asserunt substrata f^{er}umentum additam. Constat enim q^{uod} et oleasteri et olive folia amara sunt etiam amurca. Coniuncta est etiam herba letalis: que cum tritico generatur qua tamen turdi vescuntur. Vnde sumiliter caro nostra amaris et mortificatus a vitiis preseruatur. Vnde Applus dicebat Colos. iiij. Mortificate membra vestra. Item negat Columella quem Palladius in libro suo frequenter allegat ventilanda esse f^{er}umenta: quia magis miscentur animalia totis acernis. que si non mouentur in summitate intra mensuram palmi subsistunt: et hoc velut corrupto corio cetera illa durabunt. Et assertus id est noria animalia ultra predictam mensuram non posse generari. Sic etiā fuerunt quidam seruetti sacerdotes sancti: qui quasi nullius ventilacionis refrigerium carni sue prestare voluerunt. Coluerunt enim potius ipso exteriori cortice: id est carne mala sentire q^{uod} tentationum et vitorum puncturas et corrosiones ad mentis sue intima penetrare. sicut pater de beato Hermanno Altissodorensi. et Hylarione: et beato Martino et quisbulda

alijs qui laboriosissimam et austerrissimam vitam du^rerunt continuerunt: sed tamen Palladius dicit q^{uod} nihil tamdiu custodiendis f^{er}umentis commodius erit q^{uod} si ex aereis in alterum vicinum locum transvulsa refrigerentur aliquantis diebus atq^{ue} ita hore is inferatur. In quo signatur q^{uod} nouit et imperf^{ect} est qui sunt similes f^{er}imento q^{uod} in area trahitur: non sunt in tanta austerritate et artitudine tenendi: sed interdum ad breue spactum temporis aliqua recreatio ne refrigerandi: et post h^{ab} ad horeum aspiratis et laboris reducendi. ex hoc enim frequentius laborabunt et magis etiam consolati in labore persecuerabunt. Seneca: Non semper in actu sis: sed interduz animo tuo requie dato: Sed et ipsa requies plena sit sapientia bonis cogitationibus. Item caro est pro salute anime periculis et aduentis exponenda. Nam pugnator clypeis diligit et charum habet: sed non tantu^m q^{uod} non exponat ictibus ut corpus seruetur illud. Sic caro aduersitaribus et periculis exponenda est ut anima seruetur illesa et in demnis. Vnde Applus dicit Act. xx. Aula et tribulationes hierosolymis me manent: id est expectant: sed nihil horum vere or: nec facio animam meam: id est vitam animalem et corporalem preciosiorem q^{uod} me id est q^{uod} vitam meam spiritualem.

Capitulum: IX

Clerici et episcopi

Qui debent ornari illis vestib^{us} spiritualiter quibus pontifices et ministri iudeorum ornabantur et vestiebantur corporaliter. Habet enim tunica pontifex octo ornamenta. Primo enim habebat vestem lineam. Secundo tunicam biacynthinam: in cuius extremitate versus pedes ponebantur tintinnabula quadam per circumstylum: et malapunica sacra ex biacyntho et purpura coccogbris tinctorio. Tertio habebat superumerale q^{uod} tegebat humeros et anteriores partem vestis ad cingulum: quod erat ex auro et biacyntho et bysso retorta. Et super humeros habebat duos onychinos in quibus erat scilicet nomina filiorum israel. Quartum erat rationale ex eadem materia factum: q^{uod} erat quadratum et posiebatur in pectore et conservabatur superbulerat. Et in hunc ratione erat. xiiij.

Liber nonus

lapiſes pectoſi p quattuor ordines in qui-
bus etiam erant ſculpta nomina filioꝝ
Iſrael. s. ad designandū q̄ feret onus to-
tius populi per hoc q̄ habebat nomina eo-
rum in humeris: t̄ q̄ ligiter dehebat de fa-
lute eoz cogitare p hoc q̄ porabat eos in
pectore quasi in corde habebat. In quo etiā
rationali mādanit dñs ponit doctrinā t̄ ve-
ritatē: qz qdā pteatia ad veritatē iusticie
t̄ doctrine ſcribebat in illo rationali. Ju-
dei tū fabulanq̄ in rationali erat lapis q̄
fm diuersos colores mutabat fm diuersa
q̄ debebat accidere ſiliis Iſrl: t̄ b̄ vocat ve-
ritatē et doctrinā. Quintū erat baltheus.
Cingulus fac̄t̄ ex pdic̄t̄ q̄tuor colorib⁹.
Sextū erat thyara. t̄ mitra qdā de bys-
ſo. Septimū erat femoralia linea ut ope-
raret carnē turpitudinis ſue q̄t̄ accederet
ad ſeptuāriū v̄l altare. Octauia erat lami-
na aurea pēdes in frōte et in qua erat no-
mē dñi. Ex iſtis q̄ octo ornamenti minorē
ſacerdotes q̄tuor habebat. s. tunica linea
femoralia t̄ baltheum t̄ thyara. Per iſta
ḡornamēta designat ſcritas miſtrorum dei.
Sunt ei q̄tuor necessaria omnib⁹ ministris:
ſez caſtas q̄ ſignat p femoralia. puritas
vite q̄ ſignificat p linea tunicā: moderatio
discretiōis: q̄ ſignificat p cingulum. rectitu-
do in certitudine: q̄ ſignificat p tyara. ptegen-
tē caput. Sz sup hec pōtifices debet quat-
tuor habere. Primo lugē dei memoriam in
replatiōe: t̄ hoc ſignificabit lamina au-
rea habens nomē dei i frōte. Secō q̄ sup
portet inſtrumentum p̄li q̄o figurat ſuphu-
merale. Tertio q̄ habeat p̄li in corde
et in viſcerib⁹ p ſollicitudinē charitatis: q̄o
ſignat p rationale. Quarto q̄ habeat cō-
uerſationem celeſte p̄ opa pfectioꝝ: q̄o ſi-
gnat p tunica hiaſynthīnā. vñ tūtice hia-
ſynthīne adiungebant in extremitate tin-
tinabula aurea: p q̄o ſignat doctrinā diuño-
ru q̄ debet cōſigil celeſti cōuerſatiōi pōtifi-
cis. Adiūgant etiā mala punica: q̄o ſi-
gnatur vnitas fidelis t̄ cordia in bōis mo-
ribus: qz ſicut malapuncta habet ſua gra-
na vnitā: ſic vnitā debet eē ei⁹ doctrinā: vt
p eā pacis t̄ fidei vnitā nō rūpaſ. Itēz
clericorū t̄ miſtrorum ecclēſie christi idonei-
tas ſignificat in eoz vestib⁹ quib⁹ ſez īdu-
untur quādo in ecclēſia ministrat. Que-
dam enī ſunt q̄ generalis in oib⁹ ministris
requirunt ut ſint idonei ad trac̄tādū diui-
na. Quedā xō requirunt ſpecialis in ſupl-
orib⁹. Et iō qdā vſtes ſunt oib⁹ ministris cō-
munes. Quedā ſupliorū tñm. Oib⁹ enī mini-
ſtris cōperit amic⁹ humeros tegēs: in q̄ ſi-
gnat fortitudine ad diuina ſacia qb⁹ māci-
panſ. Et ſilt alba q̄ ſignat puritate vite: t̄
cigulū q̄o ſignat reprobationē carnis: Sz ſub
diacon⁹ v̄teri⁹ bz manipulū in ſinistra. in
quo ſignat exterilio multarū macularū: qz
manipulus ep̄ ſuſti ſudariū ad exterger-
dū vultū. Ip̄e ei est q̄ pmo ad ſacra trac̄tā
da admittit. Habet etiā tunica ſtrictā per
quā doctrina p̄t̄ ſignat. vñ in veteri lege
ſupra dictū ē in tali tunica tintinabula pē
debant. Subdiaconus enī primo admittit
tur ad doctrinā noue legie annuncianđa
ſed diacon⁹ bz ampli⁹ ſtolā in ſinistro hu-
mero in ſignū q̄o applicat ad ministerium i
ipis sacramētis: t̄ dalmatič q̄ est vſt̄ lar-
ga ſic dicta: qz in dalmatič p̄tib⁹ pmo fuit
vſlus el⁹: ad ſignādū q̄ ip̄e pmo ponit dī-
ſpētator ſacramētor. Ip̄e enī ſaguinē dispē-
ſat. in disp̄ ſatiōe at largitas requiriſ. Sz
ſacerdoti ſtola in vtrōq̄ humero ponit ut
oſtendat q̄ plena p̄tā ſuppēſa di ſacramē-
ta et daf nō vt ministro alteri⁹. Et ideo ſto-
la deſcēdit vſq̄ ad inferioꝝ. Habet etiā ca-
ſula q̄ ſignat charitatis: qz ſacramētū cha-
ritatis cōſecrat ſez eucharistiā. ſed episco-
pis addūf nouē ornamēta ſup ſacerdotes
que ſunt: calige: ſandalia: ſuccinctoriū: tuni-
ca: dalmatica: mitra: cirothece: baculus t̄
anulus: qz. ſ. nouē ſūr que p̄t̄ ſupra ſacer-
dotiſ. ſ. clericos ordinare: virgines bſidice-
re: baſilicas dicare: clericos diſponere:
ſynodos celebraſe: chrisma cōſecrare: t̄ ve-
ſtel t̄ vafa etiā pſecrare. vñ p caligas ſigna-
tur rectitudo gressu. Per ſandalia q̄ pe-
des tegunt cōtemptus terrenorum. Per
ſuccinctorium quo ſtola ligatur cum alba
amor honestatis per tunicam perſeuera-
tia: quia Joseph tunicam talarem habuſiſ
ſe legitur quaſi deſcendentē vſq̄ ad talos:
p q̄o ſignat extremitas vite: p dalmatič
largitas in operibus misericordie. per eiro-
thecas cauēla in operatione: per mitram
ſcītē vtriusq̄ testamēti. vñ t̄ duo cornua
bz. p baculū cura pastoralē q̄ debet colligē
vagos q̄o ſigſt curvitatis: i capite baculū ſu-
ſtētare ſiſmos: q̄o ſignat ſtipes baculū: et
pungē lentos q̄o ſigſt ſtimulū i pede baculū
vñ dylus: Collige ſuſtēta ſtimula vagas mor-

De artificib⁹ et rebus artificialib⁹

307

bida lēta, per anulū signat vnitatis fidei q̄ ecclesia deponens xp̄o. Episcopi enī sūt loco christi qui est ecclie sp̄olus. Sed vteri⁹ archiepiscopi palliū habet in signū p̄uale glate p̄tatis, signat enī torquē aurea quē solebat legitimate certatēs accipere. Et ista ornamenta correspondent vestibus pontificis veteris legis. Nā, plamina que pendebat in fronte habet pontifex noster crūcem ut Innocent⁹ dicit. Sicut p̄ femorā lib⁹ habet sandalia; p̄ linea albā; p̄ baltheo cīgūlū; p̄ podē tunicā; p̄ ephor anulū; p̄ rationali amictuz; p̄ superhumerali stolā; p̄ tiara mitrā. Nota etiā q̄ romanus pōtifer nō vtiſ baculo; qz petrus misit ipm ad suscitandū quendā discipulū suū; qui postea face⁹ est episcop⁹ treverēsis. Et ideo in dioceſe treverēſi papa baculū portat ⁊ nō in alijs. Et in signū qd nō habet coartatam potestatē q̄ curuatio baculi si gnat.

Capitulum: X

Confessio necesaria est ad sanā dū vñlera aie. Nā q̄dū ferrū manet in vulnere nō pōt corpus sanari. Et sic q̄dū petm reinet in conscientia animi nō sanar. Educiatur autē de conscientia petm p̄ confessio in dictū, viii dī Job, xxviii. Numquid q̄ non amat iudicium sanari potest. Itē confessio dī p̄cedere conscientie examinatio sicut dī in sūliue p̄paratiū p̄mittit purgatiō. Nā purgādū infirm⁹ prius p̄parationez rectipit q̄ humores cōmōneat; vt postea medecina sequēs meli⁹ ejiciat. Sic prius dī hō examinare petā ⁊ dījudicare apud se anteq̄ confiteat: Eccl, xviiij. Ante iudicium parasticā tibi. Itē confessio necessaria ē ad cordis illuminationē. Est enī cor simile domum. Dom⁹ enī illuminat q̄n fenestra aperit; qz sol rūc in eā ligredit. Silt̄ q̄n cor domino aperit p̄ confessionē gratia dei intrat in ipsū ⁊ illuminat. Crys. Confessio cor emundat; sensū illuminat; animū sacrificat; ⁊ ad susceptionē xp̄i p̄parat. viii dī Læt., v. Aperte mibi soror mea. Itē confessio est necessaria ad mortis eternae emersionē. Nā q̄n apostola cōvertit ad interiora ⁊ ibi crepat ē causa mortis corporalis; q̄n ouertit ad exteriora possibile est ad sanitatem redire. Sic petm absconditū interi⁹ cā est mort⁹ eterna. Cōuersū dō exteri⁹ ⁊ manifestatū p̄ confessio-

sionē est spiritualis salutis iudicium, vii si incōfessus latet; incōfessus 2dēnaberis.

Capitulum: XI

Om̄pūctio cor dis assimilat vino: sūm illō Ps. lix. Potasti nos vino compūctiōis. Nam vinū sp̄ emittēdo feces se purgat: ⁊ sp̄ ē in motu ⁊ tremore donec separat purū ab impuro. Sic q̄ vere cōpunct⁹ est sp̄ est in motu ⁊ tremore dōc sapere ab eo īmūdicia peti. Itē cōpunctio assimilat aceto. Pri mo rōne p̄fectiōis: qz ex eisdē cor cōpungitur quib⁹ acetū ex vino cōficiſ. Nā si quis velit ex vino aliquo optimū acetū p̄ficere: hoc mō facere pōt. Accipiat cornalia quādo incipit rubescere; ⁊ cētimora q̄ nascuntur in capī q̄n sūl̄ incipit rubescere; ⁊ de labrūscis ante q̄d incipiant tumescere; ⁊ de brugnolis cepari acerbis aīz; pulueriçet subtiliter oīa sil. Et tūc accipiat de melio; ri aceto qd luenerit ⁊ disperget cū pulue re illo; ⁊ ita conficiat panes bñ deficatos. Et si vinū de quo vult facere acetū fuerit forte: ponat de pane illo pax; ⁊ si fuerit de bile pōat pl̄ ⁊ fieri acetū fortissimū. Quia tiḡ illa quattuor ex quib⁹ p̄mo pulnis cōfici acerbū hāt ⁊ agrestē sapoz̄. I. immatura cornalia; cētimora ⁊ labrūscē ⁊ brugnole. Possim⁹ in istis q̄ttuor mala intelligere q̄ facit petm homini; quoy sez memoria velut acerb⁹ fruct⁹ conscientiā nō pax mor dicat ⁊ p̄git. s. qz tollit deū; claudit celuz; destruit meritū ⁊ obligat ad infernū. Sed ista q̄ttuor debent pulueriçari. i. subtiliter discutit ⁊ cōsiderari; deinde acetū optimum apponi. i. exemplū alien⁹ fortiter penitentis in memoria haberi. Et de his cōfici pānis lachrymarū; de q̄ in Ps. lxix. Libabis nos pane lachrymarū; ex q̄ posito ī vase vint. i. in memoria ipsi⁹ peti fortissimum acetū effici. i. fortissima cōpūctio genera tur. Secundo rōe purgatiōis: qz purificat conscientia sic acetū purificat mustū. Dicit et libro de vindemijs q̄ si quis mittat ī metretā dulcis mustū cōculā acetū p̄ tres dies erit purū ⁊ sūl̄ cōpunctiōis; acetū purificat cor a feci peti turbulentum. vii Amb. dīc. Scindite corda vīa ferro ⁊ aceto cōpunctio nis ab yīt inueterate cōsuetudis. Itē cōpunctio amara peti valet cōtra rētatiōes diaboli; ⁊ confortat etiā cor in bono. Dicit

Liber nonius

enī Pall. q̄ pōt fieri vinū & tra pestilētiā salutiferū & stomacho multū p̄ficū b̄ modo: In opti mūstī metretā vna anteq̄ fer ucat tunst̄ absinthij octo vncias linteō in uolutas dimitas: & exactis. t. dieb̄ cura bis auferre: id vinū refūde & lagēnus mīrib̄ & viarīs: q̄r valet ad ea q̄ dicta sunt. Quid autem est metretā dulcis māst̄ nīl memoria delectibilis petī & quid linteus cōtristi absinthij: nīl cōpūctio & amariudo animi cōtrit? Ergo rūc absinthiū mūsto i mītit q̄ ex memoria delectatiōs p̄petra ti petī cōscīētiā cōpūcta vehemēter amari cat: & tale p̄fecto est cōpunctiōs vinū q̄d animū purificādo cōfortat: & ōtra pestilētiā. i. corruptelā tentatiōs seu recidimi sa lubriter defēbat: Ego. v. Sacrificiū deo ne forte accidat nobis pestilētiā. Hoc sacrifi ciū cōtra pestilētiā valēs & cōpūctio ani mi contribulat: sūm illud Ps. l. Sacri ficiū deo spūi contribula?.

L. XII.

Consolari nō po test dolentē & afflictiū q̄ p̄ tristī cōfassione & dolori ostēsiōnē nō cōcordat el̄ doloz. cui⁹ exēplū ē: q̄r fer rū ferro n̄ iūgik: si nō vtrūq̄ ex vstīōe ignis liquef̄ & durū molli nō adheret nīl prius duricia eius tp̄ata mollescatv̄t qualis b̄ ipz fiat q̄d cura vt teneat. Sic prius emolliri dīz cōsolari volētis animū & afflictio con gruat & cōgruēs adhēreat & inherēdo tra hat. Alioquin si a mentis afflictiōe discep pat: minut ab illo recipit a quo mētis qua litate separat. Ergo ordo cōsolatiōs ē: vt cū volum⁹ afflictio quēpiā a merore suspe dere: studeam⁹ prius merēdo el̄ luctui cō cordare vt Grego. dicit.

L. XIII.

Consuetudo pec cāndi diffīlī dimittit si ei nō res istū anteq̄ indurāt. Mā vestis re etā forma de facili recipit si nōdū pauā re ceperit: sed si cōtrariū fit vix pōt rectā susci pere. & cera dū mollis: & facilius impressiōne sigilli recipit q̄cū iduruerit. vñ Eccl. xxx. Curua ceruicē el̄. s. filij tul in inuētu te: unde latera el̄ dū insas est: ne forte induret & nō ei edat tibi. vñ Bug⁹. Nū consuetudini non resistit si necessitas. Lepra enīn inueterata & gutta inossata nō de fa cili curat: Job. xx. Os̄a eius implebūtur

vitijs adolescentie el̄. & Beda sup Lucas dicit: Diabol⁹ q̄nto sp̄m hominē diuit⁹ te net tāto difficult⁹ dimittit. sc̄ rustic⁹ q̄ diu terrā tenuit⁹ vult eā hereditarie tenere.

Capitulum: XIII

Onuersatio bo

na assimilat arce Hoc p̄fē q̄ttu or. Primo rōne structure: q̄r s̄ fuit a Hoc costruta & fabricata. Hoc aut qui interpretat̄ requies est hō iustus: q̄ ut requiescat in domo xp̄iae p̄fēctiōe: & sit tu tus ab inundatiōe aquarū. i. ab ipetu tētationū v̄l tribulationū edificat arcā. i. cō uersationē bonā. de qua Ps. cxrxi. Ex urge dñe in requiē tuā tu & arca sc̄ificatio nis tue. Arca enī deo sc̄ificata est queriatio bona ad dēi ordinata q̄ dicis esse req̄ es deis: q̄r fm̄ dēi in ea mēs hominis requi escit. Secundo rōne materie: q̄r arca fuit facta ex lignis leuitatis bituminatis & q̄dratis. Sic bona cōuersatio edificat ex li gnis leuitatis. i. ex bonis opib⁹ pura i tentiōe factis. Bituminatis. i. charitate in formatis. Quadrat⁹ vt sit mēs homis sta bilis: q̄r corp⁹ quadrat⁹ residet firmum.

Tertio rōne forme. circa quā primo arte de mensurā dimensionū. Habetat c̄ lōgitudinē. ccc. cubitoz. latitudinē. i. altitu dinē. xxx. Supius autē erat in vno cubito cōsummara. Lōgitudo enī arce est memo ria dñice passionis quā thau figura rep̄sen tat: q̄. ccc. signat. Ut cītā lōgitudo arce p̄se uerātia in cōtinuatione boni. v̄l lōgitudo ccc. cubitoz est fides trinitatis cū p̄fectio ne boni opis: sine q̄ fides mortua est. La titudo autē est dilectio dei & p̄fīmī: amicī inimici. & signat in. l. cubit⁹. q̄r q̄nq̄gesima die a passiōe xp̄i dat⁹ est sp̄us sc̄tūs. p̄ quez ve dicit Apo. Ro. v. Charitas dei diffusa est in cordib⁹ no. Ultitudo autē est sp̄es & des derū sc̄i venturi: q̄ sp̄es designat in. xxx. cubitis: q̄r s. trecenti⁹ numer⁹ ex ternario & denario ducit. ter ei decē faciūt trigita. In ternario autē triplex sp̄es signat. s. d̄ ve nia: de grā & glia. In denario autē addito adipletio decalogi: vt. s. assit nobis sp̄lelio decalogi sub spe p̄dītra triplici. Alioquin sp̄es sine merit⁹ v̄l opib⁹ nō eset vera: si p̄ sūptio. Cōsumatio autē in vnu cubitu ē v̄ oēs mot⁹ & affect⁹ dirigant in dēi. sic dicit Ps. lxxiiij. Cor meū & caro mea exultaue

De artificibus et rebus artificialibus

308

rūt in deū viñū. vñ h̄. p̄sumatio sit in pfectiōne p̄filoꝝ: Mat. x. Adhuc vñ tibi deest si vis pfectus esse tē. Dicis aut̄ q̄ ille cubitus arce fuit geometricus q̄ valet sex vñsa les: ad ostendendum q̄ sex misericōdī opa ad vnitatē pfectionis diuine cōsolatiōis t̄ supne pac̄ ascendit. Sed oī forma arce cōsidera aperturā locoꝝ. Habebat ēt in duobus locis aperturā. vñā ad lumen recipiēdū. s. fenestrā. alia a latere ad ingrediēdū sez ostiū. Fenestra ergo est grā q̄ illuminat domū mētis. vel fonsitan est intelligētia p̄ quam lumen sapientie t̄ sciente suspicimus. Ostiū aut̄ est liber arbitriū qd̄ apit p̄mō grā. vñ Berl. Et si adiunēniri p̄t: p̄ueniri nō p̄t. Tertiō cōsidera distātiā māstionū. Hā fīn Eng. Arca fuit inferibica merata t̄ supius tricamerata. nā in iferōri māstioꝝ. s. sup tabulatum sentīne fuit duplex camera q̄rū vna dicebat stercozaria. alia aut̄ apothecaria. S̄ supra istā māstionē fuit alia māstio superior q̄ habebat tres cameras: due camere laterales erāt: vna immitiū aialū t̄ serpētiū. Altera dō mitiū: media aut̄ camera erat hoīn t̄ auī. ostiū aut̄ erat ibi: bicamerata t̄ tricamerata cōiungebant. Bicameratio itaq̄ arca attēditur in delectatiōe sc̄ualitatis: q̄ maxime iuenis in actib⁹ duarū potētariū vegetatiue p̄tis. s. apagatīne sine generatiōe. q̄tū ad actū venereū: t̄ ista ē vt sentina stercozaria. t̄ nutritiōe q̄tū ad elū. ista est apothecaria. Tricamerata aut̄ attēdēt in rōne cuī tres vires sunt. s. irasibilis: que deteſta malū: t̄ ista est habitatio imitū passiōnū: vt ire t̄ audacie t̄ hmōi. Tē cōcupiſſibilis: t̄ hec ē q̄ bonū. p̄sequit̄: hec ē habitatio mitiū passionū: vt amoris māsuetudinis t̄ hmōi. Et due he vires dicunt̄ rationales nō p̄ essentiā s. p̄ p̄ticipacionem fīn P̄bīm. s. Ethicā. Inq̄tū. s. nate s̄ rōni obediēt. Tertia aut̄ ē rōnal p̄ essentiā q̄ rō vocatur. Et h̄ est q̄ discernit bonū honestū t̄ verū. vñ hec dō habitatio hoīm. s. actinoꝝ: et aut̄. s. p̄tēplatiōꝝ. Quoꝝ p̄mi regūtur pendētia. sc̄i cleuanā sapia. Alij aut̄ sūt q̄ dicūt hmōi cameras arce fuisse dispositas solū in altitudine. Et dicūt q̄ iferō in fūdo erat sentīne sine stercozaria super quaz erat apothecaria. t̄ supra hāc erat imitū aialū. Et ostiū erat ī medio vbi apothecaria p̄iungebat camere imitū. supra hāc habitatio-

tio mitiū aialū. Et in sup̄ma erat habitatio hominū t̄ aulū. Et ideo p̄ stercozariam p̄t accipi peti in anima fetetis detestatio. Per apothecariā lachrymarū effusio post quā diabolus suscitat ad ip̄gnādū. t̄ iō sequit̄ habitatio imitū aialū. i. multipli catio tētationū. Sed q̄ dē adiuuādo t̄ cōsolādo subvenit. sequit̄ habitatio mitiū. i. gra cōsolationū. post q̄ sequit̄ habitatio hominū. i. exercitatio actiōꝝ t̄ autū. i. p̄fēctio cōtēplatiōꝝ. Quarto assimilat bona cōversatio arce rōne clausure: q̄r̄ ingresso. Hoe in arcaz cū his q̄ debet̄ ingredi clausit eā dñs defores: ita vt iundatio diluuij nō nocuerit eis. In q̄ doceſ hō iust̄ vt si iundauerit diluuiū carnis t̄ treſ arcā trādile mētis. Et licet circūfluāt torētes ira cūdite: ilumina luxurie: voragēs gule: licet ebulliat torētes delectationū: abysmus cu piditratū: maria cōurbationū. ita tñ noe arcā. i. q̄r̄ animus clauso dō foris silentij ostio possidet animā. Et quātonagis caro laborat in actiōe: ita ſip̄ volat ſublimiꝝ in p̄tēplatiōe. vñ Paul⁹ q̄ plus omnib⁹ laborauit in fame t̄ siti: in frigore t̄ nudita te tē. dixit: Nostra conuersatio in celis ē.

Capitulum: XV
Or custodiēdū
 ēt vas oīm theſauroꝝ celeſtiū: aſcī caſtrū i terra inimicōꝝ ſitū. Proo. iii. Om̄i custodia ſer cor tu. Et eī ſt̄ vas preciōſū qd̄ carl⁹ emiſt: t̄ i ei⁹ frāctūra magnū dānnū incurrit t̄ diffīcili⁹ repa rat: t̄ ideo a sanctis viris diligēt⁹ cōſtitut̄: Pro. i. Theſ. iii. Sciat vniſq̄ ſeſtrū ſuū poſſidere in ſc̄ificatiōne t̄ honore. Ifē ſas tōrdiſ ut poſſit optimo li quore gratie repleti. Idō oportet q̄ cua cuetur ſes ab amore ſeculi. Vas aut̄ repletū vno liquore non poſt recipere. alii n̄iſ euacuatur. ſicut plenū vino nō recipit oleum quin effundat. Tanq̄ viñū quod mentem inebriat et iſfatuat eſt affectus et amor mundi: ſed tanq̄ oleū qd̄ illuminat t̄ ſanat et leſificat eſt gratia dei. vñ oportet q̄ euacues ſeſtū viñū ſi viſ recipere limpidū oleū. vñ. iii. Reg. iii. Vasa vacua repleuit Helise⁹. Sed oportet q̄ laueſ. ſ. a ſordē p̄cōrū. Aliq̄ etiā euacuato vase adhēret alii ſordēs q̄l oportet lauare ne li quoꝝ imitēdū corrūpāt nec p̄t itare grā

Liber nonus

De vbi sunt sordes peti, ergo sicut dicitur
Hier. iiiij. Lava a malitia cor tuum. Ter-
tio oportet q̄ yas sic dolū cordis obstra-
atur sic ligētine. s. liquor immissus effun-
datur. nullus enī sapiēs imitteret vīnū in
vase ex quo videret statim esse effundēdū.
vī illi q̄ grām recipiunt & statim effundit dicū-
tur esse fatū. s. illid Eccl. xx. Gratia fatū
orū effundend. Et h̄ est q̄ fatū nō h̄z vas
cordis ligatū s. solidū s. p̄tractū. s. illud
Eccl. xxj. Lor. fatui quasi vas cōtractum.

Quarto oportet q̄ incline siue subiicia tur rei immitte. Nō enī posset vas reple ri aqua fluminis vel putei nisi inclinaret vel pſuēdē immerget. Si coꝝ hoīs nō l plēt grā nūi humiſt̄: Eccl vi. Inclinauit modice q̄r̄ meaz et excepti illā. s. sapientiā vñ grāz. Quito oportet q̄ esset euerſt̄: vel etiā postq̄ est inclinat̄ q̄ erigat. t̄ h̄ est q̄ desideriū vñ orationē ad deum: Sap. vii. Optani r̄ dāz est mihi sensus: inuocauī r̄ vēl in mespūs sapientiē: q̄ etiā spūs grē.

Itē nota q̄ cor purū ēt minimā pectā me-
tuit. Hā in pāno albo minimā macula ap-
paret et nimis displicerit; sic in corde puro mi-
nima pectā: Eccl. ix. Om̄i te sicut vestimē
tra tua cādida. Itē cordis intimū quicq; as-
similatur lecto: sic Cant. iij. 3r: In lectulo
med p noctē quesui quez diligit aia mea.
Grego. In lectulo et p noctē dilect⁹ queri-
tur: q̄r numerū etiā inuisibil⁹ editor⁹ species
exp̄la ois corpore visib⁹lē image ī cubili
cordis inuenit. Quādoq; xō assimilat cu-
bili: fm illud Ps. cxli. Exultabunt san-
cti in glia: letabunt ī cubilibus suis. qz.s.
cū mala sc̄ti ab exteri⁹ fugiunt: securi intra-
mentū secreta glian̄. Sed tūc letitia pfe-
cta erit cū carnis exteri⁹ pugna nō fuerit:
nā quoq; ad illicticā q carnē trahimur:
quia quasi dom⁹ n̄re partes quatit: etiā cu-
bile cordis prurbat. Qz xō assimilatur
strato: fm illud Ps. xl. Uniuersū stratus
et vestati ī infirmitate ei⁹. qz videlicet cū
nos testatio carnis cōcūtit metefacta: nā
infirmitas etiā stratum cordis confundit.

Capitulū: XVI

Dorpori seruire
et aiam negligēdo se totalis circa
ea q̄ sūt corporis occupare p̄p̄iu
et reproboz. Et hinc ē q̄ artes ille mechāt
et a comodis et delitīs corporis marie user

uit: a reprob hoib' pmitus sūt lnuēte. s. a
cain & filius ei'. Hā tñe ñm' reprob' s. cain

cain i nis ei'. Ha ipo pm' reprob'. I. cain
fuit: q̄ vt auaricie sue cōsuleret, sic d̄ in his
storij scholasticis: pmo agriculturē se de-
dit. Atē prim⁹ q̄ terminos terre posuit:

Vite p[ro]lixi q[uod] terminos terre poluit: t
qui vite hominu[m] simplicitate adinuentio[n]e
mensuraru[t] p[ro]p[ter]a d[omi]n[u]m ad calliditatem et corru
ptionem p[ro]duxit. **A**te in se cain fuit a d[omi]n[u]m ei

pluvia puerum. *Sic ipse cain ruit q̄ p̄ma ci-
vitatē edificauit; & vocauit eā ex noīe filij
sui Enoch. **H**ec. *Quid sibi vult q̄ cain pri-
mū filium enoch vocat; atq; er hoc nomi-**

ne ciuitate quā cōdedit appellat. Cain pri-
mus ciuitatē cōstruxisse describit ut apte-
monstret & iōe in terra fundamentū posu-

monitum & ipse in terra fundamenta poli-
lit: q̄ a soliditate eterne patrie alienus exti-
tit. **Peregrin'** namq̄ a summis fūdamen-
tū quasi lōge habitatiois in infinito posu-

et quia logetur in stationibus in infinitis poli-
tis: quod statione cordis in infinitis collocauit.
vñ in eius stirpe Enoch quod dedicatis inter-
tagi ðmus nascit. si de elector nascitur Enoch

cas p[ro]p[ter] natus. b[ea]tus de electio[n]e p[re]gentis Enoch
septim[us] fuisse memoria[rum]: q[uia] reprobi i[n] hac vi-
ta q[uia] est ante semetipos edificatio[n]e dedicat.
Electi vero edificatio[n]is sue dedicationes et in-

Electi vero ediculantes sue dedicationes in
fine tuis expectat*is*. Itē tabelā fuit de stir-
pe Cain fuit primus qui inuenit tētoria portati-
lia de loco ad locū vestrum cōmoditatis.

lia de loco ad loci p[ro]p[ri]etatem comoditatem
delitijs: r[es] ideo sicut p[re]cōrē r[es] p[er]missime p[ro]la-
tum q[uod] tabernaculo corporis d[omi]ni erutus i[de]o
litius trānsit de loco ad locū ī ruinā de nitio

lithys trait de loco ad locu. i. ruit de virtio
ad virtutem. et nomine fratris ei⁹ tubal; q̄ fuit pa-
ter canētiū in cithara et organo. i. prim⁹ in-
uetor. asonātiarū musicaliū. s. labo. ne-

lētor dionatū mūlticālū: vt. l. labor pa
storalis in delitias verteret. hoc enī p̄tinet
ad volūptatē aurū. cōtra q̄s Job. xxi. Te
nēt tūmpanū citharā ḡaudēt ad fācītū

*net tymbalu et cibara et gaudet ad ionitum
organum. Itē postea tubalcain de eadē stir-
pe genit⁹ fuit p̄m⁹ faber et operās in ere et
ferro, vñ iste fuit malleator cuius nūm̄o erat*

terro, vñ lute nūt malleator qui primo iue-
nit vsū armor, t̄ in hoc significat op̄ssō-
res. Et itey fuit faber t̄ sculptor q̄ sculptu-
ras oper in metallis in libidinē acuītū

*ras oper̄ in metallis in libidinen oculoru
fabricauit. vñ in h̄ sign curiositatē oculoꝝ.
Soror aut̄ tubalcan fuit noennia: q̄ artez
tertoz adiunxit: q̄ p̄tinet ad molliciē*

territoria adiunxit: q. l. p. tinet ad mollicie et
curiositatē vestiū. cui^v cōtrariū cōmēdatū
sanctis. s. asperitas & vilitas vestiū: sic de
Iohanne baptista patet & pluribus elogia.

02b021 1er

Capitulum: XVII

Ethincē φ artes il

portare; attendens cum raditur barba all

De artificibus et rebus artificialibns

309

qui q̄ patiēter se habet sub rasořio. et permittit caput suum a rasoře mō in dextram modo ī sinistrā ducit: nec audet mētu leua re: nec os aperire: ne si rasoři resistat vultus incurrat. Atē de claustralibz sub manu rasořis te positiū: noli sub rasořio correptionis rebellaresq; rasořis manib; humi liter te tractari pmitras ne lesions grauiores incurras tā in mēte q̄ in corpe. Itē qui sub manu rasořis incepit radit: necesse est ut patiēti se habeat: qz facili lederef q̄ a bono. Sic sub discholo ī inepto plato plurimū expedit patiēti se habere. Nō enī tñi bonis subiect; eē debes: s; etiam di scholis vt ait Petri: O grāue ē a malo barbarior cū rasořio dētato sine aq̄ radi: q̄ cū deberet scindere pilos scindit carnē. Quid p rasořii dentatū: nisi mordax correptio et ptentiosa intelligit: p aquā vero lenitas correptiōis designat: Moli g o p late aquā omittere ī barba radēda. i. lenitatem ī cōpassiōnē a correptiōe amouere: sed dentes remoue a rasořio tuo. i. a correptione pñtrū. Et nota q̄ ille q̄ habet rigidū pilū magis sub rasořio patif. Sic q̄ rigidus ē sub disciplina: et culpā suā defēdere vult deterī habet. Proū. xxix. Qui coripiente se dura ceruice contēnit: repete supuenit ei interi. Itē correptio acuta et doctrina discreta immutat nō tñi corda: sed etiā opa correptoz: sicut cultelli pforatio: et aq̄ colorata infusio imutat fructū arboř. Dicūt ei agriculture actores q̄ si q̄s vult arboře pomiferā sine fructiferā pdū ē fructū sine poma rubicūda vel alio colore colorata: hoc mō fieri pōt: Fac foramen in arboře cū cultello et quēcūq; colorē vis distempa cū aqua et infude et colorabitur fructus eodē colore. Quid aut̄ est cultelli pforatio nisi subtilis et pungens delinquentis correptio? Et quid est aq̄ colorata nisi p̄dicantis vel exhibentis doctrina discreta vel decēti, pñtūtatione, plata. Nec sūt enī q̄ faciūt arbořes. i. audiētes discipulos pducere poma colorata. i. honesta et virtuosa opa. p varietate correptiōis seu persuasiōis ip̄ius diuersap virtutū q̄si diuersoř colori pulchritudine adonata. Itē q̄ delinquentis correptio debeat esse mixta sine tēpata ex asperitate et lenitate: patet alio exemplo. Dicūt enī viri de agricultura periti et experti: q̄ si arbor q̄ facit acetō

sum vel amarū fructū pñforefita q̄ foramen p arbořem transeat et ip̄m foramē aq̄ mellita pñudat, et cū clavo qui sit de ligno eiusdē arbořis ip̄m foramē obstruat. Tal inquinat arbor facit fructū dulcē. Quid at̄ est arbor faciēs fructū acetosū vel amarū: nisi peccator faciēs opus malū: qd̄ tacē conscientiam pungit et amare pene reatu inducit? Sed elius foramen tūc aqua melitta infunditur cum blanda eius auri receptio adhibet: que tūc cū clavo obstruitur cum terrore pene et comminatione conservetur. Ex quib; patet q̄ in correptione delinquentis: misceri debet ad inuicē: aq. l. sapiētia locutiōis: mel. i. dulcor māsuētū dñis: et clavis. i. terror pene vel cōminatōnis. Et talis correptio sic arboře. i. hominē imutat: vt q̄ pñc faciebat poma acerata vel amara. i. opa corrupta et prava, p ducat econtrario suauia et dulcia. i. opera de cetero faciat honesta et ḡtiosa. Itē corripiens nimis dure silis est ei qui veteres reparat patellas: qui volens vnū foramen uno icru mallet obstruere multa foramina facit: vel vnū magnum malus q̄ ante vel aliquando patella confringit. Et quid est correptio nisi vasorum fractoz reparatio. Eccl. xxj. Cor fatus quasi vas contractū: sed ictus nimis fort. i. correptio nimis dura non corrigit sed deteriorē efficit. Itē sicut medicus nimia potionē vel medicina occidit egrotū: sic q̄ nimis dura correptio corripit nō emēdat: s; pire facit. Sen. Ultia animi sicut virtus corporis leniter tractanda sunt. Caplīm: XVIII

Demones repel

Dendi sunt sicut pulices cynifes et formice. Docet enim Pall. in libro suo: q̄ contra pulices remedium est amurca p paumētū frequēter aspersa: vt cimini agrestis cuž aqua tritū: vel cucumeris semen agrestis cum aqua refolutum: vel cum aqua lupinoř sileris austerritatibus inuncta: si eis loco pulicū fuerit aliq̄tiens infusus. Sed cynifes vt dicit extinguunt amurca et felle buballi lecris aut locis punctis: vel folijs hedere tritū ex oleo vel incensis sanguifugis. Sed cōtra formicas vt dicit: si habet foramē in loco unde eas volumus expellere cor nocte ad moueamus. Si aut̄ de foris veniūt omne

P

Liber

nonius

loci spaciū cinere vel creta candida signabimur. Ex his ergo multiplex remedium contra demones colligere possumus. Nā p̄ dictorū remediorū quedā sunt vinctuosa sicut amurca vel oleum; quē adā sunt amara sicut agreste cinnimum vel cucumer; vel hedera; vel lupin⁹ et fel bubali et aqua cū eis mixta; quedam vero austera et slerz; quedā vero sunt fumosa ut incensi sanguisuge. In vinctuosis ḡ nota deuotio; iā amaris contrito; in austoris abstinentia et carnis mortificatio; in incensis et fumosis feruida oratio. Sed ulterius cōtra formicas addit̄ cor noctuer; qd significat cordialis amor xp̄i quē ostēdit nobis in morte. Un et latus eius apertū ē; vt ipm̄ cor pateret, et ip̄e xp̄s absōditus mansit in sepulchro ut nycticorax i domicio; vt dicit i Ps̄. cī. Unde ad motio cordis noctue est meditatio crucis; sive mortis xp̄i. Item additur enim in quo signa memoria mortis nostre; et insup candida creta p̄ quā intelligitur sc̄ientia mūda. His enī potissime remediis demones a nobis repellunt; et eoz tērationes et molestie superant. S. vinctio de uotionis; amaritudine cōtritio; mortificatio corporis; feruore orōnis; meditatio nātice crucis; memoria nře mortis et emulacione mortis. Itē contra nos pugnat sed modū militis. Nā si miles etiā satis fortis; ad pugnam vadit inermis facili hosti cedit; si bene armat⁹ incedit faciliter hostē ferit. Si b̄ antiqu⁹ hostis q̄si nos inermes aggredit; enī mala apte suggestiō; humane mēti bona simul omnia destruere conatur; et tūc tanto facilis vincit quāto aptus cognoscit; q̄si armatus venit q̄si bona ali q̄ corripit. Nā sepe quodā intellectu nō tentat; et s̄q̄ in sacri eloquij meditatio nō obuiat; si tñ eoz vitā in operatione supplāsat; qd dū de virtute sc̄ientie laudans neq̄ q̄ suo ope damna respiciunt; cuq̄ in fauoris delectatiō animis ducit; vite sue vulnēra nō medet. Hūc ergo armatus hostis rapit quē fraude rectus ex alia deserēs ex alia pte vincit; vt dicit Grego. Ca. XIX.

Duuitie terrene
dō plūnt retente; si paupibus erogate; nā sumus segregat̄ in terra nō fructificat nec facit ē fertile nisi disp̄gatur p̄ cāpos; sic diuitie p̄seruate nō

psūt; sed disp̄se; Ps̄. cx. Disp̄s erit dedit paupibus. An Grego. Terrena oīa q̄ seruando amittim⁹ largiēdo seruam⁹; patrī moniū nostrū retēti p̄dit manet erogatū. Itē nota fm̄ Pall. q̄ triplex ē gen⁹ sumi sive stercoris. Quidā s. q̄ ē terre q̄sivalde pficūs sicut sum⁹ asinoꝝ et capraꝝ et ouatum et lumetorꝝ. Quidā vero valde nocin⁹ sive stercor porcinū. Quidā xō valde ardens et calidus sive colubin⁹. Sūt at q̄daz boies a qb⁹ eoz diuitie misericordē tribus untur. Et iste sūt valde pficue; q̄fenerat deo q̄ misereſ paupi. An tales. s. misericordes et astui sūt sicut iumēta dei et oues et capre et asini. s. humiles īnocētes fructuosi et laboriosi. Seruitū enī p̄ximis nō soluz de fimo suo. I. de diuitiis; i. etiā de corpore suo: Ps̄. lxxii. Ut iumētu fac̄su apud te. Quidā xō alij sūt a qb⁹ ip̄e diuitie turpi et sumūtū; sive sūt voluptuosī et luxuriosi; vt patet de filio pdigo; q̄ dissipauit substatia sua viuēdo luxuriosē. An tales diuitie sūt valde nocue; q̄s sūt dānatiōs cār. Lu. xv. Mortuus ē d̄lues et sepult⁹ ē in inferno. An sūt sicut sum⁹ porcoꝝ. Quidā alij sūt a qb⁹ ip̄e diuitie ardentē diliguntur; sive sūt auari. An ip̄e diuitie sunt vt fimus colubaz. Eccl. v. Qui amat diuitias fructū nō capiet ex eis. Tales ei diuitias arū amore seducti decipiūt; q̄d̄ credunt possidere diuitias ip̄i potū a diuitiis possidunt. An dī. Osee. vii. Faer̄ ē effraim q̄ si coluba seducta nō bñs cor. Coz ei auaroru nō ēt̄n eis; sed in ip̄is diuitiis. Mat. vj. Abi est thesaurus tu⁹. id. Ca. XX.

Eclesie gubernatio

Gnatio est sicut illi vinee cultiva quam plātanit noe; qd apparet Ps̄. rōne plātatiōs. Dicif ei Hen. ix. q̄ cepit noe vir agricola exercere terrā et plātanit vineā. Sic plāt⁹ et agricola ē ad quē. s. p̄tinet agrū. i. vitā sibi cōmisse pleb̄ colere et terrā. p̄pā. i. semetiōm ad pletatē exercere. Hic vineā plātat q̄n verbo et exēplo ecclesiā dilatat: Ps̄. vlti. De fructu manū suaꝝ plātanit vineā: in q̄pl⁹ pfice ope q̄ sermone. Secūdo rōne potatio nis; q̄ subdit ibidē de ip̄o noe; q̄ bibens vīni inebrietat⁹ ē; et nudat⁹ tacuit i tabernaculo suo. Tūc ei plātus de sua vinea bñbit vīnu q̄n letat de pfectu subditox; sed

De artificibus & artificialibus

310

hic vino inebriat qn pl^d debito gloriatur.
nudat aut qm magnificat sumbras suas &
alhs opa sua comedit: si eaux suu publi
ce in via portat & depredari desiderat: sed
eupius nudat qn pps imoderata gliam &
ignominiosu luxuriu cadere pmittit ut p
fusione tēminie curet ostio glie Beru.
Magnu pecti qd tā vili empiastro curat:
hoc lepe accidit plato vt denudet semora
sua ppter luxuriā. n. Reg. x. Mūcijs duid
trūcan tunice vscs ad natel. B fit qn vscs
ad pudēda luxurie dchonestan pdcato
res. Inebriatio autē cordis elatio ex pfe
etu virtutis vel abūdantia tpsilu. Veredo
rū denudatio & infirme cogitatōis demon
stratio dū būana plati ifuritate & ceptio
gloriatōis cogitate p quālibet lacratiā
vel inanē gloriā vel p aliquā humani ex
cessus intēperatiā manifestat. Tertio rō
ne filialis affectiōis. i. filioz noe circa lps:
qz vn filioz verecundia p̄pis irrisit & alijs
notā fecit. Alij aut aueris vultibz cu ope
ruerūt. In filio tridēte signā reprobus
bit q defectus platoz suoz deridēt & pu
blice vtrahendo & infamando eoz excesso
alijs pādūt: s filioz copientibz signantur
subdit boni q sli palliū in humerū ponūt
dū eoz infamatiō resistit. Grego. Quid ē
q filij verenda p̄pis supieeto dorsis pallio
auersi veniētes operiūt? Auersari dleim
qz reprobamus bonis subdit sic p̄posito
rū suoz mala displicet vt th ab alijs h oce
culter: opimētūz auersi deferunt: qz dijudi
cantes factū & venerates mīros nolū vi
dere q tegit. Beru. Dissimulam interum
de magnis eccliaz plaz. Sic em faciēdum
est p reuerētia diuine ordinatiōis nō pro
pionarū meritis. Et sic placet illis vt euā
dant humana iudicia & tandem incident
in del iudicium cum durum iudicium in
hijs q p̄sūt fieri: nec ē ridendū: s flenduz.
Aug. Mō sit delectatio minor lapsus ma
lorū: s calus maior sit mōzū timor. Itē
ecclia fideliū figurata ē l tabernaculū moy
si. nā p exteri tabernaculū qd dicebatur
scī: figurabas status fideliū veterlegis:
vt dī Apol. Heb. ix. Quia ad dei taber
naculū semp itrobat sacerdotes sacrifici
orū officia cōsmātes. Per interi xo ta
bernaculū qd dicebat scī scī: v̄l celest
gia: vel status fideliū noīe legis: q ē que
dā inchoatio future glie in que statū nos

xps itrodruit. Introduxit etiā ipē nos in
tabernaculū celestis glie p suā ascētōes
in celu qd figurabat p h q sel ī āno sum
sacerdos in letāsanctorū itrobat. velum
autē erat intermediū significabat occul
tationē spūalū sacrificiōz in veteribz sa
cificijs: qd veluz qttuor coloribus erat
ornatū. Byssō qdē ad designāndi carnis
puritatez. Purpura ad designādas passi
ones qs sancti sustinuerunt p deo. Cocco
bis tincto ad designādum charitatē geni
nā dei & primi. In biacyntho significa
tur celestis meditatio. Ad statū autē veter
legis aliter se habuit populus & aliter sa
cerdos. Mā populus ipa corporalia sacrifici
cia p̄siderabat q in atrio offerebant. Sa
cerdotes xo rōnē sacrificio p̄siderabat:
hntes fidē magis explicitam de mysterijs
xpi. Et iō intrabat i exteri tabernaculū: qd
etiā qdā velo distinguebat ab altero. Quia
quēdā erat velata populo circa mysteriū
xpi q sacerdotibz erat nota: nō in eis ple
ne reuelata: sic postea in nouo testamento
vt habetur. Eob. iij. Capitulū: XXI

Elemosyna bi
carter dās p deo hilariū remu
nerabit ab eo: qz dē est similis
speculo. Mā si qs arridet speculator speculū
arridet ei. Et sic dē ei q hilariū bat hilari
ter retribuit. Apol. ii. Corin. ix. Hilare da
tozē dī. Itē elemosyna assūt lucerne
v̄l cādele accēte. Mā elyna q dat ī v̄ita ē sic
lucerna v̄l cādele accēte. Ss q p̄ mortē dat: ē sic lu
cerna q fert p̄ tergū: q nō custodit qn ca
dat i fouē iferni. Itē elemosyna n̄ dī di
mitti p̄t aduersitatē v̄l detractionē. Māz
sic semē gelu p̄sū & retardatū vberi fructi
ficat: Sic aliquā elemosyna q aduersitate p̄
mis: maiorez h̄z remunerationē q̄ illa q cū
p̄spitate souet: et illa etiā cui detrahit q̄
illa q laudat. Ā Mat. vii. Sit elemosyna
tua i absō. Itē elemosyna dāda ē idigēti.
Ainea ei illa libertū sūptuose colit q bonū
vinū affert q̄ illa q prauū v̄l nibil. Sic pau
pes magis iuitādi sūt q̄ diuities: qz remu
neratio maior habet. Meli ei ē lucrari in
stuppis & bozello q̄ pdere ī gēnis & scarle
to. Sic meli ē dare paupibz & vilibz q̄ di
uitibz de qb̄ in futuro nullū lucru hēbit.
Lū. xiiij. Lū fac' pui, aut ce, no. vo. ami. d.

v̄l 2

Liber nonus

 Capitulum: XXII

Fazjuwen

Tas iuuenilis
aptior ē discipline vel penitētie
ad iuueniles et ad iuueniles

Captio: e. discipline v. penitentia
q. senilis: q. mollior e. & flexibi-
litas: sic cera du. molliis e. recipit im- p'sionem
sigilli quam no ita recipit p. q. iduruerit.
Sic etiam tenera rugula: si curva fuerit pot
ad rectitudinem reduci: trahere autem nullus re-
ducere pot. Sic quis trairi gressus dei occupa-
vit hominem. s. pectus difficultus: i. eo gra de recipi-
tus: q. innuit qd sibi repugnat. Sicut la-
thomus vel pictor no ita de facili sculpit
vel pingit in lapide habente formam sicut in
lapide nudo & plano. Sicut etiam materia
q. h. difficultius suscipit ignem. **T**re si in te-
nere etate caro no domat: in senectute ma-
gis putum efficit. Stultus esset q. no do-
maret equum suum usquequo esset senex: sic
qui no domat carnem suam in iuuentute sua:
sed nutrit eam delicate. **A**nde non potest
eam postea tenere: sed p.cepit cum in lutu
peccati. **P**rolo. xxix. **Q**ui delicate a pueri-
tate nutrit seruunt suum: id est corpus postea &
et cetera. **C**aplin: XXIII

cetera. Capit. XXIII.

Exaltatur inter
dū homo nō ppter suū meritū:
sed ppter alioꝝ pfectū. Capa-
enī pluiaſ ſuſ mātelū nō ideo ſuponit
ceteris veftibus: qz charior habeat: ſz vt
ſola deturpeſ t vt alla veftimenta cuſtodi-
at. Et ſicut fumariū vel camin⁹ ceteris pti-
busiſ officiis dom⁹ altius eleuat nō qz
dignius aut charius: ſz vt ipm ſoluſ fumi-
getur: t p alias ptes don⁹ fum⁹ nō ſper-
gatur ne ſ. deturpeſ a fumo. Sic etiā iter
dum indign⁹ rōne vite ppter vitilitate at-
rū exaltaſ: qz expeditivn⁹ moriaſ p ꝑlo-
[Itē ſi viſ vētilare ēnū cū palea ēnū dēſcē-
dit t palea aſcedit: ſz nō ē palea ſup granū
pter ſuū valoꝝ: ſz ppter ſuū lenitudo. Sic
ſunt ſugbi ſup bonos. Et tñ d⁹ M̄at. iij. ꝑ
dñs palea cōburet igne inextinguiſibiliſ: ſz
triticū cōgregabit in horreū ſuū. s. celum.

Capitulum: XXIII

Eruor spiritus
quando intus calescit in sanctis
viris non potest cohiberi quin
ad exteriora prorumpat. Quibus exemplis
est: quia si fiat vas etenim cauus habebis par-

uum foramē supra: & aliud foramē in ven-
tre parū maius. & habeat pedes ita q̄ ven-
ter nō rāgat terrā & impleat aqua & lignis
optimis obstruat vtrūq̄ foramē: & ponat
in igne vehemēter calido generabit intus
vapor q̄ fortificatus erumpet & aliud fora-
men: & si erūpit defup p̄p̄c̄t aquā sup lo-
ca pp̄inqua: si inferius p̄p̄c̄t aquā i lignē
et p̄c̄ttitūnes & carbones & cineres ca-
lidos. Et enī homis sancti dicit eē ēne-
um p patienti soliditatē: cōcaū p humi-
litatem: supius pforatū & apertum ad dei
contemplationē: licet hoc foramē sit par-
uum: q̄r parū de eo possumus templari
in hoc mūndo. Itē debet esse pforatum &
apertū inferius ad dilectionē p̄ximū. Itē
a terra eleuatū p contemptū t̄paliū. Itē
aqua sapientie repletum: & debet obtrui &
claudi foramina. s.p custodiā sensu. Tūc
autē in igne vehemēter calido ponit quā-
do diuinā eloquii meditatis: sic Ps. cxvij
ait: Ignitū eloquū tuū vehemēt. Tel q̄n
meditatis de dolore passionis xp̄i: q̄ talis
dolor renouatus in corde p memorīa me-
ditatis vehemētissime accedit: fū illud
Ps. xxvij. Dolor me⁹ renouatus ē cōca-
luit cor me⁹ in me & in me. ill. exar. ignis.

Unū sic generat vapor. i. deuotis fernor
qui superius per oculos p̄scit aquam la-
chrymaz. **Inferi** autē ad primos facit p̄j
cere titiones. i. ligna sanctoꝝ exempla; et
carbōes. i. feruētia xba; et cineres calidos
i. humilia et feruētia opa p̄tie. **La. XXV**

Est statutus figuratus est in tabernaculo moysi. **M**issa totū corp⁹ ta
bernaclū cōstabat ex q̄busdā tabulis: in
longitudine erexit: que quidē interius te
gebant quibusdā continis ex quatuor co
lorib⁹ variatis. **I**de bysso reposita t̄ hiacyn
to t̄ purpura coco bis tincto: s̄z bimōt̄ cor
tine tegebat latera solū tabernaculi. **I**n te
cto aut̄ tabernaculi erat operimentū vñi
de pellib⁹ hiacynthinis. **E**t sup hoc aliud
de pellibus arietū rubricatis: t̄ dclup ter
tium de quibusdā sagis cīcīnīs: q̄ nō tm̄
operiebat tectū tabernaculi: sed etiā de
scendebat vñc̄ ad terrā t̄ tegebat tabulas
tabernaculi. **P**er tabulas igit̄ ex quibus
constructū fuit tabernaculū signabātur si
deles xp̄i: ex quibus construitur ecclēsia.

Pearlfobs
lentat ad tubulum interius co-
natur, quod idem tubulus interius
est. Hunc in vaso ex rotas
quadratis caro calcinata et ren-
derata minus lupina cupiens
et raro pallidum subiacens
sunt menses palliores
et leviores, sed non
ad regulem refulgunt. Per eum
ad elephantum plantam ducens
et numeris celestis punctatam,
quod est pulcherrimum; pro-
cursumque quod familius vocatur
tertia viri solitaria aducere
potest, ut legumina ex ea ex-
plorantur, nam sibi. *Sic*
ex pumis amigdularum feruntur terrena
scilicet radix et catus scilicet
ad radicemq[ue] q[ui] noui-
tur et recte eriguntur et aq[ua]
assimilantur s[ed] fonte[m] magis
in terra aqua ipsa p[ro]p[ter]a su[er]a
conducit terrae frigide et
multo, q[ui] fuerit fer-
ratis in p[er]ficitu[m] et
separata, et cetera.
Est autem h[ab]itu[m] non
Lentulum;

De artificibus & rebus artificialibus

311

Tegebant autem tabule interius cortinis quod
dricoloribus; quod fideles interius ornauit quod
tuorum fratrum. Nam in his retrostantibus etiam
dicit designat caro castitate renitens. In
biacynthio mens supna cupiens. In pura
pura caro passionibus subiacens. In cocco
bis tincto mes inter passiones dei et proximi
dilectionem refulgens. Per opimam vero
recte designant plati et doctores in quibus de
bet renitere celestis onus: que signata per
pelles biacynthinas: promptitudo ad
martyrium quam signata rubratae pelles: au
steritas vite et toleratio aduersorum quod signatur
per saga cilicina: quod erat exposta vetis et
pluviis: ut dicit Slosa. Itē nota quod fide
les christiani antiqui fuerunt feruores moder
nis: sicut vini vetus calidus nouo. Dicunt i
lli de vindemiis quod noui vini frigidius est
propter terrestrem et aquitatem. Vetus ei
vini calidus et fortis et magis odorifer: quod
enim in eo erat aqua tempore pluvia. Sic antiqui
sancti caruerunt terrestrem et aquitatem luxurie. An
fuerunt feruores in persecutio: et redolentes in
queritatio. Eccl. ix. An noui amici no
vus et. Capitulum: XXVI

Fusticie assimilans sagittis: ex eo
de sagittarum more peccato pro
sternunt. Nam dum corpus vulnerant spiritum hu
miliant. An Job. vi. 8. Sagitte dum in me
sunt: quod indignatio ebit spiritum meum. Quid
enim est spiritus hominis nisi spiritus elationis. Sa
gitte autem domini spiritus ebulitur: cum supne aniad
versionis sine afflictione metem ab elevatione co
pescunt. Itē sagitte dum spiritu hois ebuluntur:
quod interioribz itrosus trahunt. Itē
sagittarum indignatio spiritu hois ebitur: quod
supne sententie electos quod in peccatis inueni
unt dum vulnerant imitata: ut duriciam suam
transfixa metu deserunt: atque ex salutiero vul
nere sanguis profusus curat: pensant nam
quod vni lapsi sunt: penitentia quanto britudine ad
quod corruptiois sue tormenta ceciderunt: et non
solum genit in his quod sustinunt: sed insuper metu
unt huius quod districtus iudei deliqueribz de
gehennae ignibz cominaunt. An iustorum mes
non solum propedit quod tolerant: sed etiam paucum quod
restat: videlicet quia haec vita patitur: metuit
ne post haec graviora patiat: sicut Gregorius
dicit. Ita flagellum et peccatum dei est ad ante

salutem: eo modo quod medicus vulnerat ad cor
poris sanitatem. An Job. v. Pro vulnerante
medicis peccatum et manus eius sanabunt. Abi
tus. dicit quod duobz modis oportet de vulnera
re: quod ad salutem reducere curat: aliquando
enim carnem peccatum et metem duriciam suo pa
uore tabefacit vulnerando. ergo ad salutem
revoeat cui electos suos affigit exterius ut
interius vinatur. Qui per moysen loquitur dicens:
Ego occidam et ego vivere faciam: peccatum et
ego sanabo. Deus. xxvii. Occidit enim ut et
peccatum ut sanet. Quia idcirco foecas libera
admonet ut ille de dilectorum vulnera curet. Ali
quando autem si flagella exterius cessare videat
intus vulnera infligit: quod metem nostrae
duriciam suu desiderio peccatum: sed peccando
sanat: quod terroris sui iaculo transfixos ad se
sunt nos rectitudinis revoeat. Corda enim non
stra male sana sunt cum nullo dei amore sau
ciantur: cum peregrinationis sue errantia non senti
unt: cum erga infirmitatem primi quamlibet
nec minimo affectu languescunt: sed vulneratur
ut sanentur: quod amoris spicula metes de
insensibilis peccatum: moxque has sensibiles per
ardorem charitatis reddit. Qui ei sponsa in Lati
cato. dicit. Vulnerata charitate ego sum.
male enim sana anima atque ibi exiliis ceca se
curitate prostrata nec videbat dominum nec vi
dere requirebat: procula autem charitatis eius spi
culis vulnerata in intumis affectu pietatis:
ardet desiderio contemplationis et mero modo
vinificatur ex vulnera quod pus mortua iacebat
in salute: evanescat anhelat et latet videatur: et deside
rat quem fugiebat. Percussio enim ad salutem
reducit quod ad securitatem habet intime amo
ris sui perturbationem revoeat. La. XXVII

Ratiadei non in
fundit anima nisi pus sit purga
ta et mundata. Nam sicut in pogrameno
nisi pus rasum fuerit non scribit: ita cordi hu
mano nisi pus purgatum fuerit gratia non iuden
ditur: Beris. Balsamum est gratia dei vas pu
rissimum recribit. Itē herbe male et spine p
us eradicant a terra quod seraf triticus. Sic
cogitationes et actiones malas pus amonere
debemus a nobis: si nos volumus esse agri dei
et gratie semem suscipere: et fructum bonum ferre.
Hier. iiiij. Mouete vobis nouale: et nolite se
rere super spinas. I. super peccata. Item gratia
dei assimilatur membris et munitionibus civ
titatis. Menis enim in verbibus per omnes

P. 3

De artificiis

boni opus. Secundum colligatur i
factum. Tertium per secessum amant
i et remissum cui peccato
et ultimum gemitum quod per
dolorum et auditus dum
accidit. Capitulum.

Capitulum.

Infern

laur domini
et ingratis
et est signum illius qui a
caecis impossibilis. di
caecis aerni. Voces at
latus dantis. Sed tunc
e madere ad auram. d
Non et agnitus qui
tunc. Sed nota hic et ei
nique intelligi. An
nihil aliud ex ecclesia et
tunc non sit infernum. et
nullus deponit inde e
deinde ad inferos
non potest intelligi. vi
nec sic huius ordinis diu
nus aliquando datur
procedit et traditionem e
ambiguer hoc a
magnanimitate sua per
infima magis oleat
vener. Secundo qui
scimus genitum. nec
reverentiam sicut libertas
laudem cedit in pe
nitentia. et nullus in tallo loco de
unobligatus. quibus ab
arboribus capitulo ab
vocatis et eo quod add
uterni sine dolor m
terfernus. Et quibus
malorum luit in loco v
unobligatus. et quod
disponit omnes apparatu
nendo. et velicando
et malorum horribilium ad i
optione viae emittit. si cu
mque alii apparueri
in iugis cum tam coher
erunt. et multa ce
latura pro mortuis a

Capitulum.

Liber nonius

mēto sūt munitio[n]es p[ro] defensio[n]e vt H[ab]ego. dicit. M[en]ib[us] enī assimillans gratia gratis date sicut pp[re]cepta: doctrina: grā linguarū: virtus curationū: q[uod] licet aniam ornent tū sine eis ania stare potest munitio[n]e p[ro] fidem et iusticiā. Sed gratia gratū faciens: q[uod] qua est fides: sp[irit]us: charitas et ceterae necessarie virtutes assimilatur munitio[n]ibus: q[uod] si hec habere negligimus hostiū libis insidijs patemus: vt H[ab]ego. dicit. Et de his menib[us] et munitio[n]ib[us] d[icit] Treno. iij. Factus ē d[omi]nus velim inimicus: precipitauit in israel meū eius: dissipavit munitio[n]es eius tē. Capitulum: XXVIII

Domitias cogi
rationū firmat bene operates
motu tentationū. Cuius exemplum apparet in rosis siccariis et puluerica
tis: q[uod] puluis rosas siccariū: vt dicit P[ro]p[ter]ius dentes mobiles firmos efficit: Pul
uis quippe rosas est humilitas mētu sive
cogitationū. Dentes aut qui alijs mē
bris cibum sive nūrūmētū p[ro]parant teren
do sūt actiui: q[uod] p[er]imorū nutritiō sive su
stentationi seruunt. Vel p[re]dicatores q[uod] alijs
cibum spūalem sibi dei terendo vel expo
nendo p[ar]ant et porrigūt. Ut ergo hi dē
tes firmētūr ut temptationū vel supbie
impulsiū nō moueant: optet q[uod] puluerē ro
sarum. i. humilitate cogitationū teneant.
H[ab]et humilitas sicut rosas: sicut olla
rudis cōseruat rosas virides. Dicit enī
Palla. q[uod] illi q[uod] volunt rosas seruare viri
des in rudi olla cōditas et bene munitas
sub dino obvūt ac reseruāt. Et q[uod] est ro
ras seruare virides ī vitro nō tenere. v[er]o
tutes in suo spūali vigore: q[uod] tūc in olla ru
di recondūt: q[uod] sub inculta queratio[n]e
et humili abscōdūt. S[ed] tūc bene sub di
no obvūt cū in humile[m] mente conclude
p[ro] ostentationē vel lactantia ad publicum
nō ducunt: fm illud Matth. vij. Atredite
ne iusticiā vestrā faciat corā hoib[us] vt vi
deamini ab eis. S[ed] q[uod] humilitas vera ne
quaq[ue] cēt q[uod] oportuno tpe tutes abscon
ditas. lab ope vacual seu oculos teneret.
S[ecundu]m itē ipas tutes sic seruare ī mē
te hūll quēadmodū et rose recētes in cāna
viridi seruant. Dicit ei idē Pall. q[uod] rosas
nō dū patefactas seruabis si in cāna viridi
stante fixa reducas: ita vt fixa crescere pa

tiaris: et eo tpe cānas recidas q[uod] rosas viri
des habere volueris. Quid aut est cāna
viridis nisi mens xiuosa et hūllis q[uod] semp
s. in bono ope crescit: et tū int[er] a superbie
spū vacua existit. In hac rosa nondū apte
et virtutes nō dū ppalate sic sūt abscon
dende hominib[us]: vt tamē eis tpe cōgruo
ad exercenda spūalia ope non denegetur
egressus. Capitulum: XXIX

Acostans et le

T uis hō cedit oī tētatiōi. Hā sic
gallus supra pinnaculū eccl[esi]ie
cuilibet vēto se verrit. Sic quoq[ue] hō incō
stās cuilibet cedit tētatiōi: Job. xxv. Tol
let eū venus vēs et auferet de loco suo.
paleam enī tollit vētus nō granum: Job.
xxi. Erūt sicut palea ante faciētē: et sicut
fauilla quā turbo dispergit. Poma putri
da et vermiculosa cadūt de arbore ad mo
dū venti: s[ed] sana bene se tenēt. S[ed] nota
q[uod] fm Pall. otra caduca poma spealt p[er]
ci p[ot] adhiberi remediū. Hā si poma p[er]
ci incipiūt esse caduca: radices el[ect]i cū secu
ri aut alio instrumēto findere debes: et sis
furis eius trūcos factos de pino imprime
re: vel fozamib[us] cū terebello factis clavos
ex salice factos cū malleo fortiter fīgere.
Quid igit sūt caduca p[er]ci poma nisi in
constantium hominū infirma ope vel re
cidiva peccata: Et q[uod] est radicē arboris se
curi findere nisi memoria mortis mentem
hois exercere: Mat. iij. Iaz securis ad ra
dicem arboris posita ē. Succidit enī ipsa
mors hominē velut seculū arbore. s[ed] quis
radix arboris ē ipsa mēs v[er]o cor hominis ad
quā dū scissio securis. i. p[er]sideratio mortis
reducit: p[er]fisi euitat. fm illud: Ecc. vij.
Memorare nouissima tua et in eternū non
pecabis. Sed q[uod] fissura securis truncus
pini q[uod] est arbor semper virēs inserit dū eius
dem mortis memori futuri seculi q[uod] sem
per manet cogitatus adlungit: s[ed] q[uod] for
mēte rebelli est timor diuinū iudicij: q[uod] q[uod] vo
salicis clavis ē eterni supplicij reatus. q[uod]
sicut salice vritis ligat ad palum: sic ex pec
cati p[er]petratio[n]e ania obligat ad suppliciū.
quasi aut mallei p[er]missio est diuini v[er]bi au
ditio: d[icitur]. xxij. Sermo dei quasi mal
leus eterens petras. Habes ergo multi
plex remediū otra caduca pomū. i. contra
inconstantis hominis opus recidivū. quoq[ue]

De artificibus et rebus artificialibus

312

rum p̄m̄ est timor mortis p̄ quā peccatus finitur. Secundū est cōsideratio eterne beatitudinis que p̄ peccatum amittit. Tertiū est diuinī tior iudicij cui peccator afficitur. Quarū est timor gehenne q̄ peccatum punitur. Quinque est auditus diuinī verbū ex quo peccator conteritur.

Capitulum: XXX

Infernus similitudinē est ingressus; s̄ negat egressus et ē sicut nassa quā faciliter intrat p̄fices; sed exitus ē impossibilis. Virgilius: Facil de scēsus auerni. Noctes atq̄ dies patet atrianus ditis. Sed reuocare gradū superas q̄ euadere ad auras. Hoc opus r̄t. Sap. q. Non est agnitus qui sit reuertus ab inferis. Sed nota hic q̄ exīt̄ de inferno p̄t duplicit̄ intelligi. Uno modo q̄ simplicit̄ inde aliquis exeat: ita ut iā amplius eius locū nō sit infernus; et sic nullus inferno finaliter d̄p̄curat̄ inde exire p̄t Job. viiij. Qui descendit ad inferos nō ascēdit. Alio modo potest intelligi vt exeat inde ad tempus: et sic fini ordīne diuine, p̄uidentie p̄mittunt̄ aliquādō dānati viuentib⁹ ap̄parere ad eruditōnē eoz et terroz: non autem frequenter hoc accedit. Primo quia damnati ita sūt penis oppresi: vt de sua miseria magis doleant̄ q̄curent alij apparere. Secundū quia hoc non possūt nisi diuinitus p̄missi: neq; etiā q̄ sic apparet̄ damnati sūt liberi a pena inferni: q̄ locū inferni cedit in penā vel dolorē anime ex eo q̄ tali loco deputata ē: ab h̄ autē non absoluit̄ q̄uis ad horā exire p̄mitatur: sicut nec captiu⁹ absoluit̄ a carcere v̄l a vinculis ex eo q̄ ad horā exeat. Unū pena inferni siue dolor manet in anima etiam extra infernum. Et q̄uis damnati aliquā p̄sentiliter sint in loco vbi apparet̄: nō tam credendū ē q̄ hoc accidat semp̄: quia aliquādō hm̄i apparitiōes sunt: v̄l dormitiendo: v̄l vigilando opatione bonorum vel malorum spirituum ad instructionē vel deceptionē viuentium: sicut etiā aliquā viui homines alij apparet̄ et eis multa dicunt in somnijs cū tamē cōstet eos esse presentes: sicut Aug. p̄ multa exempla p̄bat in libro de cura pro mortuis agenda.

Capitulum: XX XI

Iudicia mētis reputabaf in lege moysi per immūdicā dom⁹ et vestis et vas. Nā i legē veteri reputabaf imūda dominū v̄l vestis q̄ erat leprosa: vel vas qd̄ n̄ habebat oculū vel ligaturā etiā dicebatur imūdū. Dicēbāt ḡ dom⁹ vel vestes leprose p̄ similitudinē: q̄ siē i corpore lepre morbo ē ex huōre corrupto putrefacte carnē et corūpēte: ita etiā p̄ aliquā corruptiōē et excessū būdīrat̄ v̄l siccitat̄ fit aliquādo corruptio i lapidib⁹ v̄l vestimēto. Et iō hāc corruptionē lex vocavit lepā: ex q̄ dominū v̄l vestis imūda iudicabaf: tū q̄ oīs corruptio ad imūdicā p̄tinebat: tum q̄ h̄ hm̄i corruptionē gētēles deos poneentes colebāt. Et iō lex p̄cepit hm̄i dom⁹ i q̄b⁹ ēēt tal̄ corruptio p̄senerās destrui et vestes aburi ad tollēdā idolatrie occasiōnē. Ua sa etiā q̄ nō hēbāt oculū v̄l ligaturā desup̄ reputabaf imūda: q̄ i talia vasa de facili poterat aliqd̄ imūdū cadē vñ poterat immūdari. Itē valebat h̄ ad vitādū idolatriā. Erēdebat ei idolatre q̄ si mures aut lacerte v̄l aliqd̄ hm̄i dū imolabāt idol etiō caderēt i vasa v̄l i aq̄s q̄ essent dīs ḡtioſa. Unū etiā adhuc aliquā mīsericōle dimitūt̄ discoopta vasa i obsequiū nocturnoꝝ numinū q̄ ranas vocat̄. Figuralr̄ at p̄ leprā dom⁹ significat̄ imūdicia p̄gregatiōis hereticor̄. Per lepā x̄o i veste linea signifit̄ pueritas moy ex amaritudine mētē. Per leprā vestis lancee significat̄ p̄sitas adulatoꝝ. Per leprā x̄o i stamē significat̄ p̄tā carnalia. Siē ei stamē ē i sb̄egmit̄: ita alia i corpore. Per vas at q̄ n̄ h̄ oculū v̄l ligaturā signat̄ hō q̄ n̄ h̄ aliqd̄ vela mētacurritat̄: et q̄ n̄ ostringit̄ alij cēsura discipline. **C**apitulū: XXXII

Isp̄ ē q̄rul⁹ sic currus q̄ sp̄ stridet siue sit i bōa via siue i mala: imo quāto meli⁹ h̄nt̄ qdā tāto magis murmurāt̄. Unū sūt sic anser q̄ qn̄ ex̄ domū ē ad vētuꝝ et pluia n̄ pipat̄: i tacite q̄rit̄ victū suum: s̄ q̄n̄ ē i domo vadit pipādo p̄ domū. cū tñ meli⁹ h̄b̄at̄ q̄ ex̄. Et sic gallina q̄ vadit clusādo: et sic anis i cauea q̄ sat̄ h̄ ad cōdēdū: et tñ ad qdlibet forāmē trahit caput suū cupiēs exire: et sic icelū p̄ore q̄ seg

P 4

Liber

Grunit & non vult stare i pace. Prooij. viij.
Sarrulaq vaga qet ipatiens s.tal persona.
Capitulum: XXXIII

W. Baudachen

Inuidus homo
de pfectu alioꝝ deficit: siꝫ ignis
grecus q̄ in aquis ardet et seipm̄
eōsumit:sicut ignis eōsumit ligna. Nec po-
test bona alioꝝ videre:sicut heli. q̄ non pote-
rat videre lucernam donec extingueret.
Vñ inuidia d̄r a nō vidēdo: qz nō pōt vi-
dere bona alioꝝ. Et hec displicentia boni
q̄ est in inuidia pōt notari v̄ visionē interi-
ore v̄l exteriorē:sicut vult Sēn. dīces: Quic
qd mēte fugim⁹ uel locul vix videm⁹: Gre-
go. Mēs inuidi cū de alieno bono affligi-
tur: q̄si de radio solis obscurat. Itē inui-
dis q̄ de bonis alioꝝ torquen⁹ bona coo-
perant in malū:sicut econtra bonis mala
cooperant in bonū. Vñ sūt inuidi q̄si qdā
artifices prauit: vt pote qz aurū cōvertūt in
cupū: gemas in lutū: granū in paleā: v̄l
num in aquā: mel in fer: dīe in noctē: gau-
diū i meror: rosā in palinꝝ: ballastū i ster-
quilinū: electurū in venenū. Esa. v. Ce
qui dicit⁹ bonū malū. Ca. XXXIII

Hypocritaz con
b scientie assimilat libris falsis:
quoz falsitas nō agnoscit q̄dū
elauſi tenent. Iz q̄i aplunq̄ t legut. Sic q̄
in vita ista conscientie clause fuit: id in h̄m
do m̄lte b hypocrite nō cognoscunt. Iz in in
dictio q̄i libri apti erūt: tunc līe eo p̄. i. ope
falsa apparebūt. Iz ip̄i hypocrite vt fal
sarij indicabunt: Apo. xx. Libri apti sūt
et iudicati sūt mortui ex his q̄ scripta erāt
in libris. Item hypocrite ex diuina snia
q̄s feriuntur t degunq̄ t deſciūt. vt. s. i
melius imutenſ. Deicut eni piti agroz cul
tores: q̄ si poma arboris putrefeſat t effici
antur rugosaz: tūc oportet q̄ cortex ei⁹ vbi
fanus ē cū cultello acuto apiat: t cū inde
modicus humor effluxerit: tūc stercorea eā
et vuln⁹ obſtrue diligenter cū argilla t ita
poma pducenſ fana. Quid aut sūt poma
putrida vel rugosa nūli hypocritaꝝ corru
pta vel malitiosa ope: t hec aut in meli⁹ im
mutanſ cū gladi⁹ diuine snie exteriorē cor
ticē q̄ fanus videſ. I. ficta apparentia q̄ bo
nus credebat pcutit t apti. i. ex ip̄a peccu
tione: q̄ ficta eſſet parefacta. Tūc modicis
humor, s. apparentis deuotiōis abſcedit,

nonius

Lune stercoribus circūdāt: qz ab hoībus
circūquaqz vilipendit. Sed tñ si argilla. i.
humili pñia vulnus cordis obstruit. pt.
nus sanat: ita qz faciat opa sana qz pñs fa.
ciebat corrupta. Mat. iij. Facite fructū di.
gnos penitēcie Capitulum: XXXV

Kacundi bois

Imens est sicut dom⁹ lignea. **E**ccl⁹ idit enī homī domū lignēa habenti : q⁹ in vesp⁹ diues est t⁹ in manē nū bil habet; qz Ignis oīa sibi abstulit. **S**ic ho ad sib⁹ vnl⁹: **X**bi gratia dei t⁹ oīa spūalit perdit; dū in irā vel odium eadit: **Eccl. iij.** ve his q⁹ sustinentia pdiderūt. **I**te ē sicut olla nūmū ignē habēs q⁹ ebulliendo emit tit q⁹quid in ea est. **Pto. xv.** **L**or stultorū pfect stulticū: qz quiqd sentit in corde pfect ore. **I**te ira cecat oculū mētis: t⁹ id sicut equo opīunt oculi ut circūeat ad molēdū: ita diabolus excecat hoīem p irā t⁹ sic excecat duc q⁹uōs vult. Ita phibitel samson excecauerūt: t⁹ postea fecerūt eum tre ad molā. i. ad petim circūtre: **Job. xvij.** **C**aligauit ad indignationē oculus meus. **I**te diabolus facit sic pīscator qui turbat aquā ut pīscēs nō vidētes nastā intrent. **S**ic diabolus turbat homīnē vt peccatiū nō agnoscens adimpleat. **Soph. i.** **T**ribulabō homīnes t⁹ ambulabūt ut ceci. **I**te nota q⁹ ira faciliter vitatur vel sugat: si pri⁹ anim⁹ p⁹ pūisionē sit armatus: sicut miles securius hostē accipit quē aī se armado p⁹uidit: **U**nī Grego. dicit. Mēs aduersa ve nientia tāto securius excipit: qnto se cautus ex pīscētia armavit. **Q**ui enī inuid⁹ ab aduersitate dephēdīt: qz ab hoste dormē ens inuenit: cuīcū citi⁹ inimicus necat que ante repugnitionē pīscat: nā q⁹ mala imi nentia p⁹ sollicitudinē pīnotat hostiles: in cursus quasi insidijs vigilās expectat. So lerter g⁹ anim⁹ ante actiōis sue pīmodia cū etia debet aduersa meditari: ut cogitas lē per contra hec torace patientie munitus t⁹ quicq⁹ accidit, pūuidus supet: t⁹ q⁹quid non accesserit lucrū pīut. **I**te ira q⁹ ē p celū iusticie: pīsto oculū rōnis pīturbat: sed po stea clarificat sicut infirmati oculo cū col lyriū imitris lux penitus negat: sī inde tā post paululū veracis recipit. **U**nī hāc ad tē pīus salubriter amittit: scīne dīc Grego. S^z notandū q⁹ ipīm collyriū posset sic oculo i moderate infundi q⁹ oculū cecaret. **S**ic

*De artificib[us] etiam quinto colos metas con-
mis ponunt moderni.
Et videlicet si fera animu-
mum tam opere est ne deo-
nate nimis assumit metu-
nus obvia peccat sed velut
quod parata ratione tergo-
tum in roburis? H[oc] rura cri-
moni famulari; videlicet ha-
bitaculum.*

2016

Dicitur
tioſuſ et temerari
ce coruptione
at aliſ: fū ſent in ſe
ndituer quāle in modul
iū ſubſiſſum. Tandem
iū ſiſſum deformat
iū ſiſſum inuenit coru
gē. Scut etiam in rāſe
et iū ſiſſum inuenit coru

De artificiis & rebus artificialibus

313

etiam celo nimio oculus metis cecat. si rationis praeuentis moderamini non subdatur. Et ideo cum per celum animus mouet circumdum sumopere est ne hec eadem quam instrumento virtutis assumit metu ira domine ne quasi dominus preat sed velut ancilla ad obsequium parata ratiōis tergo nūc recedat. Tunc enim robustus et vitia eriguntur cum subdita ratione famulata: ut idē Grego dicit.

Capitulum.

XXXVI

Todiciū dies assūtū miliatur porta. Nam sicut urbis aditus porta dicitur et dies iudicij porta regnit: quod per eum ab electis prie gloria intrat. Hanc portā sancta electorum ecclesia securę ac letant̄ adibit: quod ibi suorum operū et laudē suscipit et retributionē viderit: sicut illud Proph. vi. Date ei de fructu manū sua et laudet eam in portis opa eius. Tunc quippe sancta ecclesia de fructu manus suarū precipit: cum esset ad principia celestia laboris sit retributio attollit. Tunc ea sua opa in portis laudat: quod est in modis in ipso regni aditu dicit: Esuriui et dedistis mihi māducare: sitiui et dedistis mihi bibere et Mat. xxv. Eccl̄a autē reprobit trementes ad hanc portam punient: quia ibi sunt conterendi: sicut illud Job. v. Lōteren̄ in porta et non erit qui eripiat. Filii enim huins seculi ante portā clari sunt: sed in porta pterētur: quod scilicet amatores mundi in plenti vita superbiunt: sed in ipso regni aditu eterna ad uersitate ferient. Unde et subditur: et non erit qui eripiat. Illos quippe veritas ab eterna aduersitate eripit: quos in temporalium speris per disciplinā perficit. Qui enim renuit premiū tuū non valer eripit: quod inquit enim per disciplinā negligunt: habere patrem afflictionis sue tempore per adiutorium non inueniēt creptorem.

Capitulum.

XXXVII

Todiciū suspi-
tiosū et temerarium pcedit quicquid ex corruptione indicantur: quod inuidat alius: sicut quod sentit in se. Metallū et quā funditur qualiter in modulo repertī formam talem sibi assumit. Unde sic qui formā cordis sui habent deformatā quicquid inclidit totū inuenit corruptum et deformatum. Sicut etiam in vase corrupto quicquid infunditur inuenit corruptum. Sunt etiam

tales similes infirmis quibus cibus qua-
doque sapidus et bonus videtur amarus: et hoc non est ex virtute cibis: sed ex corruptione palati. Sic iudicium malum non ex facto proximi sed ex corruptione indicatis procedit. Item baculus in aqua positus videtur confractus: propter reflexionem umbras. Itē turres et montes iuxta aquā videntur transuersi. Eodem modo cordi trānsuerso et virtutis omnia videntur vitiata et transuersa. An Eccl̄s. x. Stultus in via ambulans cum ipse stultus sit omnes stultos estimat. Itē semper credit latro quod oēs sint ei similes. Grego. Omnis homo sicut se alterum iudicat. Unde quicquid in bono corde cadit totum bonū et dulce efficit. sicut apis quod amarost venenosos succos in mel conuertit.

Capitulum.

XXXVIII

Lachryme com-
unctionis delent sententiam et
scripturam mortis: nam sicut lit-
tere delent aqua vel alto liquore: sic lachry-
me delent litteras mortis quas diabolus
scripsit manu propria. Quis enim peccat tra-
dit ei quasi chirographū. Lachryme enī
delent delicta quod pudor est confiteri: ut dicit
Aug. Itē lachryme humilia cōpunctio-
nis sanat egritudinem mentis: dicit ei Pall.
et si arbor mali citonij efficiat egra: amur-
ca aque equaliter mixta radicibus eius debet infundi: et sic sanatur. Tunc enim cito-
nij arbor egrotat: quando mēs alicuius per
viri aut viri alicuius passione aut tentationis lesionē laborat. Cui sanitas per-
ratur si cordis eius radicibus. i. cogitatio-
nibus seu affectiōibus amurca aque mix-
ta infundatur. Quid autē per amurcam ac-
cipere debemus nisi humiliem consideratio-
nem: propter defectus? Nam sicut oleum su-
periiora vasī petit sic amurca ad inūm. i.
ad fundūm descendit. Unde sicut per oleum
superiora petēs intelligis denotio qua quā
eleuatur in contemplationē dei: ita per amur-
cam significat humilitas qua quis descen-
dit ad considerationē defectū et reatus sui.
Et quasi amurca aqua miscetur: dum ex ipa-
cogitatōe sue malitia lachrymaz cōpunctio
generatur. Numquid humiliata atque cōpun-
cta mēs lachrymaz largo imbre p̄fudiēt:
quasi salubris quadam medicina purgata
et suo languore sanat. Et dicitur ē naamatt

V 5

Liber nonus

syro. sij. Reg. v. **Lauare** in iordanē & recipere sanitatem caro tua. **Rā** iordanis interponatur descendio vel ritus iudicij. **Uā** ille ē iordanē scīlauat: q̄ humilis scīp̄ diuidicās lachrymis se p̄gat. **Et** hec ē locio iordanis que sanat languore mentis.

Capitulum: XXXIX

Drurie ignem

Lno succentat de lea diabol. Si
cuit eni saber qn nō pōt ferru ad
voluntatē sua dicere illud in ignē mittit;
et exufflat tanū q calefacit dicit ad libi-
tuam suū. Sic facit diabolus qn nō pōt ali-
quē dicere ad peccatum calefacit eū igne lu-
xurie: vt enz si electre possit ad peccatum;
Ela, iiii. C reau fabrū sufflātē in igne pri-
nas; t pferentē vas in opus suū. Succen-
ditur ignis flam follū. I suggestione vetu-
lay q lūt qsi sufflatoz diabolū ad accēdē-
dum ignē lu xurie. Hiere, i. Olla succenfa-
ego video. I. vetulā nigra. Olla eni quan-
tumcunq alba sit si tñ ponit sepe ad ignē
denigratur; t sic ania p lu rurie frequetā
Tbreno, iiiij. Denigrata est sup carbones
fex eoz. Olla bullies si nō haberet ni-
si vñā faba cā supponeret t demōstraret.
Sic luxurioti luxuriā cohibere nō possunt
quin saliat: aut p os turpe loquiēdo vel cā-
tando: aut p oculos impudice respicēdo:
aut p tacti vel ornati: sicut de domo incē-
sa exit ignis p fenestras z ostia. **L**a, XL.

Mam seruat; qz est sicut a mura
in castro; nam lapides duros
cum verbō leuis excipiēs et oēs ictus su-
stines; et homines a lesionē custodiens. Sic
ergo vasa vitrea in volūtūtur in feno vel in
alia molli re; vt sic a cōftractiōe seruentur.
Sic quoq̄ anima in māsuetudine conserua-
tur. Eccl. viii. Fili in māsuetudine seruia
mam tuā. Mansuetudo est deo sicut culci-
tra mollissima cū lectulo florido conscienc-
ie. Cant. i. Lectulus noster florid⁹. An
sicut homo libenter⁹ dormit in lectulo mol-
li q̄ in duro; sic deus in corde māsuet⁹; qz
in pace factus est locus eius. Itē māsue-
tudo gratiā hominib⁹ imperat. Nam sc̄
adamas trahit ferrū; sc̄ mansuetudo cor-
da hominū; Eccl. iii. At adamātē et felici-
tem dedi ciuitate tuam; Eccl. iii. Fili in man-

suetudine opa tua perfice: et super hominum
gloriam diligenteris. **L**eaplm: XLI

MEndaciu est si-

111
cū quoddā venenū rāte effica-
cte q̄ in ipo ore existēt hominē
interficit. Dap. j. Os qd̄ mentitur occidit
anima. Itē mendax homo similis est fal-
so denario. Hā tantū p̄ualet homo verax
mendaci: quātū denarius ver⁹ falso. An⁹
ei bonus denarius valet. c. falsos. Sic ho-
mo verax. c. mēdaces. Magna stulticia qz
volunt oēs homines denarios esse veros &
bonos & displicet eis multuz si inueniunt
vnūm falsū. Unde plus vldentur diligere
denarios. Et seipsoz qz cū ipi sint falsi vo-
lūt zū denarios esse veros: & sic volūt eos
esse meliores seipsoz: Proi. x. Lor impioz
pro nihilo. Et sic denariū falsū vult
recipere: ita nec homī mēdaci vult aliquis
credere. Et ideo mēdaces hac pena puni-
unz: qz nec vēz eis creditur. Et insip alia
pena qz nec ipst⁹ creditūt alij: quia iudicat
alios fm seipsoz sc̄i mēdaces.

Capitulum: XLII

Ortis medita-

Dio valet ad vite directionem. Qui enī vult nauē suam gubernare debet se ponere in fine nauis: et ante se nauē dirigere & picula eunfare. Sic qui vult vitam suā gubernare: debet se pone re in vite sue meditatione: ut possit ad bonum exitū nauez suā. i. vitā dirigere. Sene ca. Considera q̄ pulchra sit res an mortez vitam suā psumere: deinde secreta expecta re reliquā sui tpiis partē. Q̄q̄ sollicito lōge naute sibi puidet de nauis directione: quādo habet malū passum trāstire. Sic q̄ libet d3 sibi puidere lōge an quō possit pī culosum passum trāstire mortis: quia illuc nauies ptransibūt. s. ante g artuz foramen mortis. Itē mors pessima hominū peccatorum firmat & stabilit sanctos, viros in bono. Dicit enī Pall. q̄ columbe no pareunt nec deserunt locū suū columbariū suū si p̄ oēs fenestrulas aliqd de strangulati homini nis vinculo aut fune suspendatur. Tunc autem columba in fenestra sua habet funē strangulati hominis: quādo in memoria et consideratione sua habet malum exitum hominis peccatoris quo prospecto nuditus

De artificibus et rebus artificialibus

314

siuum nō deserit: quia bona conscientiam
relinquere non psumit. Grego. Festina cō
solatio bonorum ē considerat finis malorum.

Capitulum: XLIII

Domi totius vniuersitas representabat
in tabernaculo moysi. Nā illud tabernaculum distin
guebat in duas partes. Quarū una di
cebatur sanctasancrorū que erat occiden
talis. Alia vocabat sancta que erat ad orientem. Et itex ante tabernaculū erat atrium: t inter vtriusq tabernaculū erat ve
lum quattuor colorum. Item interiora
tabernaculi latera tegebantur cortinas di
uersorū coloruz: supra tabernaculū erat
tectum habens tres cooperaturas. Mars
igitur illa que dicebat sanctasancrorū si
gnificabat seculum altius spūalium sub
stantiarum. Mars vero que dicebat san
cta significabat mundū corporalē. Celum di
stinguis inter vtriusq erat ex quatuor
coloribus. Per quos qttuor elemēta desi
gnantur. s. bysso p quam designat terra: qz
byslus. i. linū de terra nascit. Purpura p
quam designatur aqua: qz siebat purpure
us color ex quibusdam conchis q inueni
untur in mari. Hiacyntho p quē designa
tur aer: qz habet aereū colorem. Et coco
bis tincto p quem signat ignis. Et hoc iō
quia in materia quattuor elemētorū ē im
pedimentū p qd velantur nobis incorpo
rales substantiae: t ideo interior taberna
culū. i. sanctasancrorū solum summus sa
cerdos t semel ī āno intrabat: vt designa
retur qz hec est finalis pfectio hominis vt
illud seculum introcat. In tabernaculum
vero exterior qd diebatur sancta. intro
bant sacerdotes qmū non aut̄ populus
qui solū ad atriu accedebat: qz. s. ipa cor
poralia populū picipere pōt. ad interiores
autem rationes eoz soli sapientes vel cō
siderātes attigere possunt. Per cortinas
autem que tegebant latera tabernaculi in
terioris t erant ex varijs coloribz: signaba
tur celum sidereū qd est diuersis stellis va
riatum. Per saga autem que erant sup te
ctum tabernaculi significabant aque que
sunt supra firmamentū. Per pelles autem
rubricatas de quibus erat seda taberna
culi cooperatura: significabat celum empy

reū in quo sūt āgeli. Sed p pelles hiacyn
thinas ex dibus erat tertia cooptura signi
ficabat celuz sancte t individue trinitatē.

Et in tabernaculo intortori tria conti
nebantur. s. arca testamenti in qua erat vī
na aurea habens manna: t virga aaron q
fronduerat: t tabule in quibus erat sc̄pta
decem p̄cepta legis. Hec aut̄ arca sita erat
inter duos cherubin qui se mutuis vultu
bus respicebāt. Et super arcā erat que
dam tabula que dicebatur propiciatorūz
sup alas cherubin: quasi ab ip̄f cherubin
portaretur ac si imaginaret̄ qz tabula ēt̄
sedes dei. Unde t propiciatoriū dicebat qz
si exinde populo propiciaretur ad preces
summi sacerdotis. Et ideo portabat a che
rubin quasi deo obsequientibus: arca ve
ro testamēti erat scabellum sedētis sup p̄
piciatoriū. Per hec ergo designabantur
tria que sūt in illo seculo altiori. s. deus qz
super omnia ē t incomprehensibilis omni
creature: t ppter hoc nulla similitudo ei
ponebatur ad representandum eius inui
sibilitatem: sed ponebatur quedam figu
ra sedis: quia sez eius creatura comprehē
sibilis est que est subiecta deo sicut sedes se
denti. Sunt etiam in illo altiori seculo spi
ritualis substantie sez angeli. Et hi signi
ficabantur per duos cherubin mutuo se re
spicientes: ad designandum cōcordiaz co
rum ad invicem: km illud Job. xxv. Qui
facit concordiam in sublimibus suis. t p
pter hoc etiam nō sūt unus tantum che
rubin ut designaretur multitudo celestū
spirituum: t excluderetur culus eorū ab
his quibus preceptum erat vt solum deus
colerent. Sunt etiam in illo intelligibili se
culo rationes omnium eorū que in hoc se
culo pscim qdāmodo clausē: sicut
rationes effectuum claudunt in suis cau
lis t sicut rationes artificiorum in artifi
ciis: t hoc signabat per arcā in qua repre
sentabantur per tria ibi cōtentā: que sunt
potissimum in rebus humanis: scilicet sapi
entia p tabulas testamenti: potestas regis
per virginem aaron: t vita per manna. Vel
per hec tria representabantur tria dei at
tributa. s. sapientia in tabulis: potentia in
virga: bonitas in manna: t ppter dulce
dinem: t quia dei misericordia ē populo
data: t tō in memorā divine misericordie
seruabat. In exteriori vō tabnaclo qd sūt

Liber nonus

gnabat presens seculū. **O**nib[us] etiā tria
l. altare thymiamatis quod erat directe cō
tra arcā: mēla, ppositiōis sup quā duode
cū panes ponebān[t] et erat posita ex pte
aquinonari. **C**andelabru vero positum ex
parte australi que tria videbānt responde
re illis tribus q[ua] erat in arca clausa: s[ed] ma
gis manifeste eadē representabāt. **O**portet
enī rationes rerū ad manifestiōē demon
strationē deduci q[ui] s[unt] in mente diuina
et angelorū ad hoc q[uo]d homines sapientes
eas cognoscere possunt: qui signabantur
p[er] sacerdos ingredientes tabernaculū.
In candelabru autē designabāt sic in sensibi
li signo sapientia: que intelligibilis ex
primebatur verbis in tabulis. **P**er altare
vero thymiamatis signabatur officiū sacer
dotum quorum erat populū ad d[omi]nū redu
cere. **E**t hoc etiā signabāt p[er] virgā. **M**ā in
ilio altari incēdebat thymiamā boni odo
ris: p[er] q[uo]d signabāt sanctitas populi acce
ptabilis deo. **D**icit̄ enī Apoca. viiiij. q[ui] per
fumū aromatū significant̄ orōnes sancto
rum. **L**ouentienē autē sacerdotalis dignitas
in arca significabāt p[er] virgā. **I**n exteriori
tabernaculo p[er] altare thymiamatis. q[ui]
sacerdos mediator est inter d[omi]nū et populū p[er]
potestatē diuinā quā virga significabat. **E**t
fructū sui regim̄s. i. sanctitatem populi deo
offert quasi in altari thymiamati. **P**er mē
sim autē signabāt nutrimentū vite: sicut et
per manna: sed ē cōlus hoc et grossius nu
trimentū: illud autē suau[er]t subtilius. **L**ouen
tienē autē candelabru ponebāt a parte
australi. Mensa autē a pte aquilonari: q[ui]
australit[er] est dextera pars mūdi. Aquilo
naris autē sinistrat[er] d[omi]ni in secūdo celi et mū
di. Sapiētia autē p[er]tinet ad dexterā sicut et
spūialis bona. **T**ēpore autē nutritiūmētūm
ad sinistrā: fū illud p[ro]dū. viij. **I**n sinistra
illius diuitiae et gl[ori]a. potestas aut sacerdo
talis est media inf[er]tp[ar]ia et spūiale sapiē
tia: q[ui] p[er] ea spūialis sapiētia et tpalia dispē
santur. **P**ōste candelabru habebat. viij. cala
mos: vt Josephus dicit. ad designādū.
vij. tabernaclos q[ui]bus totus mūdus illumina
tur. **E**t iō ponebāt candelabru a pte austra
li. q[ui] ex illa pte est nobis notus planetarū
cursus. **I**n mēla etiā ponebān[t]. xij. panes
ad designandū. xij. tribus israel. Mensa
autē nō ponebāt directe in medio an[ti]p[ar]ic
torium ad excludendum ritum idolatrie.

Mam gentiles in sacris lune pponebant
mēlā corā idolo lune: An. Hier. vii. Mu-
licres conspergūt adipes vt faciat placen-
tas regine cell. In atrio vero extra taber-
naculum stinebat altare holocaustoꝝ iꝝ
offerebant deo sacrificia de his q̄ erant a
populo possessa. Et iō in atrio tali poterat
populus esse q̄ hm̄i deo offerebat p̄ ma-
nus sacerdoti. Sed ad altare interiꝝ in q̄
īp̄a deuotio & sanctitas populi deo offere-
bāt nō poterat accedere nisi sacerdotes q̄
rum erat deo populū offerre. Erat autē h̄
altare extra tabernaculū in atrio p̄stitu-
tum ad remouendū cultum idolatrie. Nā
gentiles infra tēp̄la altaria cōstituebat ad
immolandum idolis. Item mundus assimil-
atur seacario: cuiꝝ tota familia currit trā-
suerso vt apphendat aliquid mentiendo:
vslurando & hm̄i faciendo. Item in seaca-
rio q̄diu durat ludus vnuſ est rex: alius
miles & hm̄i. Et aliquādo duo videntur
tenere totū: s̄z quādo cessauit ludus idex
fit de milite & rege qđ de minima familia:
quia cōmuniter exponuntur in sacco vno:
quādoꝝ rex in fundo sacculi & minima fa-
milia in superiori pte. Sic quoꝝ mundus
est fere vt ludus seacarij: qz q̄diu durat h̄
mundus vnuſ est rex aliis miles: vnuſ
magnum: aliis paruſ: sed aduenientē mor-
te in sacco terre reponuntur: sita fit de rege si-
cuit de milite: tunc sicut domin⁹ ita & seru-
elius. Eccl. ix. Cōmunionem mortis scito:
quia moritur doctus similiter & indoctus.
Et aliquādo diues vadit ad fundū infer-
ni & pauper ascendit supius ad gaudia pa-
radisi: sicut patet de pluīte epulone & laça
ro paup̄e: Luc. xvi. Item mundus in morte
totalr̄ auferetur. Viella enim quando tota
die cantauerit & denarios receperit: in se-
ro auferetur ei denarij ꝫ nihil ei remanet:
sed ponitur in forelo veteri et dissipato.
Sic homo nihil i fine portat de labore suo
nisi lnteamen laceratū: exemplū de sala-
dino qui fecit portare lnteamē in quo de-
bebat sepeliri per terraz suam & dicere: ni-
hil reportat imperator de omnib⁹ diuitijs
regni sui nisi lnteamen istud: Job. xxvii.
Diues cum dormierit nihil secum affert.
Item mundus debet homo reliquerne
corrumptatur ab eo. Nā quando vnuſ cor-
rumpitur vel deterioratur super feces in-
dolio debet transfreri in aliud, vas vt non

De artificiis
temporibus. Et hinc a mudi-
cione et corrugia. Et ad hoc dicere. Et
fieri non posse a nobilitate sua
tunc. Quod nec trahit. Et in
Capitulum:

Quitus
nouo concer-
tis alii sine loca-
tio[n]e nota est & doctrin-
a in sp[iritu] v[erbi] religio-
ne Pauli, q[uod] i postulato-
re eius o[mni]bus nihil esse co-
natur exceptis ca[u]libus
q[uod] inter-
mixtis ap[osto]lo quos sunt p[ro]p[ri]etatis
ad misericordia, nisi noti-
cione ca[u]libus q[uod] sicut oler-
um aqua est lana. Et
sicut bona vita est no[n]
vales eni[m] inter eos p[ro]p[ri]etatis
ca[u]libus q[uod] sic sunt nunc
Lactatium.

Dedie
dator dei bon
fodit. Et sic e
et custodi: ita mādat;
se. Unde dicitur: Ede
ta dei seruare seruabu
tia facta affluitur a
re ventris multū pota
vite dorsi frangit. Sie
tum in bīls & copus
per lababūs & radicis

De artificibus et rebus artificialibus

315

Corrupt. Et sic homo a mundo debet exire
ne corrupt ab eo. Hiero. xlviij. Fertilis
fuit moab ab adolescētia sua & requeuit in
fecib⁹ suis: nec trāssus ē in vase vas rē.

Capitulum: XLIII

Dormitatores
ostendit se defectū habere dī
uine ḡtie. Nā vasa vacua p̄cū
sa resonat plena nō. Sic vacuū a gratia
murmurat nō plen⁹: Eccl. x. Ut prudens
et disciplinat⁹ nō murmurabit correptus.
Itē olla vacua ad ignem posita crepat &
magnum sonū crepās reddit: plena vero olla
nō: Eccl. xxvii. Asa figuli p̄bat fornax.
Itē murmurās est q̄si rota nō bene vna
cta gratie vniōe: tō murmurat sicut ro
ta currus male vnta: Eccl. xxxvij. Precoz
dia fatui quasi rota carri q̄ senū portat et
murmurat: Sap. i. Custodite vos a mur
muratione que nihil prodest.

Capitulum: XLV

Nonō cōuersis nō sūt admisen
di alij siue sociandi: nisi q̄rū vla
ta bona nota est: & doctrina sana: saltem q̄
uisq̄ sint in spū vel religione p̄uecti: sicut
dicit Pall: q̄ i postinato solo inter nouel
las vites oīno nihil esse conserendum gre
ci iubent exceptis caulibus: tertio anno q̄
libet inēgēre. Sic inter nouit cōuersos
vñq̄ ad tēpus quo sit p̄ouecti: nō sūt qui
libet admiscendi nisi noti & docti q̄ assimi
lantur caulib⁹ qui sūt olera nota: et quoꝝ
tū siue aqua est sana. Ut significat boni
nes quoꝝ bona vita ē nota & doctrina sa
na. Tales enī inter eos p̄sit admitti. Ps. cxiij.
Filij eorū sicut nouelle plātatiēs rē.

Capitulum: XLVI

Odatorū dei hominē a malis cu
stodit. Nā sic castrū custodiētes
se custodit: ita mādatū dei seruat fernan
tes se. Unde dicit: Eccl. xv. Si voluerāt mā
data dei seruare seruabunt te. Itē obe
dientia facta assimilatur arcuī p̄auo: q̄ a
parte ventris multū potest incurvari: sed
a parte dorſi frangit. Sic multi in p̄spēr
obediūt t̄ in his q̄ corpus delectat: sed in
duris laboribus & aduersis refugunt & re

calcitrant. sicut equ⁹ babens dorsū excoris
tum cōtra onus: nō attendentes q̄d dicit
Grego. Q̄ obediētia quāto plus habet de
suo tanto minoris est meriti. Ca. XLVII

O Pus bonum &

Operfectū debet assimilari illi ty
miamati siue puluerit: quē domi
nus fieri mādauit: Exo. xxx. vbi dī: Sume
tibi aromata, stacren, & onycham, galba
nen boni odoris & thus lucidissimū: fac
eleḡ tymiana cōpositū opere vnguentarij
mixtū diligēt & purū. Tymiana quippe
ex aromatibus facimus: cū in altari boni
operis virtutū multiplicitate redolemus.
Qd mixtū & purū fit: qz quāto virtus vir
tuti iungit: tanto incensū boni operis fin
cerius exhibeb̄: vbi etiā bene subiungit:
Lungs in tenuissimum pulueret vniuersa
cōtuderis: pones ex eo corā testimonij ta
bernaculo. In tenuissimum pulueret aroma
ta cōterimus: cuž bona nostra q̄si in pila
cordis occulta dissensione tundim⁹: & si ve
raciter bona sint subtiliter pertractamus.
Uniuersa ergo in puluerē redigere ē virtu
tes recogitando terrere & vñq̄ ad subtili
tate occulti examinis reuocare. De q̄ etiā
puluere subdit: Pones ex eo corām testi
monij tabernaculo. Quia tūc bona nostra
veraciter in cōspectu iudicis placēt: cum
hec mēs subtiliter recogitādo conterit: et
quasi de aromatibus puluerem reddit: ne
grossum durūq̄ sit bonū qd agit: ne si hoc
arta recogitatōis man⁹ nō cōtinuatio: odo
rem de se subtilius nō asperget: put Grego.
dicit. Itē opa virtutū a deo nō acce
ptant: nūl pūs a vñtis separant. Unī mes
lor grana frumenti in horreo nō recōdit nī
si pūs excussa a paleis. Et tō habet i libro
Iudicij q̄ Hieroboā cū a paleis frumenta
excuteret: angelū vñdit ad cui⁹ imperiū. p
tinus bedū coxit: quē supra petrā poluit
ius carnū delup effudit: q̄ angel⁹ virga te
tigat eaꝝ ignis exiens de petra cōsūp̄it.
Quid è aut frumenta virga cedere nisi recti
tudine iudicij vitioꝝ paleis virtutū gra
na separare? Sed h̄ agentib⁹ angelus ap
paret: qz tanto magis oīa interiora denū
ciat: q̄to se stu dios⁹ hōies ab exteriorib⁹
purgāt. Qui occidi bedū p̄cipit. I. oīem ap
petitū nostre carnis ūmolari. Carnesq̄ su
pra petrā ponī & ius delup fundi. Quem

Artificial
Petra non rivo compa-
nctitudinem quido ostendit.
Est ergo rivo frumentum. At
etiam bona compari quod re-
tinetur. Et hoc sublimatio-
nem dicitur. Ite ergo rati-
onem gratiae spiritualis gaud-
ium compendio sue repletum.
Hunc deus deus deus

Capitulum:

ORatione
rie mulieris et
holi ad decipien-
tium. Nam illic aliqne
vates quod non se omittit ad
unum tribulorum similes si-
miles pulari in viario d-
in festa eius tamē acc-
ut latroni adiutori. Sic
autem copia sua diabolus i-
cappendit amias; et ben-
voluerit non complicit. Et
quare et appetit velle
liberit quod modi
et sensus intuuntur ac
siqui nolentur videntur
mutari enim in initio
habet invenit sit. Hic
vobisqne mortis spiritu
animis ferocia ponit l-
pudicac ad amorem mortuorum
conatus sic in corpore
vultu anima mortua. Et
tunc et nulli feretur nisi
sit. Ecce cooperat, et au-
to in vicerit. Et
abstinentia plangere filia ina-
moris mortua ante se
mutari in aia plorando
gratia. Hic mulier
non ad modum cam qd dif-
ficit quod absummo cu m-
dimutum emat capite.
Dominus certe filialia l-
mabit. Hic. Et tunc
spiritus: sicut multiplex d-
terre pelle vi decipiat;
longatilis aliqua albedi
temporata appare
ad multas volo
rundinas ponunt in fa-

Liber nonius

alii significat petra nisi enī dō qd p paulū dī:
J. Co. x. Petra autē erat xp̄s. Carnē qd supra
petrā ponim⁹: cū corp⁹ nostrū in xp̄i inui-
tatiōe cruciam⁹. Ius etiā carnī desup fū-
dit: qui in pueratōe xp̄i ipsas etiā carna-
les cogitationes exinanivit. Quasi enī ius
ex carnali qdā i petra fundit: qdī mēs etiā
a cogitationē carnaliū fluxu vacuaē qdī
moꝝ angelus virga tā gl̄a: qdī intentionē no-
stra nequaq̄ potestas diuini adiutorij de-
serit. De petra autē exiit ignis et ius carnes
qdī plumpli: qdī astillatus a redemptore sp̄/
ritus tāta cor nostrū flāma cōpūctiōis cō/
cremat: vt oē qdī in eo ē illūctū et opis et
cogitationēs exurat: sicut Grego. dī. Hic
opa bona nō sūt differēda postq̄ sūt p̄sul-
ta et deliberata: sicut nō differēda ē vinde-
mia postq̄ vua est maturata. Mā sicut dī
in libro de vindemias: Tardie vindemian-
tes nō solū vineam ledūt ultra qdī oportet
eā ferentē: sī grando et gelu si fiant facile
passibilius faciūt vīnū. An autē Demetri⁹
et Africān⁹: qdī sex solūmodo dies debet
vua nō plus matura p̄manere. Et si gran-
vua nō viride sī nigrū apparet: signat eā
esse maturā. Sicut ergo nō ē differēda vin-
demiatio post vua maturationē: sic nec bo-
ni opis executio post deliberationē: quia
periculus est in mora: Apls Ro. xii. Solli-
citudine nō pigr̄. Hic opa bona non fa-
ciens: sī ociole in collegio vel religiōe vi-
uere volēs nō est sustinēdus. Sicut agri-
cola ramū viridē licet sterilem in medio
olee non debet sustinere: sī ipm abscidere
velut totius arbor⁹ inimicū: Ut dī Pall-
adius. Et similiter hoies pestilētes sicut
et ociosi nō sunt tolerandi: vñ mēdia insa-
nabilita solent abscidi. sicut etiam in ipsis
arboribus: vt idē Palladius dicit. Ardi-
tas et sterilitas equo mō fugiēdūt: Gal.
v. Abscidit qdī vos cōturbāt. Hic opes-
ris bonitas depēdet ex bonitate intentio-
nis. Cuius exēplū patet in pomis siue in
fructib⁹ arbor⁹. Si enī aliq⁹ voluerit vt i-
piro vel pomo aliq⁹ gēma inueniat: aut eti-
am margarita aut obolus aut aliud simili-
le: accipiat aliquod talū: et cū pomu vel
piru aliquod floruerit et aliquātū creue-
rit imprimat in preputiū ei⁹ pfunde qdē
et bor⁹ voluerit: et notet iōz p aliqd signū
appositiū et sinat crescere: et sic tandē inue-
nietur in pomo. Est autē velut pomū arbo-

ris opus cuiuslibet hoies: qdī floret in cog-
itatōe: crescit in deliberatiōe. Sī qdī pomī
preputiū est iōius opis initium. Est autē
inchoatio operis ab ipsa intentione agen-
tis. Gemma ergo que in pomo repiri de-
bet p̄putio poni imprimat: qdī virtus sc̄n-
tis operi i intentionē iudicat. Qualis enī ē
intentionē qdī p̄cedit: tale ē omne opus qdī seq-
tur: put Grego. dicit. Ergo ibi imprimen-
da est margarita puritatis: gemma bone-
statis: obolus charitatis: aqua ē p̄cū siue
meritū operis. Hic opus bonū faciūt si
ne tēdo simile est fructū nascēti sine nu-
cleo. Docent enī agricultores: quod si qdī vult
plantare arborē cuius fructus non habet
nucleos hoc modo facere p̄t. Surculi plā-
tandi extremitates refleccat et cū cultello
ambas aptatas infigat ipsi truncō. Et cū
ambē cōvaluerūt amputet extremitatē ma-
iorēminorē vero sinat crescere. Quid at
est surculus plantādus nisi hō ad pueratio-
nem vel ingressū religionis disposit⁹? Hu-
ius die extremitates sūt timor et amor qdī
vtracq̄ gladio verbū dei apparat: qdī. ver-
ba dei et timorē incutit. Ad amorē allici-
unt. Sed tūc vtracq̄ extremitas trūco infi-
gitur: cū timore et amore xp̄o inhēret. Hic
enī xp̄s quasi truncus cōtnos aut quasi
ramuscili ei⁹: sicut ipse dixit Job. xv. Ego
sum vītis et vos palmitēs. Sed qdī i cō-
uerſionis initio p̄ abūdet timor qdī amor
ramen postea in penitentia profectu apu-
tatur maior extremitas et minor crescere si-
nitur: quia sex amor crescet et seruit timor
emittit. j. Job. liij. Perfecta charitas fo-
ras mittit timorē et hec est planta qdī p̄du-
fruct⁹ sine nucleo: qdī hō charitate fer-
uēs operaē sine difficultate et tēdio: p̄pre-
rea dī: qdī amat nō laborat. Ca. XLVIII

Ratio compū-

Octiuā et ferulida impinguat an-
mā. Cuius exēplū ē: qdī p sub-
limationē cōvertit liquor vīni in pingue-
dinem olei. Mā si vīnū distilleat ad modū
aque rosacee distillat humiditas aquēa in-
sipida: et illud qdī remanet fit oleagineum
et pingue. Et si iterū illa substantia subli-
metur egreditur inde oleum: et hoc p̄ fit
de forti qdī de debili et precipue de musto.
Mer vīni ergo fortis liquorē intellige cō-
puncti dominis feruorem de quo in Ps.

De artificib[us] et artificialibus

lxix. Potasti nos vino compunctionis qui
tunc sublimatur quādo orando eleuatur.
Est ergo oratio fui Dñsi. Ascensio nēris
in deum. Et ideo sublimatio foris vini est
oratio homis compūcti q̄ vertit in pingue
dinem olet: qz̄ sez̄ ipi orati acquirit abun-
dantia gratie spūalis gaudi quod ē vt q̄
dam pingue siue repletio animi. Ps
pluij. Anxit te deus deus tuus tē.

Capitulum: XLIX

Ornatūs corpo
ris mulieris est sicut rete dia-
boli ad decipiendas animas in-
tuentiū. Nam licet aliquid se excusent di-
centes quod nō se ornāt ad decipiendum:
tamē nibilomin⁹ similes sūt latroni q̄ non
audet pilisci in viuario dñi sui vel venal-
ri in foesta eius tamē accommodat rete su-
um latroni audaciori. Sic et iste accomo-
dant corpora sua diabolo ad decipiendum
et capiendum animas: t̄ bene volunt cōcu-
pisci licet nō cōcupiscat: Aug⁹. Non solā
appetere: s̄z t̄ appeti velle criminōsum ē.
Et Chrys. dicit quod mulier si se decora-
uerit t̄ oculis intuentiū ad se traxerit: t̄ si
plagā nō intrulerit vindictā tamē exoluēt
extremū: venenū enī intulit: t̄ si nullus q̄
biberet inuentus sit. **P**tr̄ ornatus mulie-
ris est signū mortis spiritualis. Mā quan-
do pannū sericus ponit sup feretrum: si
gnū est cadaveris mortuus: t̄ quod ibi ia-
cer mortuus sic in corpore ornato: signū est
qđ ibi sit anima mortua. Unde mulier or-
nata nō est nisi feretriū anima mortua. Aba-
cuk. ij. Ecce cooperi⁹ ē auro t̄ agēto: t̄ spi-
ritus nō ē in viscerib⁹ ei⁹. **A**n̄ poti⁹ mulier
deberet plangere filiū suā ornata quam si
videret eā mortuā ante se. Eccī. xxij. Sup
mortuū sey in aīa plora: defecit ei lux ei⁹:
sez gratie. **P**tr̄ mulieres se ornātes se ha-
bent ad modū carti q̄ difficile ercoriat in
capite qz. s. huiusmodi mulieres vix volūt
dimittere ornātū capititis: ideo decalnabit
dominus verticē filiarū sion t̄ crinen eaꝝ
nudabit. Esa. iij. **I**tem mulier ornata de-
cipit: sicut pelliparius q̄ volens vendere
veterē pelle vt decipiāt rusticos: dealbat
aliquatūlū aliqua albedine: q̄ excussa pa-
rum post portata appetet vetustas ei⁹. Sic
impudice mulieres volentes decipere vi-
ros; colores ponunt in facie sua: quib⁹ re-

cedentibus apparēt rugē t̄ macule: qz̄ m̄b-
bil absconditū q̄ nō reuelat. **A**n̄ tales sūt
fumarū opertū nūne: t̄ quādo recedit nūx
apparet turpitudo ei⁹: Esa. xlviij. Reuelat-
bit ignomīnia tua t̄ videbis opprobrium
tuū. **C**apitulum: L

Dominoso Christi et

Disanctorum suoꝝ dulcorat nobis
tribulatiōes noſtras. Mā aqua
amara trāst̄s p aquā dulcē dulcis efficiſ
et vinū dulce transiens p garioſiliū fit ga-
rioſiliū. Sic tribulatiōes t̄ tētatiōes q̄
pri⁹ p xp̄m t̄ sanctos suos trāſteſt̄: exēplo
illoꝝ nobis debent esse dulciores: Heb. xiij.
Magna oſolatio mēb̄: ex capite. Heb. xiij.
Recogitate eū q̄ talē sustinuit tē. Grego.
Facta pcedētū recolam⁹ t̄ nō erūt graui-
q̄ toleram⁹. S̄z qdā sūt similes simile q̄ iue-
niens amaritudinē in cortice nucis eā p.
h̄c̄t̄: t̄ iō nō gustat de dulcedine nuclei.
Sic aliqui infelices amaritudinem pñie t̄
tribulatiōis sentiētes: exteri⁹ eā pñciūt̄ t̄
iō oſolationē interi⁹ nō sentiūt̄. Sap. iij.
Sapientiā t̄ disciplinā q̄ abiicit infelix ē.
Dicis q̄ it palatio ionis erāt duo doliarvi
ni: vñū de amaro vino: aliud de optimo:
qz̄ quicūq̄ volebat bibere de optimo op-
tebat eū pñs bibere de amaro. Sic si mēs
appetit q̄ demulcit optet pñs bibere q̄ do-
let: vt dicit Grego. **P**tr̄ passionis t̄ crucis
xp̄i dēnota oſideratio amaritudinē ē dul-
cedine vertit. **A**n̄ assimilaſt̄ arbori nucis.
Si eī vis vt amari pñcoꝝ nuclei efficiant̄
dulces: surculū pñci plāta sup stipitē arbo-
ris nucis: t̄ tal pñci pñducit magna poma
sūt cū florēt̄ irrožetur lacte capno. Quid
enī ē amarus pñci nucle⁹ nūli turbati t̄ pas-
sionati hoīs amar⁹ anim⁹: q̄ tūc stipiti nu-
cis iſerit̄: qñ penas crucis meditat̄. t̄ ūc eī
nō tm̄ amaritudine duleſcet̄ s̄z etiā magna
pōa pñci pñducit̄: qz̄ s̄. amar⁹ anim⁹ oſide-
ras penas xp̄i nō ūlū amaritudinē suā p
nibilo ducit̄ s̄z etiā in magna desideria p-
rumpit q̄ qdē ūc florēt̄. qñ in aīo feruēt̄
q̄ ūc lacte capre sūt irrožada. i. discretiōis
moderamē tēperāda. **E**st eī lac capnā in
tribus suis ūbstatijs post femininū lac
maxime t̄patum. **A**n̄ merito lac capre de-
signat moderamē pñdēt̄: qđ ē necessari-
um in trib⁹ ūbstatijs. i. in trib⁹ pñb⁹ ope-
ris. s. in principio: in medio t̄ in fine.

Liber nonus

Capitalism

1

Capitulum: **LI**
Datiētia assimi-
lata rose cum q̄ artificialē fit aq̄
tarum rosacearū. Sic q̄ patiētia p̄bet aquā
odorifere cōpunctionis: mel. i. dulcedincem
interne consolatiōis: leū fraterne cōpas-
tionis: cūcariū. Lsuauitatem et dulcozē eter-
ne refectionis. **I**te patiētia custodit atam
sicut arca thesauruz. **L**u. xxj. In patiētia
vestra possidetis gias vrás. **A**n sic hō
multū diligenter arcā in q̄ posset thesauruz
sūi custodiare: sic dū diligere patiētiā. **I**te
multū diligenter hō etiā illū q̄ fabricare sī-
bi talē arca gratis: et sic debet diligere tri-
bulationē q̄ fabricat arcā istā. **A**pls. Ro.
v. Tribulatio patiētiā opaſ. **N**on enī cō-
tumelie dicūs tibi: quot iniurie fūit: tot li-
gature et clavi ad fortificandū ferinū tuū
apponunt. **A**n magnas grās debes age-
re et nō cōtumelias reddere. **I**te patiētia
vita gubernat. **H**oc enī facit patiētia cor-
di qđ facit gubernaculū nani. **A**n Proū.
xiiij. Qui patiēs est multa gubernat sapi-
entia: qđ doctrina viri p̄ patientiā noscēt.
Proū. xix. **E**t siuit nauis facto gubernan-
culo ventis et turbinib⁹ agitat et tandem tē
pestate cōvulsa frāgī ad rupes vel ad seo-
culos. Sic etiā cor ipatiēs. **A**n dū: Esiae.
liij. Paucula cōvulsa tēpestate absq; vī-
la cōsolatiōe. **H**ec paucula ē ipatiēs ala
virtutū possessio et grā spoliata: quā cuius
liber tētestationis tēpestas a sua stabilitate
diuellit: et absq; zolatiōe relinquit. **I**te
paciētia tribulatiōis requirit soliditatem
amoris et virtutis. **M**ā cruda tegula si po-
natur in flumine disoluunt: cocta vero nō.
Ita qđ hō carnalis q̄ nō est igne charitat:
vel tribulatiōis decoctus deficit i aqua
tribulatiōis. **I**te fons lutoſus iacto lapi-
de facile turbat: arenosus xo nō. Sic hō
plenus luto peti de facilis grauatis: **X**tuol⁹
nō: qđnō stristabat iustū q̄quid ei accide-
rit. **I**te q̄ i hac vita ē sine patientia silis
est hō q̄ i tpe pluuile siue pluiali sine mā-
tello siue capa ē. Et sic hō inermis ē in me-
dio hostiū suorum. **P**roū. xir. Qui impa-
tiēs est sustinebit dānu. **C**aplm: LII

bet ipsu cor sine conscientia custodire sic cu-
stoditur castrum tpe guerre. Nam quando ca-
strum alicui impugnat ab aliq t non pot
cū eo coponere neq pacē habere: debet p
mo diligenter p̄siderare virū in castro illo
sit aliq q pacē ei turbet. Et pmo dī eos
si quis iuenerit ejcere t de eis iusticiā fa-
ceret postea castrum munire t bene clausū
tenere. Et si in oībus his nō pot castrū te-
nere debet dīo legitimo illud cōmendare
vel reddere. Ex qbus colliguntur septē que
cuilibet necessaria sūt ad custodiendū ca-
strū cordis in pace: q vere est tanq casti
inter inimicos sitū t vndiq obsevū: q an
ipsum tenet sed fū diabolus: qui tāq lego
circuit querēs q̄ deuoret. Abi Slo. dīc:
Circuit tanq hostis clausos muros explo-
rans: an aliqua pars sit minus stabilis q
ad interiora penetret. Sunt ergo ptra insi-
dias eius septē necessaria. **¶** Primum est
diligēs cōsciētē pscrutatio: vt. l. videas si
quid est in corde q̄ pacē cordis turbet.
Apls Heb. iii. Vide te ne forte sit i aliquo
vestrū cor malū. **¶** Secundū est peccato-
rū cōfessio: q. l. ejcet de castro cordis pec-
cata que pacē cordis turbat: Estate. lvij.
Creant fructū labiorū pacem. t. ij. Mach.
xiiij. Quidam super est iudas: id ē qđū differ-
tur cōfessio impossibile est pacē cordis esse
negotij. **¶** Tertiū est opis satisfactio: vt
fiat iusticie deturbantib pacē: Elsa. xxij.
Est opus iusticie pax: Et Psd. lxixij. Ju-
sticia t pax oscultate sūt. Solet dīc t̄ ter-
ra pacifica t secura: in q̄ tenet iusticia: q
multi sūt sicut latrones q nō faciunt de se iu-
sticia: q̄ fit de eis iusticia t isti sunt qui pati-
untur pena iniuiti. j. Pet. iiiij. Memo vīni
patiat t̄ homicida aut fur. **¶** Quartū est
cordis clausio. l. castrum cordis clausum
tenendo: qđ fit sensus corporis restringe-
do. Sunt em̄ sensus porte cordis per quas
hostes ingrediuntur pacē turbatēs: Hiero.
ix. Ascēdit mox p fenestras sc̄ sensuū: et
ingressa est domū nostrā. l. conscientia: Lu.
xi. Dū fortis armatus custodit atrium suū:
sc̄ clausum tenēdo: in pax sūt oīa q̄ possi-
det. **¶** Quintū est virtutum p̄sideratio: vt
sc̄ fortiter muniat: fossatis t muris virtu-
tum. Sicut enī muri ingressum hostiū ip-
diunt: sic virtutes viiū obſtitut: caritati
enī impedit ne iacet auaricia: castitas ne
incedat luxuria: humilitas ne intrat: simplicitas

Dacez cordis si
que conscientie seruare volēs de

De artificibus et rebus artificialibus

317

Sic de aliis. **A**n Judith. iiiij. Filii isrl muis circuiderunt viros suos in pparatio ne pugne ptra holofernem. **S**z nota q vna ruptura muri. i. vni^o virtutis defectus sufficeret hostib^{us} ad ingrediendum: Job. vij. Quasi rupto muro apta ianua irruerunt sug me. **J**o 52 pphilip. iiij. Pax dei q exuperat oem sensum custodiat corda vestra. **S**extū est necessario p pnsio vt casti cor dis sit bene munitū pvisualib^{us} t armis: scz de pane verbi dei t scie t vno cōpunctio nis hmōi. Et nota q quāto castrū est melius talib^{us} munitū: tanto magis peccat qui reddunt: t q mandata dei ptinent ad ta le munimentū d^r Elsa. xl viii. Atinā attēdis ses mādatā mea: facta fuislet sic flumē pax tua. **S**eptimū est deo recōmēdiatio: vi. s redacta cordis castrū dño legitimo dicendo: Lu. xxij. Pater i ma. tu. cōmēdo sp. me. Rā nisi d^ris custodierit ciuitatē: fru stra vigilat q custodit eā: Ps. cxvij. Ipse autem est qui quando placet ei omnia red dit peccata: Prouer. xvij. Cum placuerint dño vie hominis: int̄micos qz eius cōuer tet ad pacem.

Ca. LIII

DEcclatū opere **P**lūpletū appetitū malū non satiat sed ampli^o accēdit: sicut fabri stilli cīdū ad hocā ignē mitigat: sed postea feruet ardenti^o: t sic petm̄ pperatrū plus ex ardebit qz ante: Osee. iiiij. Comedet t nō saturabit: forniciabit t nō cessabūt. **G**lo. Alres forniciantū deficiunt: b^r desideria in ardescunt. **I**te petm̄ vnum qtidie trahit ad aliud. **E**nī petm̄ qsl̄ putens sine fundo. Lapis enī in pteū. pect^r vel cadens: si fundū nō innenit semp ē in casu. In petō aut fundus nō est. **A**li cadens in petm̄ sp in casu est: tñnu nisi manu ḡf̄ sustentet: Ps. xli. Abyssus abyss. luocat. Abyssus enī dē quasi sine base. l. sine fundo. Grego. Peccatum qd̄ p pniam nō diluit: mox suo pondere ad aliud trahit. **I**te pctor est sic ille q ludit ad seacariū qz vno ietu vel tra cciū nō facio vel male facio totū ludū vltoriū lucrū p dīt: t sic vno ope malefacto vel neglecto totus fruct^r vite n̄e amittitur: t grā dei t regnū eternū. Ecceb. xlij. Si auerterit se iust^r a iusticia t fecerit iniqta tē: oēs iusticie ei^r quas fecit nō recordabūt eū. **I**te pctor est sicut ille q habz oculos

velatos t portas de loco ad locū et nescit quo ducas vel vbi sit: Thresh. v. **A**ve nobis qz peccatum^r: iō obtenebrati sunt occulto scri. **I**te est pctor similiis ceco q cecidit in lutū t nō videt se inquinatur: cū tñ multuz sit deturpat: Ps. xxxix. Cōprehēderunt me iniqtae mee t nō potui vt viderē: t si eut cecus cadit sepe t offendit: sic et pctor: Tob. xj. Ecce p̄ cepit offendēs pedibus currere. **I**te nota q pctm̄ est sicut gladi^r in corde: t sic serpens in sunu: sicut versenū in stomacho: t sicut latro in domo. **E**nī pctm̄ vt gladi^r vulnerādo naturā: vt serpens mordendo psciam: vt venenū extinguendo vitā. l. charitatiē q est vitalis calor aie. **I**te est vt latro expoliādo aniam sez gratuitis donis. **I**te peccati impuritas nō austera corde sine opib^{us} penitet: cul exemplū apparet in stupā. Stupa enī est lini purgamentū: t ab eo multis carpinati onib^{us} separat. Sicut etiā purgamentū culpe indiger multis carpinatiob^{us} penitentie. Quaz vna fit in corde p p̄tritionē: alia in ore p confessionē: tertia in ope p satisfactio nē. **I**te peccata q sunt qdā infirmitates aie sanant sicut infirmitates corporis. Sana tur enī corp^r primo p emplastrū: t sic sanata aia p vberū dei qd̄ trahit dolorē ab aia sicut emplastrū a corpē: Elsa. xxvij. Iussū est vt sup vlcus Eccehie cataplasmaretur massa ficiūr^r dulcedinē verbī dei signifi cat. **I**te p sudore q humore noxiū repel lit a corpē. Et sic aia p timore q petm̄ expellit a mente: Eccl. i. Timor dñi expellit pec catū. Prouer. iij. Time dominū t recede a malo: sanitas q̄ppe in vmbilico tuo erit. **I**tem p lotionē vlt balneū. iiiij. Reg. v. Vade lauare septes in iordanē t recipiet sanitatem caro tua. Sic sanat homo spūaliē p lacrymaz effusionē in cōpunctiō. **I**te p vomitiū: sic aia p confessionem: Eccl. xxxij. Si coact^r fueris in cōdēdo multū: surge de medio t euome sez p cōpassione venenum mortiferū vt refrigeret te. Qui sanari desiderat necesse est vt vltinus detegat. **A**n dīctū ē leprolo: Mat. i. Vade oīde te sacerdotib^{us}: t dñi iret mundat^r est. **I**te p die tam. l. p abstinentiam a peccato: Ap̄lus. j. Thessal. liij. Abstineatis vos a fornicatiōne: Eccl. xxxvij. Qui abstinenſ est adi ciet vitam. **I**tem p puritorū refectionem. l. p tribulatione: Job. v. Increpatio

12

Liber nonus

nem dominine reprobes: qz ipse vulnerat
et medef. **P**rem p vncione. i. d'cuotionez
vel pietate que mentē lenit: Mat. vi. An-
gebant oleo multos egrotos sanabātur.
Cste p munitione. i. clemosynā: qn̄ hō mi-
nit de bonis suis dando paupibz: Luc.
xi. Quod superest date clemosynā: et ecce
ola mūda sunt vobis. **C**a. LIII

DEnitentia ama
Pra facit in homine sicut scamonea
in arbore. Hā sicut dicit Ristor.
In li. suo de pomeris. Si vis ut aliqua pi-
rus ferat pira soluēta distempera scamo-
neam cū aquaz infunde ipam in foramen
qd̄ sit cū terebello vscq ad medullam arbo-
ris: et obstrue foramen cū clavo q̄ sit fac̄ de
eadē piro vel altaz fiant pira soluentia et
valde rela xatiua. Sed nō durat ista virt̄
nisi p septē vel sex annos. Usq̄ oportet si vo-
lueris q̄ iterū vigore ut alia scamonea ī-
fundat iterū. Et h̄ est experimento pbatū.
Et eadē roe forte posset fieri pira stiptica et
cōtra fluxū valentia si arbori fuerit infusa
stiptica medicina. Et sīl ego opinor q̄ h̄
dilatari possit ad quarālibet medicinaruz
effectus ut in fructibz se manifestent: imo
etiā phabile est q̄ oī species aromatica
eodē modo infusa arbori ut balsamus mu-
scus: et lignū alo es tam in sapore & iodo
re aromaticā dō se in fructu manifestaret.
Intellige ergo p plurim vscq ad medullaz
ex terebello pforatam hominē p verbū dei
vscq ad intima cordis cōpunctum: cui sca-
monea aqua dīstēperata infundit: qn̄ pe-
nitentie amara tristitia seu amara peccato-
rū memoria cū lachrymaz irrigatione mi-
scetur. Sed tū foramen clavo obstruitur
quādo q̄ timorē domini cor petō seu diabo-
lo clauditur. Et tūc de tali arbore naseunt
pira relatax: qz sez a tali hōte flunt opa-
satisfactoria et peccati expiativa. Q̄ autem
ad pseruandā virtutē oportet scamoneam
literato infundere est: qz ad pseruandā gra-
tiā oportet penitētā et peccati amaritudi-
nem seu tristiciā frequenter innovare: Ps. 5.
xxvii. Dolor me⁹ renouat̄. **C**ste penitē-
tia est vt arena fossicia: q̄ arena lies sit gra-
uis in pondere: est tūc vtilis in opē: quia ex
ea cū calce cōfecta edificat dom⁹ materia-
lis. Similiter penitētia licet sit grauis cor-
pori: tūc est vtilis spiritui: qz ex ea informa-

ta charitate edificatur dom⁹ spiritualis. s.
cōscientie. Sed nota q̄ arena fossicia q̄ est
bona ad edificia trib⁹ modis est eligenda
ēm Palla. qz cognoscit ex stridore: ex co-
lore et ex inhesione. Ex colore quidē: qz aut
est nigra aut rufa aut cana. Rufa qd̄ om̄
nib⁹ est melior: et post illā cana: post quaz
nigra. Sīl penitētia est quedā rufa: ut il-
la que incipit in inuentute: quando seruet
in hōte sanguis aut rubea cholera. Que
dam vero est cana: et q̄ incipit in senectu-
te. Quedā vero ē nigra: ut q̄ differt i mor-
te. prima est optima. secunda pigra. tertia ē
dubia. Ps. v. Qn̄ non est in morte qui
memor sit tui. Hā qui nō est memor dei v̄t-
ta: multo min⁹ est in morte. **S**ed cognoscitur
ex stridore: qz sez illa arena q̄ manus
cōpressa edit stridores est vtilis fabricanti.
Sic ille q̄ manu cōpīm̄. i. tactu alicui tri-
bulatiōis premis: si emitit stridorē nō ins-
patientie sed penitētia est aptius ad fabri-
candū domū cōscientie. Hō aut ille qui ex
flagello nō mutat̄. **T**ertio cognoscitur ex
inhesione: qz si in panno vel in linteo can-
dide vestis iuspera et excussa nibil macule
reliquerit aut sordis egregia est: sic illa est
egregia penitētia q̄ nullā maculam aut re-
morulum relinqt̄ in conscientia: Apł. i. Co-
rinth. iiiij. Nibil mibi pscius sum. **C**ste pe-
nitens dō facere sicut agricola: q̄ quāto la-
boriosius agrū sui excolendo exerceretan-
to vberius domū suā fructibz replet. Vger
enī noster est corpus: qd̄ quāto quis ma-
gis excolit penitētē laboribz: tanto dom⁹
mentis interior spūalibz pinguiscit virtuti-
bus. vnde dō Prouer. xxiiij. Diligenz ex-
erce agrū tuū: postea edifices domū tu-
am. **C**ste penitens dō vivere in timore et
spe. Sicut cū nauis concutis in aquarvna
pars eius descedit sb aqua: et alia eleuat̄.
Sic ania penitētia partim dō descedere se
humiliando p timorē: partim dō assurge-
re se cōfortando p spem. **C**ste penitētia in
mortali facta est sicut moneta falsa. vnde es-
cut nō libera hō soluēs moneta falsaz: vñ
que nō formā debita. Sic nō libera faci-
ens penitētia in mortali peccato q̄ ad de-
um et premiu vite eterne nisi sit informatā
charitate. i. Corin. xij. Si tradidero cor-
pus meu ita vt ardeā: charitatē aut nō ha-
buerō nibil mibi. pdest. **C**tem penitētia
ponens in morte sīlis videt esse illi qui

De artificib⁹ et rebus artificialib⁹

318

Iudit ad seacos etiam parum de ludo sciens: et cogitat apud se ego primo primaria mibi familiam auferri: Deinde mattabo illum: cum quo ludo et in fine in angulo concludam eum et vincam eum: cum quo iudit sit peritissimus lusor. Sic velut lusor imperitis simus est peccator: qui semper in ludo tentationum succumbit: qui familiam virtutum et honorum operum per peccatum amittere. Et peritissimus lusor est diabolus: qui secundum principio mundi exercitatus est in ludo temptationum. Quia ergo presumptione confidit peccator quod in angulo debet eum mattare: sed est in fine suevit. Dicit enim Gregorius quod tandem diabolus grauiores tentationes ingredi quanto magis fini propinquari cōspicit. Item sicut fatius reputaret nauta qui expectaret nauem suam gubernare quoniam incidenter in periculum: si et qui vitam suam non dirigit ad portum salutis antequam incident in periculum mortis. Proverbio. xv. Alii prudens dirigunt gressus suos. Item quis non expectat item sagitte quando videt arcum extensus: sed ante evolat: sed miser homo expectat item mortis ante conversionem: Ps. vii. Bisi conuersi fueritis tecum. Item penitentia humiliis renouat faciem mentis. Unde assimilat cuidam vnguento: eo quod fit ex fimo crocodilii: quo fascies vntc ostenduntur lenes esse velut lumen facies. Quasi enim fimus crocodili est utilitas peccati: ex cuius recognoscitur salubre vnguentum cōficitur humiliis penitentie. Quod videlicet faciem mentis veritate deformem renouat et reformat: Ephes. viii. Renouamini spiritu mentis vestre et induite nouum hominem tecum. Item penitentia quanto magis est laboriosa: tanto magis est fructuosa. Unde assimilat lino: quia linum requirit multum labore: quia seminatur: purgatur et maturatur recolligit et infusciculos coaptatur: aque macerandū exponitur: extractū soli delicandū exponit tandem multis tensionibus et artificiis a suis suis fluis purgatur: et per decoctionem et multas lotiones filia ex eo facta ad albedinem deducuntur. Hoc enim linum a suo virore terrestri pfecte spolia: nesci pfecto candore decoratur nisi multotiens cōtundatur decoquatur et soli expositus aqua sepius aspergatur. Sed sicut lino redit multos labores: et sine dubio habet multas utilitas:

tes. Nam et eo fiunt vestes ad induendū: vel ad nauigandum: retia ad venandum et pī scandū: fila ad suendū: funes ad ligandum: chordule ad sagittandum: ligamina ad connectendum: linee ad mētendum: līneamā ad quiescendum: cortine ad ornandum: sacci et burse ad cōtinendum: mantilia ad cōueniendum. Sicut etiam non potest homo sine multo labore conscientia emundare. ut multa laboriosa regula in penitentia: ut stritio: confessio: satisfactio siue restitutio: ieiunium: elemosyna et oratio. Sed sicut habet laboriosus exercitium: ita huius copiosus fructus. Habet enim pī purgare: naturā relūscitare: grām: vices et merita reparare: celum aperire: infernum claudere: ecclesie recōciliare et multa alia bona facere. Item penitentes dī curare pī scut medicis vulnera curat. Nam dīmo medicus vulnus detegit: deinde medicamentū tū apponit. quasi enim vulnus detegit qui peccatum cōfertendo prodit: sed quod ipm cū amaritudine plangit quasi medicamentū apponit. Et ideo sicut dicit Gregorius. Qui mala quod petrabat insinuat: sed falle que insinuat recusat: quasi subducta veste vulnus degreditur: sed torpenti mente medicamentū vulnerū non apponit. Confessiois igit̄ voces solus necesse est ut meror excutiat: ne vulnus prodit sed neglectū quod licet iam per humanā noticiam tangit: deterius putrefeat: Ps. xxxvii. Iniquitatem meam annūciabo: et cogitabo pī peccato meo. C. LV

D. Erseuerantiaz

Pro boni incepiti non debet homo dismittere: ppter aduersitatem sine difficultatem vel ppter tentationē. Sicut qui mare nauigant: ppter contrarium ventum non dimittunt nauigare: sed contra ventum pseueranter laborant donec ad portum ventant. Et canis venaticus sequitur lepori per spinas et tribulos donec apprehendat. Et sic nos deus. i. Corinth. ix. Sic currite ut comprehendatis. Item pseuerare non potest in bono qui habet in anima infirmitatem vel corruptionē peccati. Sic homo sanus et fortis continuat viam suam: sed homo eger et debilis et si incipiat vias cito deficit: sic iustus pseuerat: sed pīcōr non continuat: Job. xvii. Tenebit iustus viam suam: et misericordia manib⁹ addet fortitudinem. Roma enim patrida et hincimiclosa et sine cauda cadunt.

2

Liber nonius

de arborib sana bene se tenet usq ad maturitatē. Sic pētōres interiū puridi et vermeleolosi et carētes cauda p̄leuerantie cito cadūt a modico vento tentationis: Job. xvij. Tollit euz vent⁹ viens de loco suo. **P**lē p̄leuerantia boni oīis assūlat tunice Joseph. Mā ioseph sic dicit Grego. q̄ inter frēs suos iust⁹ usq ad finē tpe p̄leuerasse describit: sol⁹ talare tunica habuitse phibes. Mā qd est talare tunica nisi actio p̄sumata? Quasi enī p̄tensa tunica taluz corporis operit: cū bona actio aī dei oculos usq ad vite nos terminū tegit. Incassum dñe bonū agl̄ si ante vite terminuz defera: qz et fruſtra velocit̄ currit q̄ postq̄ ad metā veniat deficit. **L.** LVI

D Redicator assūlat seminatoř: q̄ sc̄ q̄ vult seminare q̄tuor attēdere debet. Primo loci q̄litatē: q̄ semē est fm q̄lita te tre dēl⁹ v̄l rarl⁹ seminandū. Sitr ī pdicatioňe fm q̄litate auditōr formare dz sermo doctoř: vt Grego. dicit. Et id fm dispositiōne et indigētiā auditoy est rari v̄l freqūtis et breui v̄l plix⁹ pdicandū. **S**ecundo p̄siderare dz tpiis p̄gruitate: qz alicubi est tardus et alicubi celeri seminandū. Mā ī locis hūidis seminandum est celeri: ne semen imbre putrefacat: et in siccis tard⁹ vt aqua pueniat ne diu iacens penit⁹ evanescat. Quasi loca hūida sunt loca fluida et ad peccādū parata qb⁹. Xba sc̄tē exhortatiōnē citi⁹ impendēta sūt q̄ labant in p̄tredinē criminis: s̄ in hoib⁹ aridis et inde uotis: aliqui tard⁹ exhortatiōnis semen nō incōsulte differit: vt ex ipa dilatione aut diuisus suscipiat: vel q̄ minus fruſtione porrigit homini verbū sc̄tē pdicatiōis dū est in accidiat ariditate mētis: et fructuosiū ex pectat vt ei porrigas postq̄ p̄fusis fuerit aqua copunctiōis. Et nota q̄ illud qd seminat celeri⁹ dēl⁹ cē dz q̄ id qd seminat tard⁹: qz sc̄tē p̄la et freqūtia monita necelaria sur homini tentato q̄ homini cōpuncro. **T**ertio p̄siderare dz seminis q̄ntitatē: qz min⁹ de semine faciendū est in terra pingui et humida q̄ in macra: eo q̄ in pingui nimis se multiplicat cōculeat et deuastat: sed ī macra nō totū crescit s̄z aliqui perire. Quasi aut terra pinguis est aīa deuota in q̄ exhortatiōnis semen auid⁹ recipit si

partius et tēperatiūs dz: sed fra maera est p̄toris cor carens pinguepine grē in q̄ qz semen verbī plerūq; p̄dī oportet vt freqūtius semineř: Eccl. xi. Mane semina semen tuū et vespe nō cesset man⁹ tua. **Q**uarto p̄siderare dz seminis utilitatē. Sūt enī qd semina vtilia: qdā vero sterilia ad fructū p̄ducēdū: qdē egyptior̄ agricole h̄ modo p̄bare dicūt. T̄reā brenē loco subacto et humido in mēle tuniq̄ excollit: et ea diuissis spatijs oīa frumenti et leguminū semina spargit: deinde in ortu canicule quā apud romanos. riij. die kalendaz auguſti teneat explorat q̄ semina ortū sicut exrat et q̄ illesa custodiat. his abstinent: illa p̄curant: qz iudiciū noīe aut bñificiū p̄ annū futurū generi vnicuq̄ sicut aridū p̄fenti exilio vel salute pmisit. p̄t Palla. refert. Semina q̄ inutilia q̄ sc̄ ad ortū canicule efficiunt arida sunt curiosor̄ pdicatoř: qdā ampullofa seu philosophica verba q̄ quidē arida et inutilia sunt: qz a canicula adurant: id sunt indenota et infrustra oīa: qz ex vana glia p̄ferunt. Illa igit̄ sūt vtilia q̄ humore deuotiois plē canicula: id est curiositas vel inanis glia nō desiccat. **D**atib⁹. riij. Seminat bonū semē in agro suo. **P**lē pdicatiōis bon⁹ fruer⁹ sequit⁹ et p̄uenit ex pdicatořis bonis opib⁹ doctriñā ei⁹ p̄ueniētib⁹ sicut ex bona seminē sequitur bona messis. **A**n̄ Grego. Ille vberes fruct⁹ pdicatiōis colligit qui semina bone opatiōis p̄mitit. **P**lē sicut ex bona cultura agro seq̄tur abūdātia: fruḡ sic ex p̄cedenti bona vita tribuit pdicatoř xboꝝ vtiliū affuetia. **A**n̄ Grego. refert et dicit: q̄ tanto fecū diuīs pdicatiōis verbū tribuitur: quanto in pdicatořis pectore perfecti opis exaratiōis p̄uenit. Ille nāq̄ bene loquuntur faciūtū accipit: q̄ sinū cordis p̄ recte viuendi studia exēdit: nec loquente oscia p̄spedit: cū vita lingua antecedit. **P**lē pdicatořes q̄ dicit et nō faciūt silē sūt carnificeb⁹ q̄ carnes bonas alīs vendunt: et ipi peiores comedunt. Et tutorib⁹ q̄ bonos sotulores alīs p̄parant: et ipi peiores portant. Si sunt sacerdotes q̄ verbum salutis alīs ministrant: et ipi peiores q̄ alīs perpetrant. **A**tem pdicatoř debet attēdere q̄li ter et q̄z cui predicit. **A**nde Grego. dicit: In omne qd dicit necesse est vt causa tempus et persona penſetur si verba sententias

De artificibus et rebus artificialibus

319

veritas roboret: si hoc temp⁹ ḡruū postulat: si et veritatē sentiēt et cōgruentiā tem poris: psonē qualitas non impugnat. Ille enī laudabilis spicula emittit q̄ p̄t̄ hostes quē feriat cōspicit. Male nanc⁹ valide ar cus cornua subiicit q̄ sagittā soris dirigēs ciue ferit. Itē p̄dicatores q̄ dicunt et non faciūt assimilant̄ nautis poma portatib⁹. Nā hi qui poma portantes maria trāsme ant: ipi quidē fructu odore p̄fum⁹: sed corundē fructu refectione carēt. Tales ḡ predicatorēs dī verba p̄funda scripture legūt: et alijs annūcianda in mente dispo nunt q̄si p̄ altum mare in nauī mētis alijs poma ferunt. Et quoꝝ ipi nō fructu sed lo lo odore pascunt: cū nō doctrine opeſ ſo la meditatione potiant̄. Vel nota q̄ nau te qui poma portat̄ hec paleis admiscent: vt ad terras illesa deferant: qz ſez p̄dicato res discreti inter grauiā vel difficultia do gmata quedā leuia et facilia interponunt. Nam aliquā scripture verba dubia vel diſſicilia p̄ leuiā et aperta declarant ut ad cor da audientiū fano intellectu p̄tingant.

Item p̄dicatoꝝ verba assimilant̄ vittis: qz corda audientiū ligant. An Lant. iiiij. Sicut vita coccinea labia tua et eloquiu tuū dulce. Labia ſponse p̄dicatores ſunt ecclie: quoꝝ p̄dicatio est ut vitta: qz audi torū cordib⁹ diffusas cogitationes ligant ne remiſſe defluat: ne ſe p̄ illicta ſpargāt: ne perie cordis oclos deprimāt: b̄ ad vñā intentionē colligat. Dicis etiā coccinea: qz sanctoꝝ p̄dicatio ſolo charitati ardore flāmescit: ſicut Grego. dicit. Itē p̄dicatores sancti assimilant̄ lampadib⁹: qz eſt i eis ar dor vite: ſplendor doctrine: fulgor fame. Per ardorē ergo vite. i.e. feruozē spiritus purificat et cōſolidat ſeipos. Sed p̄ ſplen dorē doctrine illuminat ſibi p̄inquis: ſez illos qui eoꝝ audiunt dogmata et verba: quoꝝ ſez cordib⁹ p̄ flaminā verbi error te nebras repellunt: fed p̄ fulgoꝝ bone fame edificant et rectificat distantes et remotos. Lampades ei vi dicit Grego. In cū ſuā lōgiā ſpargūt: et cū in alio loco ſint in alio reſplē dent. Et ideo sancti p̄dicatores quoꝝ opiniō longe lateq̄ claret: qz longe a ſe poſit̄ lucent q̄si eoꝝ itineri ne in peccatorū tenebras corruant velvet accenſe lampades re fulgent. Nā hi q̄ eoꝝ fama vñ exemplis au ditis ad amore celeſtium ſurgunt: in eo q̄

bona ope exhibent q̄si ex lampadis lumine reſplendent: Eccl. i. Silitudo aſaliuꝝ aspectus eoꝝ q̄si aspectus lampadarum.

Item verba p̄dicantiū cōgruerē debet morib⁹ audientiū: qz tunc ſicut dicit Grego. vim ſue rectitudinis amittunt qn̄ audi tori nō congruit: ſicut medicamina vires perdiunt que ſanis mēbris apponunt̄. An de etiā Grego. Maçianen⁹ dicit: q̄ ſic nō vna medicine species oībus adhibebet: ita nec idem ſermon cōgruit vniuersiſ.

Capitulum: LVII

Rouectus ani-

p̄ me invia dei habet q̄tuor grad⁹: qd apparet p̄ exemplū in forma tione calci. Abi p̄mo eſt lactis emunctio. ſed lactis coagulatio. tertio calci recētis et teneri formatio. quarto eius p̄ morā tem poris induktionē. Emunctio fit p̄ b̄ q̄ lac ſez ab vberib⁹ separat. Et b̄ fit in hoīe q̄i per man⁹ dei expreſſionez. i.e. p̄ divine virtutis operationē mens ei⁹ ab vſu vetuste p̄uetu dinis abſtrahit: Job. x. Mōne ſic lac mul ſisti me: Deinde lac coagulo ſtrigif: et b̄ fit p̄ hoc q̄ timore ſe a peccat̄ cōtinet et reſtringit: et ad iuſticię ſoliditatē colligere ſe p̄tendit. post hoc aut̄ caſeus re cens in quadā teneritudine formaz. Caſe us enī recens eſt aliquantulū ſolidus: ita q̄ no defluit et eſt pinguis et adhuc aliquā tulū mollis: et b̄ eſt q̄i mens cōuerſi pec catořis in cōſtipatione pingueſcētis cogi tationis astringit ut nequaꝝ iam p̄ deli deria defluat: ſed in vñ amore ſe colligēt ad ſolidā formationē ſurgat. Sic ḡ eſt ali quantulū ſolidā p̄ amoris formationem. pinguis p̄ cōſtantē denotionē: ſed adhuc mollis p̄ lachrymarū de p̄teritis peccatis cōpunctiona. Item adhuc mollis et pau da ppter carnis ex vſu veteri cōtradicitionem. Postmodū autē caſeus aquoso hu more conſumpto induraf. Et hoc eſt q̄i ti more excluso charitate ſolidatur: ita ut ni ſi gladio verbi dei nō aperiat. Et nota q̄ caſeus qui exterius eſt durus: eſt mollior q̄i interius: qz amicus dei licet ſit exterius durus vel ſibi p̄ carnis afiſſionez: vel alijs p̄ iuſticie correptionē: ſemp in interi ſeruat mansuetudinis ac pieratis molleſe ac dulcorē. Vel licet exterius dura patias: in eius tamen molli medulla diuile p̄ſolatiōis

Q 3

Liber nonus

Let gratie impinguat: Job. x. Sicut caseum
me coagulasti. **L**a. **LVIII**

Desperitaste
poralis est indicium peditis et
ecclae aduersitas signum salu-
tis. **M**ā illi qm in hūdō in ob⁹ p̄sperant
siles sunt infirmis desperatis voluntati sue
et medicis derelictis qb⁹ nihil qd expertū
denegat. **V**nū sicut Grego dicit: Desperatis
relictis egris medici qd pnt dari p̄cipi-
unt. **Q**ui autē ad salutem reduci pnt multa
dari tradicunt. **S**ic p̄tiores qb⁹ hic p̄spe-
ra advota succedunt: de eterna salute despe-
rati sunt. **S**ed qm saluādi sunt aduersitatibus
coercent. **V**nū de⁹ mai⁹ būstū p̄fert bonū
qm ipm affligit qm ipm p̄sperari p̄mit-
tit. **A**ug⁹. **V**na mala voluntas p̄tē accipit
efficiēti qd cupit de⁹ dādo irascit⁹ et dādo
misereat: Ps. lxx. **V**nimisit eos fm deside-
ria cordis eoz: ibūt in adinuētiob⁹ suis.
Grego. **M**actadus vitul⁹ liber ad pascua
dimittit: seruādus ingo p̄mit. **Q**uia ini-
stus ad elnā more currēs: effrenat⁹ volu-
ptatib⁹ vītē. **I**ust⁹ xō a delectatiōe trāsito-
ie iocūditatib⁹ restringit.

Capitulum: LIX

Poralis vana existit q; est sic pulchritudo cor
christudo pariet^r. Nā pulchritudo ap-
parietis ex exteriori pictura q; sublata ap-
paret lutiū qd; erat interi^r: Prouerbi^v. xl.
Fallax grā t vana ē pulchritudo. Item
pulchritudo vestīū quā qdā homēs qnī
vana est: q; nō ē pulchritudo: si pulchritu-
do accōmodata. Sicut pulchritudo com-
eule de q; dicit fabula: q; ornauit se pennis
diuersaz anīi qb; ablat; sibi ab alijs anīi-
bus apparuit nigredo carnis ei^r. Multū
erubesceret alijs nobil supbus mēdicare
ab ignobilibus. Sic erubescere dz hō qnī a
vermīb; t antīb; mendicat pulchritudinē
exteriorē: cui pulchritudo naturalis suffi-
cere debet sicut alijs creatur^r ut soli rose t
alijs. Guido carthusie. ait: Testes te or-
nant: pulchritudo ect si tu eas ornares: iō
ornati qrendo oīdis te esse turpē. decor q
eum ueste induis cū ueste deponis: uestis
peculdiblo est: nō ueste deponis. Berū. Fulgent
motilib^r: sordēt morib^r.

Capitulum. LX

Dicitio peccato
rum quorūdā assimilat diploidiā,
de qua in ps. cviij. Induant sic
diploide confusione sua. Diplois quidē sūt
sicut dicit Grego, duplex vestimentū dicit;
Confusione ergo sicut diploide induit sūt
qui iuxta reatus sui meritū et temporali et p-
petua animaduersione feriunt. Solos q̄d
pe pena a supplicio liberat q̄s murat. Nam
quos presentia mala nō corrigit ad sequē-
tia perducunt. **C. a. LXI**

Ratione vti et
sū rationē vivere cōpetit ho-
mini ex propria formā scz ex
anima rationali. Et ideo q̄ ra-
tione nō vltur & sū rationē nō vltus: pro-
prie nō ē homo: sic sū P̄dīm: serra lignea
nō est serra: t̄ lapidea nauis nō est nauis:
eo q̄ nō habet vsum t̄ actū nauis qui est a
forma: ille habeat figurā ppter materiaz
figurable in qua est. Sic quodāmodo est
de hoīe. Berū. Quid bestialī hoīe ratio-
nem habente t̄ ratione non vtente? Unde
P̄bs in 4. Metaph. dicit: q̄ animalia om-
nia mentis t̄ imaginationib⁹ vivunt.
Hominī vero genus arte t̄ rationib⁹ vi-
uit: Ps. xlviij. Homo cum in honore esset
nō intellectus comparatus est iumentis inspi-
entibus: t̄ humili facius est illis.

Capitulum: LXII

Recidivantes in
peccata similes sunt luctularib⁹
vel pellicibus veterib⁹ qui suturas
tenere nequeunt: ideo in lutu prosciuntur.
Sic recidivantes nō retinent gratia vel
charitatem: ideo in lutu inferni projici-
entur: Ps. xvij. Ut luru platearū delebo-
eos: scz de libro vite. **P**ie filies sunt recidiv-
antes pauidis et aridis militib⁹ vicitis sin-
copis: qui soli timore cedunt et fugiunt de pre-
lio. **S**ene. Plura nos terrent q̄ premant
et plus opinione q̄ re laboram⁹. **D**icitur si
miles sunt infirmis recidivantibus in egris
tudinē qui debilitores sūnt q̄ ante. Et sic
quanto frequentius cadunt: tanto plus le-
duntur et difficilius resurgunt: Luce. xj.
Sunt nouissima hominis illi⁹ peiora prie-
ribus.

Capitulum: LXIII

De artificibus et rebus artificialibus

Rhumanoū corporū virtute chri-
sti fieri posse tam artis q̄z natu-
re exempla pluadent. Nam si artifex de cl-
erisbus arborū vel herbaruz vitrum pu-
rum facit: et fractum vitrum liquefacit et re-
format: et de metallo imaginem homis fa-
cit et de terra ferrum. Quid mirum si sumus
artifex hoc faciat de corporibus bo-
minum? Philip. iij. Saluatorem expecta-
mus dominū nostrum ielum: qui reforma-
bit corpus humilitatis noſtre configura-
tum corpori claritatis sue. Item de pul-
vere fennicis que sola auis est etiā alia auē
facit natura: et ad rugitum leonis suscitam
tur leunculi. Quare ergo non poterūt su-
scitari homines de pulueribus suis ad vo-
cem filii dei? Job. v. Mortui audient vocē
filij dei: qui audierint vincent. Item si
semina que prius moriuntur et putrescent
virtute nature postea viuificantur: multo
fortius virtute omnipotentis dei mortui
reniūscent. i. Corint. xv. Inspīes quod
tu seminas non viuificant nisi prius mo-
riatur tē.

LXIII

Atisfactio peni-

Pentie debet esse fini mensuram cul-
pe. Qui ad magnā mensuram ac-
quiritrad magnā oportet q̄ reddat: Deu-
tero. xxv. Pro mensura peccati erit et pla-
garū modus: Matth. iij. Facite fructū di-
gnos penitentie. Hlofa. Nā debet esse par-
fructus boni operis eius qui multū et illi-
us qui paruz peccant. Et vbi abundauit
delictum: abundet et gratia et operatio bo-
na. Item sicut tuscorū proverbiū dicit
a totale guaina totale cultello. Debet enim
esse gladius km mensuraz vagine. Et sic af-
ficio penitentie km mensuram culpe et q̄
plus libet de vino delectationis: plō opor-
tet eum soluere symbolum pene: Apocal.
xvij. Quantū glorificauit se et in delitijs
fuit: tantuz date illi tormenta et luctum.

Capitulum: LXV

Ensiūm caute

Sla necessaria est ad cordis custo-
diam: sicut clausura ostij ad cu-
stodiā domus. Thesaurū enim nō est se-
curus vbi sunt omia ostia aperta. Sic nō

est thesaurus cordis securū vbi sensus ex-
teriorē sunt patuli vel incauti: scz os ad
loquendū: oculi ad vidēdū: et sic de alijs.
Unde sicut diligenter homo ostium et arcā
bandis et clavis ferreis munitā: ita debet
multo diligentius sensuū suo custodiā
puritatē interiorē seruare q̄ est thesaurus
cordis. Item si clavis ostium et fenestrā
contra ventū et pluviā: quare nō magis cō-
tra tribulationes et tentationes? Domini
enim vult ianuas esse clausas. Unde ad dī-
scipulos ianuas clausis intravit. Diabolū
autē ecōuerio vult eas tenere aptas: Eeb.
xliii. Dorrā hec clausa erit. An Joseph
erat clausus: dñs erat cum eo: Gen. xxix.
Item q̄ fit in ciuitate alijs tumultū in
aliquo vico: Burg. sapiētes claudūt ostia
sua et fenestrā suas: sed stulti exēt et resi-
liunt in mediū et redeū frequēter vulnera-
ti. Sie et sapiens cōtra opprobria: litigatio-
nes et tribulatiōes claudit ostia oīs sui vī-
auriū suaz: Ps. xxvij. Ego iqt̄ tāq̄ sur-
dis nō audiēbā: et sicut mut⁹ nō aperiens
os suū. Itē cupidus diligētē circūit do-
lia vini sui et claudit vndiq̄ et obturat ne
vinū effluat. Sic et tu sensus tuos ne gra-
tiā et auxiliū dei effundas. Felix ḡ q̄ dice-
re potest: ostium meū clausum est: et pueri
mei. i. cogitationes et affectiones meū sūt
in cubili. i. in secreto conscientie.

Capitulum: LXVI

criptura sacra

In assimilatur speculo. An Grego.
dicte: Scriptura sacra mētis oculi
lis quasi quoddā speculū opponit: et iter
na nostra facies in ipso videatur. Ibi enim
sedazibi pulchra nostra conspicimus: ibi
sentimus quantum proficiimus: ibi a pro-
fectu q̄longe distamus. Item sacre scri-
pture lernō assimilat illi pani quem domi-
nus prebuit populo in deferto. de quo di-
citur Sap. xvi. Panē de celo prestitisti eis
sine labore: omne delectamentum in se ha-
bentem: et omis saporis suavitatem. Panis
nanq̄ ille omne in se delectamentū et saporis
suavitatem habuit: qz scz in ore spūaliū tu-
cta voluntate edentū sapore decit: qz di-
uinus sermo et ob⁹ agricēs et a semetipso
nō discrep. ns qualitatē audientia conde-
scendit: q̄ dum electio q̄s ut ille ius-
tra modum suum intelligit: quāsi accepit⁹

Q. 4

Liber nonus

māna in voluntariū saporē vertit; sic Grego, dicit. Itē sapientia sacre scripture iue-
stiganda est ad modū aque. Primo cum
mentis humilitate. Hoc est enī Palli, in li-
suo de agricultura: q̄ si q̄s vult p̄tēt fo-
dere t̄ iti q̄ loco inuenire possit aquā innē-
stigare hunc modum tenere debet: Mane
ante ortū solis his locis quib⁹ aqua q̄ren-
da est eq̄liter p̄tron⁹ mento ad solū depres-
so facens in terra spectare debet orientē: t̄
in q̄ loco aspiciens subtilē nebulaz in aere
cōfūrgerē viderit: t̄ se velut roze spargere:
signo aliquo vicine stirpis vel arboris pre-
notare. Illā cōstat siccis loc̄ vbi hoc fieret
aqua laterē. Sicut ergo cū p̄stratōne cov-
poris q̄renda est aqua materialē: ita quoq;
cō humilitate mentis inuestiganda ē aqua
sapientia salutaris: Proverb. x. Abi hu-
militas ibi sapia. Sed notandū q̄ se ad
terra p̄sternit ad orientē debet spectare: q̄z
q̄ humiliter scripture sacre p̄scrutat myste-
ria xp̄o. De q̄ scriptū ē Zech. vi. Ecce vir-
tus nōmē ep̄: eozundē intelligentiā de-
bet t̄ petere t̄ spectare. Uñ Jaco. 1. ñd: Si
q̄s indiget sapia postu. a deo: q̄z dat oībus
affluenter t̄. Ip̄e enī christ⁹ de⁹ est sapien-
tiā p̄stans parvuliss. i. bimillib⁹. Unde ia-
cens t̄ orientē cōspicēt subtilē nebulae va-
porē cōspicit: q̄ se velut roze spargit. Quia
q̄ humili mente a christō sapiam petit: p̄t̄
mo banc q̄s subtilē t̄ tenui vapore. I. p̄side
ratione p̄cipit q̄ post paulatim ex crescens
velut ros dūt̄ veniens copiosi⁹ ac largi⁹
se infundit: Matth. x. Abi cōdisti hec a sa-
pientib⁹ t̄ prudētib⁹ t̄ reuelasti ea parvu-
lis. Scđo inuestigāda est cū cordis pu-
ritate. Dicit enī idē Palli, q̄ si in aliq̄ lo-
co vbi nō sit lacuna: nec aliq̄s ex aſuer-
dine humor insīdeat aut transeat in tenui
saltu salix situatica virens arundo edera/
q̄s humore gignant: fodiat loc⁹ ille latitu-
dine pedū triū: altitudine pedū q̄nq; t̄ p̄-
time ad solis occasum mundū vas erēvūl
plumbēū intert⁹ vñctū immersum ponat
in fundo ipsi⁹ fōssili⁹: t̄ supza fōssaz cratis
de virgis ac frondib⁹: additq; terra spa-
ciū omne cooperiaſ: sequēti die apto loco si
in eodē vase fūdores intrinsec⁹ inueniant:
aut stillē aquas ibi esse nō dubites. Sicut
ergo ad inuenientā materialē aquam cō-
gruit habere vas immūndū: ita ad inuesti-
gandū spiritualē sapientiā cōuenit habere

re eoꝝ purū: Sap. j. In malitioalā alaz nō
intrōdit sapia. Sed notandū q̄ idē vas
de solida debet esse materia scz cereum vel
plumbum; vt videlicet inuestigatoꝝ spūalis
sapientie s̄q; in vas cordis solidū habeat nō
cofractū: sicut illud de quo dicit̄ Eccl. xxi.
Cor fatui q̄s̄ vas cofractū oēm sapientiaz
nō tenebit. H̄c debet idē vas esse interiꝝ⁹
vinctū illa vinciōe videlicet, de q̄ 82. Job.
ii. Vos vncione quā accepistis ab eo ma-
neat in vobis; nō necesse habet; vt aliq̄s
doceat vos; sed sicut vncio ei⁹ docet vos
de oībus. Item q̄ idē vas debet sub era-
te viminea p̄ diem operiri ⁊ sequēti die dis-
cooperiri: signat q̄ sacri inuestigatoꝝ elo-
quij ⁊ debet se tacendo aliqui occultare et
aliq̄s̄ scz oportuno tpe se docendo apala-
re. Vt p̄mo debet se absēdere ad studē-
dum ⁊ meditandū ⁊ poste se apalare ad
aqua doctrinē stillandū. Sed iterū nota
q̄ nō est q̄renda aqua sapientie salutaris in
lacunis. In hereticoꝝ doctrinis seu libr̄is
neḡ vbi sit humor trāscens. i. mūdāna seis-
entia q̄ solū transitoria q̄rit: sed in herbis
humorosis ⁊ semp̄ virentib⁹. i. in sacre ser-
pture seu sanctoꝝ doctrinis in q̄bus abun-
dat humor spūalis deuotioꝝ ⁊ viror̄ xvi-
tis vel p̄petue veritatis. Tertio inuesti-
ganda est cū mētis trāquillitate. Vt enī
Palladius: q̄ si vas sigilli sicū neḡ co-
ctum eadē rōne ponaf ac s̄līr̄ operias: alte-
ra die si aquaz vena est in p̄fī: vas conce-
pto h̄noꝝ solvē. S̄līr̄ in inuestigādo di-
uinā sapientia debet esse vas siccum ab hu-
mor cōcupiscentie ⁊ non coctū caloribus
tre. Nā iste due passioꝝ maxime mentē in-
quietant ⁊ reddit inceptā ad peiciendū lu-
men sapientie: scz passio cōcupiscentie et tre.
Unde opozet inuestigatoꝝ diuinit̄ eloquij
ab vtraz passione mentē habere trāquillam.
Et ideo castitas ⁊ mānsuetudo marie
cōferre dicunt ad cōtemplationē sapientie.
Iaco. j. In mansuetudine suscipite instru-
verbū ⁊. Quarto inuestigādo est cū de
notioꝝ suauitate. Nā idē Palladius d̄
cit ⁊ lucerna oleo plena ⁊ int̄esa si ibi simili-
liter recta ponaf: ⁊ secūda die inueniat ex-
pectata sup̄stitib⁹ alimētis aquas idē locū
habebit. Similiter inuestigatoꝝ sacre scr̄p-
tuore debet h̄re lucernā. i. mentē oleo de-
notioꝝ plena: q̄z talis mens est q̄ aquaz
vere sapientie efficacius ⁊ fructu osius inue-

De artificib[us] admodum in ipsa aq-
uila locata est ettinguis-
tatione nulli impeditio vel in
tempore dum non ingen-
eretur utriusque ratione
et valde le forte p[ro]p[ter]e
est. Sed lucerna ex certe
m[od]o diuinitate m[er]ita et im-
perio angelica infundit
aduagatio de ceteris aucto-
ritatibus palliati[us] sicut
in terra vapores omnes
losung metuatur in aquae
fusca. Si in unius cogitatione
fatuus et fous, i. seruans
dilectionem suam facit
et multa scientes, q[ui]
h[ab]ent hoc agere coliguntur sum-
politus. In ditione q[ui] est in
universitate sed huma-
nitate invenitur id q[ui] est
compositiones faciliter re-
mota, fabulosa est in fons
qui addicendo. **S**ed
fatuus aqua salutar[us] feci
intelligimus et doctrina
est. Si rite expediebitur
littere eane que posuit et
vobis colligitur ut
imperio angelicorum que ibi
volum aqua sapientia et
intelligitur q[ui] copias haud
scindit et posse docer
vulnus et communione
languescens de cetera aqua
adspicitur. **L**e
Agnitis
domo tripliciter
similando alic-
etrum inducat. **T**ano
concentricat in sculptur
hunc similes de p[ro]p[ter]a
abstinentia corporis mu-
tatis enim de actis puris
i. Reg. vi. **S**culptura che-
sis et simulandum dolis
apostolice concentricat in pie-
tate amicorum et dolorum,
in similes p[ro]positio[n]es
sacrae i. Et si sui de
magnis, **E**tiam

De artificibus et rebus artificialibus

321

nit. Sed notandū q̄ in ipa aque inuestigātione lucerna accēta extinguit; q̄ in cōtempatione diuī sapientie vel in ipa p̄fundatate scripture humani ingenij claritas obumbratur ita ut mens nibil quasi se scire credat q̄ valde se forte prius scientē repūtabat. Sed lucerna extincta aqua dinosciatur; q̄ būlūtate meti et inīciā se reputantī sapientia celestis infundit. Quinto inuestigādo est cū affectōis aulditate. Dicit enī idē Palladi⁹; q̄ si in eo loco focū feceris et terra vaporata humidū fumū nebulosumq̄ ructauerit: aquas ibi esse cognoscis. Sic in inuestigatione scripture necessarius est focus. i. feruens ardor discendi. Damasc. Si fuerim⁹ affectuose disceperimus et multa scientes. Sed notandū q̄ ab hoc igne cōsurgit fumus humid⁹ et nebulosus. i. inq̄sito q̄ est nebulosa. i. obscuria in dubitādo: sed humida. i. facilis in suscipiendo: sicut id qđ est humidū vel molle impressiones faciliter recipit. **A**cte ē summa. i. subtilis est in inuestigādo: et feruida in addiscēdo. **S**exto quoq; manifesteratur aqua salutare sciētiae. i. sacre sc̄ptūre intelligentia ex doctrine cōmunicabilitate. **M**ā vi idē sepedice⁹ auctor testatur: Uellus lane equi positū vel cooptū si tantum humorē colligit ut alia die fundat expressum: copias aque ibi esse testabat. Sic q̄ docendo aquā sapientē copiose alijs fundit: signū q̄ copiose hauserit. **P**robs. Si gnū sapientis est posse docere. **L**ampas exp̄ssione aque. i. ex ipa cōmunicatiōe doctrine reuelatur plerūq; doctori aqua. i. intelligentia celestis sapientie. **L**ca. LXVII

Fomo tripliciter. **M**ā fīm artem similitudo alicui⁹ rel in aliquā materiā inducit. **A**nō modo p̄ subractionem: sicut in sculptura: sic anima efficitur similis deo p̄ ablationē culpe vel p̄ subtractionē cōceptus materialis substantie. Est enī de actus purus et imaterialis. iij. Reg. vii. Sculpſit cherub leones et palmas et similitudine hoīs stantis. **S**ed o p̄ appositionē: sicut in pictura: vbi apponitur linea mēta et colores. Et sic anima efficit deo similis p̄ appositionē ḡre et virtutum. Eccl. xxv iij. **C**or suū dabit in similitudinem picture. **T**ertio p̄ impressionez sive

adhesionē: sicut in figura sigilli q̄i inberet cere. Et sic anima efficitur filii deo p̄ inhesionem glie. Eccl. xlii. Similē illuz fecit in gloria sanctoꝝ. t. i. Job. iij. Scim⁹ quoniam cū apparuerit: amiles ei erimus.

Capitulum: LXVIII

Anocentie nō cōuenit cū subtilitate malicie. **N**ū p̄hibet Levi. xl. **V**estem q̄ ex duob⁹ terra est nō indueris. **M**ā in vestimento ex duob⁹ cōtexto sez lana et lino interdicit cōiunctio simplicitatis in nocēte que significat p̄ lanā: et subtilitas malicie q̄ significat p̄ linū. **A**itez simplicitas in istoꝝ assimilat lampadi. **D**abat enim vitru purū in earnis honestate: papyru album in mētis puritate. oleū pingue in operis pietate: ardēt dilectione: lucet discretione: sed aliquā cōtemnit ex humili ostensione: Job. xij. Lampas cōtēpta apud cogitationes diuitiū. Grego. Sepe p̄tingit vt eleetus qui ad eternā felicitatē ducit cōtinuabie aduersitate deprimat: nō hunc rerum abundantia fulciat: nō dignitatum gloria honorabilē ostendat: nulla et obsequentiā frequentia suppetat: nulla hunc humanis oculis vestīi pompa cōpouat: a cūctis x̄o despicibilis cernit: et hui⁹ mūdi ḡra indignus estimat. **S**ed tñ ante occulti iudicis oculos virtutib⁹ emicat: vite merit⁹ coruscat: honorabri metuit: despici non refugit. **C**orpus cōtinētia afficit: sola in anō delectatione pingue cōtrimentē semp ad patiens preparat. **E**t elect⁹ p̄ iusticia de peccatis cōtumelij exultat: afficit in corde cōpatitur: de bonoꝝ p̄spicitatib⁹ q̄si p̄pis letat: sacri verbi pabulū mēte sollicit⁹ ruminat. **E**t inq̄slit⁹ quodlibet eloquij duplicit⁹ ignorat. **N**ū itaq; in isti simplicitas et lampas eēs et cōtemptra. Lampas q̄r inter⁹ lucet: in tuis ardet flāme charitat: fors nulla glia resplendet decoris. lucet q̄ et despicitur: q̄r flagrās duxit⁹ abierit⁹ estimat.

Capitulum: LXIX

Ollicitudo et actione seclū assisa mole farinā molenti. **M**ā mola i gyro duicit et farina p̄fert. Unaqueq; igit mundi actione est mola. Quia dū mīstras curas colligit: būanas mētes q̄li p̄ gyru vertit atq;

.Q 5

Liber nonius

ex se velut farinā proīscit: qz seducto corde
semper munitissimas cogitationes gignit.
Grego. dicit. **V**icē sollicitudo seculi causa
tur ex trib⁹. Tria ei p̄cipue sunt q̄ reddit
hoīes seculi sollicitos & operosos: scz alpe
ritas paupertatis: cupiditas laudis & amor
voluptatis. An hoīes seculares siles sunt
colubis: de qb⁹ dicit Palla. q̄ fe⁹ frequē
tant si hordeū terefaciū vel fabaz vel oro
bum sepe cōsumāt. Quid enī est colubas
ferus multiplicare nisi seclares hoīes p̄ lu
tra frequētia pecunias augere etiā p̄ solli
cita studia laboriosa & secularia opera fre
quētare? Ad q̄ videlicet iō cōpellunt: qz
hordeō: faba & orobo pascunt. Si quidez
in hordeo asperitas: in faba & orobo vētostis:
in orobo onerostis inueniunt. An i hordeo
asperitas paupertatis. Mā etiā paupes ru
stici hordeaceo pane pascunt. Fabaz cā
sit ventosa inflationis est generativa. An
de glie vel laudis hūane signat appetitus
qui inflationē & tumore in lugbe inducere
vñscuit. Orobis autē est gen⁹ leguminis q̄
tauri impinguari dicunt. An amore volu
pratis significat q̄ taurus. i. caro indomi
ta. i. nō subiecta spiritui delectatur. Quia
igit ex his trib⁹ viri oīs mūdiana sollici
tudo causat dī. i. Job. ii. Omne qđ est i mū
do est cōcupiscentia carnis: & cōcupisen
tia oculi & lugbia vite. Mā cōcupiscentia
carnis voluntate regrit. Cōcupiscentia ocu
lorū. i. auaricia paupertate fugit. Supbia ve
ro vite ex hūana laude vel gloria velut ex
faba venter intumescit. **C**la. LXX

Pes assimila
tur anchore: qz scz nauē. i. ani
mam seruat: ne a pcella tenta
tionū & tribulationū irrumpat: vt innuit
Ipls Hebre. vi. vbi alt: Qui cōfugimus
ad positiā nobis spem quā sicut anchorā
habem⁹ ratam & firmā. vbi dicit Slo. Au
g. Si videris te fluctuari in mari huius
mūdi: noli abrumpi ab anchoza ante q̄ in
tres in portū. fluctuat nauis: sed nō longe
a terra proīseſ: nec in eternū fluctuabit &
si ad temp⁹ fluctuat. Item spes baculus
est in via hui⁹ vite peregrinati. & qui huie
baculo innititur nō corruīt: P̄s. ix. Non
delinquēt oēs qui sperāt in eo. Item nō
fatigatur nec deficit: Esa. xl. Qui sperant
in dño mutabūt fortitudinem.

Capitulum: LXXI Obduti multuz

A peccant temere reprehendēdo fa
cta suoꝝ maiorū. Et sibi infirmi
vel petōres temere iudicādo vel redargu
endo facta vel dicta iustor⁹. **L**ui? exēplum
ostēditur in arca testamēti: quā bob⁹ calci
trantib⁹ inclinatā levites qui casuraz cre
dens erigere vñluit: mox sententiā mortis
acepit: vt habeſ. i. Reg. vi. Quid nāq
sicut dicit Grego. est mens iusti nisi arca te
stamenti? Que gestata bobus calcitranti
bus inclinat. qz nōnūq̄ etiā qui bū pēst
dum subiectoꝝ populoꝝ cōfusionē cōcurrit
ad dispensationē cōdescensionē ex so
la dilectione mouet: sed in hoc q̄ dispensa
tione agit inclinatio ipa fortitudinis casus
putat ab imperitis. An i nōnulli subditū
cōtra hunc manū reprehēsōis mittūt: sed
a vita protin⁹ ipa sua temeritate deficiunt.
Leuites igit̄ q̄ adiuuans manū teten
dit: sed delinqūtis vitam p̄didit. Quia dū
infirmi quies fortū facta coripiunt: ipsi a
viuentū sorte reprobant. Aliq̄ etiā san
cti viri quedā ministris cōdescēdentes di
cunt. quedā vero summa cōtemplantes p
serunt. dumq̄ vim vel cōdescēsōis nesci
unt: vel altitudinis hec stulti reprehēdūt.
Et quid est iustum de sua cōdescēsōi evel
le corrīgere: nisi inclinatā arcā lugba re
bēnsōis manu releuare? Et qđ est iustum
de incōgnita locutione reprehēdere: nisi mo
dū eius fortitudinis lapsum reputare? S̄ perdit
virū qui arcā dei tumide subleuat.
Quia nequaꝝ q̄s sanctoꝝ corrīgere recta
p̄umeret: nūl de se prius meliora sensisset.
Ande & leuites idem recte ōca dicit q̄ vi
delicet robustus dei interptāt: qz p̄sūpro
tores quies nisi audaci mente robustus se
in dño crederent: nequaꝝ melioruz facta
vel dicta velut infirma iudicaret. **L**u igit̄
quedā facta meliorū deteriorib⁹ displicet:
nequaꝝ hoc qđ mentē mouet reticendum
est: sed cū humilitate magna p̄serēdū ut
intentionē p̄ sententias eo modo seruer for
mā recititudinis: quo p̄ iter gradis humili
tatis. Et libere ergo dicēda lant que senti
muss: & valde hūiliter p̄serēda q̄ dicim⁹:
ne quod recte intendimus hoc elate profe
serendo non recte faciamus: sicut Grego
dicit. **C**la. LXXII

De artificibus et rebus artificialibus

322

Operbia secundum

laris poterit assilat turri babel,
de q̄ babel Señ. xj. Et h̄ pmo rō/
ne cause: scz ppter quā fuit edificata: q̄ scz
fuit triplex. **N**ero fuit timor diluuij. **T**i-
mebat enī hōtes ne iter diluuium fieret: t̄
lō se ptra ipm p̄munire voluerūt edifican-
do excellissimā turrim quā aq̄ diluuij non
posset operire. In q̄ signat̄ p̄ supbi t̄ potē-
tes sp̄ sunt i timore: ne a sua altitudine de-
̄ciant. **A**n conans se p̄munire oīdēdo ty-
rānico alijs altitudine sue potentie ad h̄ vi-
so plus timeant̄ t̄ maiores reputent̄. **S**e
cūda cā fuit p̄ cupiditatē dñandi. Hoc ei
factū est ab hoib⁹ de cōsilio Nēroth q̄ vo-
lebat dñari eis. In q̄ significatur ambitio
mūdanor⁹ ppter quā vn⁹ appetit alteri do-
minari: sicut d̄r Ecēs. viij. interduz dñat
hō homi in malū suū. **T**ertia cā fuit p̄ ce-
lebratio et nois. vn⁹ dixerūt: Aēte faciam⁹
nobis ciuitatē t̄ turrim: cui⁹ culm̄ pertin-
gat ad celū: t̄ celebrem⁹ nomē n̄rm ante q̄
diuidamur in vniuersas terras. Abi atte-
de q̄druplex studiū tyrānoꝝ t̄ superbiorū.
Primū ē ad cōmoditates corpales ha-
bendū: ppter qd̄ isti cogitauerūt ciuitates
facere: s. l. cōmodi⁹ vñeret. **S**ecundū ē ad
se fortificādū: ppter qd̄ cogitauerūt turrim
maximā edificare. s. ad fortitudinē. **A**n di-
cit Ioseph⁹: q̄ tanta fuit grossitudo el⁹: vt
aspicierib⁹ de ppe longitudo videret int-
nor. **T**ertiu ē ad se exaltādū: vñ cogita-
uerūt celū attingeret: imitantes. s. illū q̄ di-
xit Esa. xliii. In celū ascēdū t̄ sup̄ astra ce-
li exaltabo solū meū. **Q**uartū studiū ē
ad nomē suū dilatādū. Et lic cogitauerūt
isti nomē suū celebrare: sive apud pñtes p̄
magnitudē t̄ pulchritudē opis: sive apd
posteros de opis firmitate et ppetuitate:
Ps. xlviij. Vocauerūt noia sua ī cr̄is suis.
Secōdū sup̄bia poterit assilat illi turri rō/
ne materie: qz habuerūt lateres coctos p̄
fasis: bitumē p̄ cemēto. Sic aut̄ i cemēto
qd̄ sit ex calce vina intelligib⁹ vñitas charis/
taris: ī saxy xō boni opis firmitas. Sic in
bitumie accipif vñitas t̄ colligatio sp̄eta/
tis: q̄ eoz seq̄ces zfederaut̄: q̄ loco faxi. i.
vere stātie hōt laterē coctū p̄tinacis mali-
cie. **T**ertio rōne patrie sive terre vbi fuit
edificata: qz in cr̄a Sennaar. **A**n d̄r Señ.
x. Q̄ cū p̄ficerent̄ de oriente: inuenierūt

campū in terra sennaar t̄ habitauerunt in
eo: t̄ ibi postea edificauerūt. **A**bi nota pri-
mo sup̄bie originē in eo q̄ isti edificatores
turris pfecti sunt de oriente p̄ quē signat̄
claritas originis. i. nobilitas nataliū ex q̄
frequēter nascit̄ t̄ puenit ambitione dñan-
di. **S**el p̄ orientē intellige xp̄m. de quo d̄r
Zach. vj. Ecce vir oriens nomē el⁹: a cui⁹
claritate t̄ humilitat̄ exemplo sup̄bi t̄ am-
bitiosi dedicūt t̄ inueniūt campū: scz lati-
tudinē t̄ licentia voluptatis corporis: q̄ lata
via est p̄ditiōs. **A**n d̄r ecē in terra sennaar
id est feroris. **Q**uia. s. libertas voluptatis
est cā p̄ditiōs aie t̄ fetoris infamie. **S**el
turris sup̄bie edificat̄ in capo sennaar. i. fe-
toris. **Q**uia lic̄ sup̄bia floreat t̄ oleat mū-
do: t̄ deo maxie fetet. **A**n sup̄bi assilant̄
ardeis q̄ alta scandūt t̄ fetidi fūt. **Q**uar
to rōne pene: qz punica fuit hec sup̄bia pe-
na dinisiōs t̄ fusisiōs linguaꝝ: t̄ hec diu-
lio linguaꝝ est dissensio sup̄boꝝ: P̄roner.
xxij. Inē sup̄bos sp̄ sunt iurgia. vbi ei sup̄
bia ibi t̄ prumelia. **I**te p̄ linguaꝝ cōfi-
sionē vocatiū est nomē illū babel: qz ibi cō-
fusum est labiū vniuerse terre. In malē enī
est cōfusio affectionū. Tot enim linguis lo-
quunt̄ maliāt̄ estuāt̄ desiderijs. Et bñ iñ-
gitur turri babel: qz sup̄bia sequit̄ cōfusio
P̄roner. xxix. Sup̄bu sequeat̄ būllitas: et
humile sp̄u suscipiet glia. **I**te sup̄bus hō
difficulter corrigit̄. **C**ibus enī in q̄ nimis
est de sale qz pñtis est: sed nō ille in q̄ pa-
rū est: qz pōt apponi. Facili⁹ enim sal cibo
apponit̄ q̄ subtrahit̄. **S**ic homo sup̄bus
qui nimis habet de sensu p̄prio difficulter
obedit alteri: t̄ ideo nō ē flexibilis ad obe-
dientiam. **S**ed humilis ecōuerlo est: qz hu-
milis vacuus a sensu suo recipit alienū: qz
videns sensu suū nō sp̄i sufficiere: alieno
sensu acquiescit̄. **I**te sup̄bus prelat⁹ si-
milis est ouī cui pastor imponit nolam ad
collū: que cōtumicēs sit misera: omnes tñ
quasi dñā pcedere satagit. **S**ic homo cōtū-
cunḡ imbecillis fuerit: si fiat prelat⁹: oēs
tñ pcedere se credit̄: t̄ si existimat omnib⁹
meliorē. cōtra qd̄ d̄r Ecē. xxvij. Rectorem
te posuerunt: noli extrolli t̄c. **I**te sup̄bus
sitis est illi qui vult altā domū facere sine
fundamento. Hā vult eleuari ad gradum
dignitat̄: sine base humilitatis: t̄ id certus
pot̄ esse de ruina: P̄rou. xvij. **Q**ui altā fa-
cit domū suā querit ruinā. **I**tem super-

Liber nonius

bus est q̄si lucerna q̄ de nocte lucet t̄ i die
vix apparet. Et s̄it ligna putrida et q̄dam
vermes de nocte lucet: s̄ de die nō. Sic su-
perbi mō lucet in tenebris hui⁹ mūditi⁹ in
die iudicet q̄n̄ sol iusticie apparebit quales
sint apparebūt: qz tūc videtur ī colore p-
prio: Ps̄rouer. xxiiij. Lucerna impior̄ extin-
guet. i. extincta mōstrabif. Ca. LXXXIII

Facere dolorem
et indignationē cōceptā aliquā non
est bonū. Nā sic dicit Grego. Vul-
nera clauſa plus cruciāt: qz cū putredo q̄
intus feruet ejcīt: ad salutē dolor aperit.
Sic pleriq̄z nimis taciturni dū nōnulla ī-
vista patiunt: eo in amariorē dolorē pde-
unt: quo ea q̄ sustinēt nō loquunt. Nā si il-
latas molestias corrāquille dicere a psci-
entia dolor emanaret. Item tacere t̄ loq̄
debet hō. p. tpe. Cui⁹ exempluz apparet in
ostī. Ostiuz nang⁹ aperit t̄ claudif. Un
Ps̄. cpl. ori suo ostium petiūt dices: Po-
ne dñe custodiā ori meo: t̄ ostiū circūstan-
tie labi⁹ mels. Ex q̄ apte docuit q̄ t̄ p di-
sciplinā lingua retineri debeat: t̄ ex ḡrui-
tate laxari. q̄tēt⁹ os discretū t̄ cōgruo t̄ pte
por apiat: t̄ sursum taciturnitas claudat.
Item q̄ ori suo silentij t̄ locutiōis discretio-
nē non apponit est sicut ciuitas sine muro.
Ps̄rouer. xv. Sicut v̄bs patēs absq̄z mu-
rom⁹ ambitu: ita vir q̄ in loquēdo pōt non
cohibere spm sū. Slofa. Si murū silentij
nō habet: p̄t̄ int̄micoꝝ laculis ciuitas mē-
tis. t̄ dū p verba extra semetipaz proiecit:
aperta se aduersario ostendit. In periculo
aut̄ est ciuitas cui⁹ porta semp est t̄ pte guer-
re t̄ in terra int̄micoꝝ sita. Tales sunt illi
apud q̄s nullū est silentiū: nullū secretū: ni-
bil celare vel abscondere sciūt: quicqd audi-
unt vel vident in publici referūt. Contra
q̄s dr Ps̄rouer. xv. Que viderint oculi
tui ne p̄feras in iurgio cito ne prumpas:
ne forte emēdare nō possis cū dchonesta-
ueris amicū tuū. Item ille est sic molen-
dinū sine exclusa: q̄ abūdat verbis malis
sicut aqua ad molendinū. Un̄ sicut molen-
dino submittit exclusa q̄ flūxum aque reti-
ner: q̄ amora forti⁹ currat q̄ ante. Sic amo-
ta censura silentiū maiori impetu loquit̄
prius: Ps̄rouer. xvij. Qui dimittit aquam
caput est iurgior̄. Aquā dimittit q̄ se a flu-
gu verbor̄ nō restringit: q̄ est causa iurgio

rū t̄ discordle: Eccl. xxv. Me des aque tue
exitū nisi modicū. Item est sicut nauis sine
gubernaculo: q̄ vadit nō q̄ vult: sed q̄ ven-
tus ducit. Item nauis in aq̄ cito submergi-
tur nisi obstruaf. Sic hō q̄ os suum nō re-
stringit a v̄bis supfluis cito in p̄tā cadit:
Ps̄rouer. xvi. Os lubricū opera t̄ ruinaz.
Item est sicut equus sine freno: q̄ se ipin-
git vbi nō vult dñs eius. Ita hō nō guber-
nans linguā ad ruinā tendit: Eccl. v. Lin-
gua imprudētis subuerſo ipsi⁹ est. Item si
cut ad portā domus vel caſtri maior custo-
dia apponēda est: q̄r qui h̄z portā de facili
habet caſtrū. Sic ad portā oris custodia ē
apponēda: Ps̄. cpl. Ps̄ouer. ori meo custo-
diā: Ps̄rouer. xxj. Qui custodit os su. custo-
dit anima suā: qz mōr̄ t̄ vita ī mālīb⁹ ligue.
Ibidē. xvij. Item est sic vās sine operculo
q̄o immundū est t̄ cito refrigerat. Sic hō q̄
nō custodit lingua suā īmundū est: Un̄.
xix. Uas q̄o nō habuerit oculum t̄ liga-
turā: desup īmundū erit. Ca. LXXXIII

Entatorum vel
peccatiū infirmitas h̄z quasdam
prosticatioes. I. spūalit̄ mor̄ vel
salutis future significatioes ad modū in-
firmitatis corporalis. Sūt enī nonē modū
signoū sanitatē vel mortē futuraz infirmi
significantiū: quos Ipoeras in prosticis
memorat: t̄ de q̄būs in eodē libro p̄ra-
crat: ad quos medicuz oportet attendere:
tam corporalē h̄z suo modo etiam spiritua-
lem. Tōrariū itaq̄ signū est fortitudo in-
firmi morbū facile tolerātis: t̄ hoc ē signū
bonum. Contrariū autē signū est debili-
tas suū morbū parti nequeuntis. Spiritu/
aliter autē infirmitātē q̄ tentat: morit̄ aut̄ q̄
desperat. Licet igitur q̄s peccet: si tū adeo
foris remanet vt a bono ope si cesset: signū
est boni tal̄ fortitudo infirmi. Si at adeo fu-
erit egri anim⁹ debilis vt cesset ab effectu bo-
ni opatiōis: signū ē mor̄. I. future dānatōis
Sic dñm signū bonū est leuitas infir-
mi facile se mouēris. Tōrariū aut̄ est gra-
uitas infirmi inerte motū habent. Cū eī
hō interior aliq̄ tentatioe afficit: t̄ adeo le-
uis est vt faciliter cōuertat: reparat de salu-
tis spes indicaſ. Si v̄o tanta est grauitas
infirmi vt obstinat̄ a p̄tō nequeat cōuer-
ti: signū finis ē mēbroꝝ que est sibi sanū ſūlis. Contrariū

De artificibus et rebus artificialibus

323

vero est effigies sano dissilis. Hec effigies est in interiori hōe cōpositio morū et mētis. Exteri⁹ vero distributio actionū. Que est sibi sano silis: quodiu actides sequunt̄ tēperamentū religiose mētis. Tunc hō nō ē sibi sano silis q̄ variat p̄ opa peruersitatis.

Quartū est sanitas mētis et facilis appetitus. Oppositū ei⁹ est perturbatio mentis et difficilis appetit⁹. Sane mētis esse dī qui a rectitudine silis nō alienat. Facile hō cibum appetit: à verbū vite qđ est cib⁹ anie libens audit. Qui hō est turbate mētis et cui⁹ appetit⁹ est difficilis: si verbuz vite nō appetit s̄ fastidiat: necesse ē vt mortez p̄petue dānatiōis incurrit. Quintū est suauitas somni ḡruo tpe facti infirmū iuuātis. Contrariū hō est ei⁹ malitia somni nō ḡruo tpe facti infirmū nocētis. Tpe con gruo dormit q̄ dormit in nocte. I. q̄ mentis trāq̄le est in aduersitate i hac quiete deū somniant: r̄ h̄m̄l somn⁹ infirmū iuuat. dor mit vero nō cōgruo tpe q̄ dormit in die. I. qui delectat in mundi p̄spēritate. Hic enī somn⁹ quāto mag⁹ placet: tanto magis in firmo nocet. **Sextū** est suauitas spirit⁹. Oppositū ei⁹ an gustia sp̄us. Suauitas spiritus. I. an helit⁹ ē sermo solator⁹: vt euz lenitate peccat̄ corripiat frātē. Angustia vero sp̄us ē sermo dur⁹: de quo dī Ezech. xxliij. Vos aut̄ cū auſteritate imperabatis tuis et cū potentia. Septimū ē eq̄ilitas pulsus naturali similat̄. Contrariū vero ei⁹ ineq̄ilitas plural: vt mō sit magn⁹: mō paruus: mō fortis: mō debil. Arterie pcedūt a corde. Eq̄ilitas aut̄ pulsus i arterijs est idētitas vite pcedēs ex affectu cordis. Cū aut̄ mens in contrariū vitiū vertit: tunc p̄ diuersos mot⁹ ineq̄ilitas pulsus variat: et sic ineq̄ilitas mētis designat piculū moris. Octauū est fortitudo virtutis in loco decoctiōis. Contrariū ei⁹ debilitas virtutis in loco decoctiōis. Prim⁹ decoctiōis loc⁹ ē stomachus. Secund⁹ ep̄ar. tert⁹ cetera membra. Cū enī cib⁹ aīe decoquif in stomacho memorie p̄ recordationē. in calore ep̄ar. p̄ dilectionē. in ceteri mēbris p̄ operationē tunc fortitudo virtutis ē in loco decoctiōis. Sive eo sequit̄ debilitas virtutis: signū est moris. Nonū ē laudabilis purgatio p̄ sudorem. Contrariū hō ei⁹ vituperabilis purgatio p̄ sudorem. Sicut aut̄ in q̄libet infirmo aperit̄ corporis pori: vt p̄ sudorem fiat purgatio moris.

bi. Sic p̄ p̄fessionē peccati fit laudabilis purgatio animi. Laudat̄ etiam sudor medicus: si habeas in oīb⁹ mēbris. Cū ei sudor a toto corp̄ exit: oīm mēbris fortitudinez designat: qđ ē signū bonū. Sicut oportet ve sudor p̄fessiōis fiat de p̄cōt̄ cūtūsibet opa tionis. Cū aut̄ sudor fit mī in qđa pte corporis: vi i capite stingit ex mēbris debili tate. **Moralis** igit̄ p̄ egruz intellige ani mū. p̄ caput intēctionē. p̄ reliquū corp⁹ acti onū sequētiū distributionē. p̄ sudore cōfes sionē. Cū alīs igī intentionē suā laudat̄ et b̄ qđ male gesit̄ p̄cīus excusat̄: credit̄ cē vituperabilis hui⁹ purgatio sudoris. Quia sudor p̄fessiōis peccoz nō aperit̄ q̄s excusa tio clausos p̄ obstinationē stringit. **Itez** nota q̄ diabolus ampl⁹ tentat hoīem de illo p̄cōt̄ ad qđ nonuit eū. p̄niorē: sicut quer rator impugnat castrū ex illa p̄cipue parte vbi debilis est. Grego. Diabol⁹ mores syni usculusq̄ cōspicit cui virtus sit. p̄pinq⁹: et illa ponit ali faciez ad q̄ viderit facill⁹ de clinari mente. Sicut etiā venator ponit la queos vbi p̄suerit bestie freq̄ntare. Ps. cxli. In via q̄ ambulabā abscondērunt laqueū mīhi. Ab̄: cōdit̄ enī diabol⁹ pecca ti penā et oīdit delectationē: et abscondit̄ malū a diabolo sic pedica sub folio: Job. xvij. Abscondita est i fra pedica ei⁹: et deci pulsa ei⁹ sup semitā. Itē sicut laqueū sub grano et sicut venenū sub mōsello et ham⁹ sub cibo: Eccl̄s. ix. Sicut pisces capiūt ha mo: et sicut aues cōprehēdunt laq̄o: sic capiūt hoīes tpe malo. Itē tentat diabolus plus fortes q̄ debiles: q̄ debiles for tentari de⁹ nō p̄mitit. nā miles nō mit tit filiū suis ad preliū q̄s parvulus est: sed q̄s fortis est et p̄t̄ arma ferre. Itē rex vil las campestres ipugnare dēsignat et mo uere exercitu ī eos: sed ī fortia castra: sic diabol⁹ fortiores ipugnāt acīt⁹. Alii q̄s quer rator alijs vult terram alīcū capē. p̄t̄ impugnat ipsi⁹ fortius castrū: q̄ rapto tota terra capi: q̄ illud spugnat dīm̄ castrū et totā terrā ei⁹. Sic diabol⁹ maḡ impugnāt eos q̄ eminent in iusticia et fama: vt exēplo eoz alijs capiant. Alii. i. Reg. xxij. dī: q̄ to tu pondus plū x̄sum ē in Sain. Et in lib. Iudicij xvi. dī: q̄ philiſtei qui figurāt de mones acceperūt Samsonē qui interpretat̄ sol eoz. i. Illuminans alios: et erutis ocul molere eū fecerūt. i. peccādo circūire. Itē

Liber nonus

plus tentat diabolus penitentes q̄ peccato-
res nō penitentes. Mā penitentes sibi rebel-
lant: sed p̄t̄ores ei ovediunt. Sicut reges
castrū sibi subditū vel sibi subditos nō im-
pugnat: sibi p̄trarios et rebellēs. Sic dia-
bolus sibi rebelles maḡ impugnat. Grego.
Hostis noster quāto magis sibi rebel-
lare nos cōspicit: tanto ampli⁹ expugnare
tentit: Judith. x. Ego nunq̄ noui vi-
rū q̄ voluit seruire Abudochonos regi
babylonis: q̄pls aut̄ tu⁹ si nō cōtemp̄sset
me: nō leuassent hastā meā stra cū. Itē
miles vel rex aliq̄s q̄i castrū ammisit: init̄
amicos rēgrere: et p̄gregat exercitum ma-
gnū: sicut fecit Pharaon ad p̄sequēdū fili-
os israel fugiētes ab eo: Exo. xiiij. Sic fa-
ci diabolus q̄ penitentes. Ambro. Quoti-
dianis experimentis didicim⁹ eos q̄ cōuer-
ti deliberant tentari acris a cōcupiscentia
carnis: et virgini graui⁹ in operib⁹ lut⁹ et la-
teris: q̄ egyptū egredi et pharaonē fugere
voluerūt. Ideo dī Luc. xj. Qz cū immū-
dus spirit⁹ exierit ab hoīe cōversorūt dī
cit: Reuertar in domū meam vnde erūt: et
vadit et assumit septē sp̄s nequiores seūt.
Itē septē sp̄s sunt septē vitia qb⁹ diabo-
lus obſiderat aiām q̄si rex cum exercitu suo.
In q̄ exercitu supbia q̄si vexillum portat:
P̄s. lxxiiij. Posuerit signa sua. Grego.
Evidētissimū signū reprobozū est super-
bia et elector⁹ humilitas: quā cū q̄sib⁹ h̄z in-
se apte cognoscit⁹ sub q̄ rege militat. Anus
q̄sib⁹ enī quēndā vitia portat opis q̄ faci-
le dinoscitur sub cui⁹ p̄tē seruiat rectori.
Inuidia sagittas trahit detrahēdo alijs.
Hiere. ix. Extenderūt lingua suā q̄si arcuz
mendacij et nō veritatis: lingua cox dolū
locuta est. Ira aut̄ q̄si funda lapides iactat
ingeminans improperia. ii. Reg. xv. Se-
mei maledicebat David mittens lapides
aduersus eū: s̄ ip̄e pri⁹ se p̄cessit i capiteq̄
aliū in vestē: Ecc. xxvij. Qui in altū mit-
tit lapidēs: caput ei⁹ cadi. Accidit fos-
fatu evacuat ab aq̄s gr̄e. Spirit⁹ enī trist⁹
expicat ossa: Judith. viij. Holofernes fecit
pludi aqueductū ne ventre in ciuitatem
cordis ip̄m letificans: P̄s. xl. Flumis
imper⁹ letificat ciuitate dei. Duaricia fos-
fata ip̄let p̄ terrenoz cumulationez: Dan.
xi. Veniet rex aglonis et cōportabit agge-
rem. i. diuinitaruz: et caput v̄bes muniti-
mas. Multi videāt captionē suā multū di-
ligere: q̄ nō cessant fossati paupertat⁹ imple-
re diuitias congregando: Ecc. viii. Dul-
tos p̄dicit aurū et argentū. Luxuria ignē
cōcupiscentie succēdit: Job. xxix. Ignis ē q̄
ad assumptionē denarū t̄. Hula hu-
ignē nutrit et accēdit apōnēdo ligna elba-
rioz. liij. Reg. xv. Mabucardā succēdit
domū dñi: P̄s. lxxiiij. Incēderūt igni san-
ctuarī tuū. Itē a tentatiōb⁹ cito capi-
q̄ nō expellit a se cogitationes carnales vel
terrenas affectioz. Mō enī diu pō teneri
castrū vbi nō sunt hoīes fortes et defensa-
biles. Usū cū obſiderat castra: extra mittū-
tur paruuli et mulieres: qz nō sūt viles ad
bellandū. Sic facere debes de corde tuo:
ne cogitationes pueriles et affect⁹ molles i-
tus retineas. Mulieres enī sunt cogitatio-
nes et affectioz circa carnalia verlantes.
An dī Maii. iii. Ecce ip̄ls tuis mulieres i
medio tui. Paruuli xo castri cordis sunt
affectiones terrenoz. Paruulus enī plus
diligit pomū q̄ regnuz: Prouer. i. Usq̄
paruuli diligite in sanctiā: et stulti q̄ sibi
sunt noīia cupiēt. Itē nota q̄ tentat⁹ et
impugnatus a diabolo dī orōni insistere.
Debet enī petere succursum a deo ille qui
tentat⁹: sicut faciūt obſessi in castro. Usū vi-
ri abes miserūt ad Saul p̄succursu: cum
obſessis est eos naas amonites: q̄ interpr̄at
serpens: et significat diabolū. Frequēt enī
opatio vitiōz impugnationē extinguit.
Itē tērāto diaboli vincit⁹ p̄ būilitatem.
Bete enī diaboli nō caput p̄scatoris. t. hu-
miles ad modū fez nō tū magnō p̄scator-
ū. Itē diabol⁹ vadit p̄ montes supbie.
Būiles xo q̄ valles būilitatis: et iō eos nō
innenit: q̄ nō vadit p̄ viam sua. Grego.
Quotidie tela tērātōnū accipim⁹: et nos
q̄ illū tela mittim⁹: si p̄fessi tribulatiōibus
būilia rūdēam. Usū būilitas sic dicit⁹ est
Anthonio euadit oēs diaboli laq̄o. Itē
nota q̄ tērātor decipit asam: sicut p̄scator
murenula. Mā qz serpēs cū murenula co-
ire volēs eā sibilo ad se vocat: ideo etiam
a p̄scatorib⁹ sibilo vocat et capit. Sibil⁹
et serpēs est delectatio carnis. Sz sibilis
p̄scatoris ei sibilis est ip̄a tērātō carnis in
q̄ tentator⁹ malign⁹ aīe ip̄am carnis dele-
ctationē ad imaginationē adducit: et sue
fraudulētie ei specie abſcōdit: qz ad qd̄ eaz
deducere finalis debeat: tērāto do nō oīdit.
Itē nota q̄ dī p̄mittit non sō tentari v̄

De artificib⁹ et rebus artificialib⁹

324

tribulari hoīem: sed quosq; sit purgat⁹ t.p/
barus: sicut paterfamilias nō dimitit bla-
dū in capo & vinū in vinea quosq; putridū
sit: sed quosq; sit maturū. Et furnari⁹ nō di-
mittit panē in fūno quosq; scz cōburat: sed
quosq; decoqua⁹. Sic de⁹ in tentatiōe v̄l tri-
bulatiōe hoīem nō oīno derelinq;⁹: sed do-
ne*c* ip̄e purget vel. p̄bet. n. De. ii. Monit
dīs pīos de tentatiōe eripe. **A**cte tentatiō-
nes v̄hemētes fatigāt & debitat aliam rō-
nalē: sicut imbr̄es pluiales aīi vindemiā
debilitat iſkūl & imbecille redditū vindē-
mīatū mustū. **A**nī h̄ fatigatio repelleda est
ab aīa: sic debilitas h̄mōi remouet a mu-
sto. Dic̄ ei lī. de vindemiis: q; si pluiali
b⁹ imbr̄s multe supueniētib⁹ v̄e i vinea
ad hoc existētes: v̄l p⁹ vindemiā ampli⁹ q;̄
oporet maſtēt ex necessitate ibicas cal-
cabim⁹. Et si vindemiatū mustū ibicas cal-
cabim⁹ eē didicer⁹: q;̄ qdē docebit te gust⁹: q;̄ vinū i
vōlijs mitif p⁹ pīmā ebullitionem p̄fētū
trāſfundat i alia dolia. Manet et i fūdo
oīne limosū p̄p̄ q̄ndinē: & addat vinū ali-
ud: ad dece⁹. i. metreras cotule trei. Quidā
autē meli⁹ faciētes vinū coquūt quosq; vige-
simā ps el⁹ p̄sumat i mīttētes gip̄i centel-
mā. Paulatūm hō couloz ad ignē dīmē-
tūt vinū quosq; q̄nta eius cōmatur: & eo
postea v̄tūn. Habes & multiplex remed-
um i debilitati vinū. i. h̄lastati vel tepe-
faciū ex tentatiōib⁹ animū. **N**ō p̄ trāſ-
uafationē. i. occupationē: q; varietas ope-
ris tediū tollit. **S**edo p̄ decoctionē. i. sci-
entie meditationē: q; iñstāmat i nob̄ ignis
amoris. Ps. xxvii. In medi. mea exarde-
scit ignis. **A**cte p̄ gip̄i iñmissionē. i. p̄ sacre
doctrine studiū: q; sic mediante gip̄o scri-
ptura iñp̄mitur tabule: sicut mediate studio
sc̄pture doctrina iñp̄mis aie. **A**cte p̄ vini
cōſumptionē. Hā ignis cuius cordis adhe-
rere d̄zest p̄ſideratio paſſiōis xpi. Ibi enī
ignis diuini amorī maxile exarſit: & iō tepl-
da corda & frigida maxile caleſacit: Ps.
xlii. Ignis a facie ei⁹ exarſit. Et hic ignis
oīem acciditā p̄sumit: & aīe nouas vires ad-
dit. **A**cte tentatiōis languor repellit: sic lan-
guor perſici. Dic̄ enī ſapiētes de agricul-
tura periti: q; ſi p̄ſie lāguere incipiat van-
gandus ē & inde ſtercorādus. Et dī Psal-
la. q; ſtercoratio ei⁹ melior ē ex fecib⁹ vi-
ni: q; talis ſtercoratio valet eriaz i pru-
na s. Alij etiā dic̄ q; melior ē ſtercora.

tio ſi irrigat cū aqua decoctiōis fabarum.
Sic ſi hō languore incipiat extenatiōe lu-
xuriae oportet q; vangēt. i. alio labōriſo
ope: v̄l obedientie onere exercitēt. Uel q̄ ſi
vanga frā ſcindēt: eft pñia carnē affligēt:
q; quā languor tentatiōis luxurie optime re-
pellit a carne. Si autē languet ex tentatiōe
ſupbie ſue d̄ ſtercoriçari. Hō autē ſupbus
tū ſtercoriçat q̄n ei ſu⁹ defectus & vilitas
ad memorīa reuocat. Ad h̄ etiaz valet aq;
decoctiōis fabaz. Quid ei ſit fabe nī ho-
nores & dignitatis mūdane: q; vento ſup-
bie ſplēt mētē ſic fabe ventrē. h̄ iſte fabe
aq; decoquunt: q; ſi in dignitatiib⁹ & hono-
rib⁹ poſti multipliſci tribulatiōe replent.
Uā ſirrgatio hui⁹ aq; i. p̄ſideratio tribula-
tionis & iñquerūdīnī dignitatis & p̄tāt mū-
dane expellit languorē pſici. i. ambitionē
& appetitū dominij: b̄ ſi anim⁹ languet & tē-
tatione avaricii ſtercoriçet ex fecib⁹ vini.
Quid enī ſit feces vini nī impuritatis &
vilitates mūdī: q; ſi anim⁹ p̄udent̄ atē-
dit ea q; mūdī ſit velut ſtercora cōtemnit̄
fm illud P̄philp. iii. Quid detrimētū ſeci &
arbitror ut ſtercora. **C**a. LXXV

Emp⁹ presens
ocessum est hō ad merēdū: ſi in
figuro erit t̄ps dñi ad iudicādū.
Ille enī q; iudicat ad decios facit auantagū
cōpari ſuo q̄ ſi dat ei decios ut facet ſic vo-
luerit. Sic facit deus petōr q̄ ſi decios
dat ei t̄ps ad bñ opāndū: modo decios ha-
bem⁹. i. t̄ps. Señ. Temp⁹ tantū nīm est: ſi
poſt morte nō eft nīm: i. t̄c accipet v̄l ha-
bebit decios ip̄e ſez christ⁹. & iactabit con-
tra nos decios ire. i. vocabit aduersū nos
temp⁹: Ps. lxxiiii. Cum accepero temp⁹:
ego iusticias iudicabo. **C**a. LXXVI

Timor domini
ſtabilit mētē: ſic lapides ſuppo-
ſiti aſſerib⁹ ſine tegul ſup recta
cōſtodiſit eā ne a vento moueant̄. Sic ti-
mor dñi v̄t dr. Eccl. xxv. ſup oīa ſe ſupponit
Et ſic anchora tener naues ne iergaf: ita
timor tener cor ſtabile ne periclitet. Greg.
Anchora mētē ē pond⁹ timor. **A**Item ti-
mor introduceit amorem v̄t Aug⁹. dicit: ſic
ſeta introduceit filū. Et ſic intelligit de ti-
more ſeruilli. ſeta nāq ſic filū inducit ve-
l̄p̄ ſeedat: ſed cū ip̄o nō p̄maneat. Sic ti-

Liber nonus

mors seruallis charitatis amorē puenit: sed amore proficiente discedit. i. Job. lviij. Perfecta charitas foras mittit timorem.

Capitulum: LXXVII

Ribulatio pro
bat animū: sicut pomū vel malū

Immissum dicitur pbarare mustum. Nam sicut dicit in libro de vindemis: Illi qui volunt, pbarare mustum: an purus sit vel aq; mixtum, malum aliquod mittitur in vas: nescit vel est purus, alij aut locustam: alij cicadam: et si supnatarant purum est vinum suum merguntur mixtum est aqua. Sic animus si sit verus vel factus pbat per incursum vel illatioem alicuius rei aduerseretur vel stumelioem: tunc supnata probat quoniam sine ira toleratur. Tunc vero sub mergit quoniam corporeum ingreditur. Reg. Qualis quisque apud se lateat: illata contumelia pbat. Item tribulatio pbat animus: sic per contritionem pbat fortitudinem spiritus: et per fervorem formacis virtus vestris. Non enim est magnus si lucerna non extinguitur: ubi non est evenus vel pluvia: sed magnus est lucere cuncto tentationis ardore in auctoritate tribulationis. Sap. vii. Inertiusq; est lumen illius: Cant. viii. Aque multe non poterant extinguere charitatem. Item tribulatio quanto amarior tanto malorum solationem merebitur. Nam quanto amariores sunt herbe medicinae: tanto plus ponent de quearo vobis de melle ut infirmi potionem ablorbeat. Sic est de consolacione et tribulacione: Ps. xciii. Secundum multitudinem dolorum in corde meo: solaciones tue letificauerunt animam meam. Item tribulatio ad bonum copellit et etiam festinare facit. Nam quoniam aliquis pastor vel alius per cum suum vel ouem ducit ad pascua vel ad forum: et non vult eum sequi ligat fune vel virga penitit: et ita iniuriam dicit. Sic dominus ligat nos infirmitatibus et alijs defectibus: quoniam alter eum nolumus sequi. Ut dicitur in Osee. x. In vinculis ade traham eos in vinculis charitatis. Item pastores pecora sua sequentibus hostibus ad loca munita fugere compellunt. Sic nos de tribulationibus et infirmitatibus ad celestem patriam intrare copelliuntur: Lu. xv. Copelle intrare. Sloga: Qui aduersitatis fracti ad amorem dei redeunt copellunt intrare. Item sicut hoc percutit equum vel asinus suum ut ad viam redeat vel ut eius vadat: sic deus virget nos tribulatio-

nibus: *Esa.*, xxv. *D*ñe in angustia redi-
tute: *Ps.*, lxxxiij. Impie facies eorum igno-
minia: et quod nomine tuum dñe. Et id est: *Mul-*
ticipitate sunt infirmitates eorum: postea ac-
celerauerunt. *A*Item tribulatio sciri hoies
probat. *H*aec ferru caliduz debet malleari
non frigidu. Sic sancti amore dei successi de-
bent tribulatiōib⁹ pbari. Sicut enim ferru
calidum dum tendit dilatatur: sed frigidu
frangitur. Sic boni ex tribulatiōib⁹ cre-
scunt: mali vero recessunt. *T*itez pot⁹ lute
us vacuus ad lignē crepat: et magnū sonū
redit: sed plen⁹ non. Ita hō a grā vacuus
per impatientiam crepat in tribulatiōe: *Ecc.*
xxvij. *C*asa signili pbat fornax: et homines
iustos tentatio tribulatiōis. *T*itez tribu-
lari pmittit deus sc̄tos suos: et quoniam nō: ci-
to liberat eos a penitētib⁹: sicut pater
nō liberat filiū suū a māu medici cirurgici
vel magistri: licet videat eū affligi: q̄ se sit
sibi prodesse in futurū. Sic deus suos nō li-
berat a tormentis. Non enim liberauit *P*e-
trū a cruce: vel *P*aulū ab enselē *Hebre.*, xj.
Alij autē dissentī sunt r̄c. Et postea sequi-
tur: ut meliorē inuenirent resurrectionem.
*A*Item p̄r filiū ab ierbis in torneamento
non liberat: etiā si videat eū graues ic̄ su-
stinet: ut laudez patiente acqrat. Sed si
videat eū in periculo non posset sustinere
q̄n ipm adiuuaret. Silt etiā deos amicos
suos sustinet affligi in p̄tū: ut laudez et glo-
riam celestis patrie acqrant. Sed si in per-
iculo aie eos videat: eos liberat. Ideo de
us Iob exposuit periculō corporis r̄c. *S*z
dixit diabolo: verum tū aliam illius serua:
Ps., ix. *A*diutor in oportunitatib⁹ in tri-
bulatione. Tunc enim oportunū est cū agit
de periculo aie. *A*Item tribulatio iustos
purgat. Multe enim bonos pannos sepe
lauat: sed viles et veteres putrefactare pmittit.
Sic deus iustos flagellat in p̄tū: s̄z pec-
catores putrefactare pmittit in petis: *Ap̄ls*
ad *Heb.*, xij. Flagellat cōm̄ filius quē reci-
pit. *A*Item tribulatio est cyphus et calix
dūt unde potat amicos suos. *U*nū sicut nō
irascereb̄ hō si rex faceret eū sedere iuxta se
ut de cypho suo potaret. Sic etiā nō debet
irasci de tribulatiōe: *Marth.*, xx. *C*alice q̄
dem meū biberis. *A*Item tribulatio et pena
veilior est in vita ista q̄n in alia. *H*aec tadiu
est moneta vilis ad lucrandū q̄dū est in
cursu: modo moneta tribulatiōis et penitē-

De artificibus & rebus artificialibus

325

Die est in cursu: qz viva denariata in isto se-
culo: valet certu in alio seculo. **A**bi. dr. Ezech.
vij. **D**ie pano dedi tibi. **C**a. LXXVIII

Tana gloria si
mul e mol edino ad vetu qd sine
veto no molit. et sic cameleo q
ex vento pascit et vinit: **O**see. xii. **E**pbrahim
pascit vetu. **E**t est etia sic nauis q sine ven-
to no currat. **A**bi merito dr. Job. xxvii. **T**ol-
let eu vetus vires. **E**t nota q vana glia ci-
cania e semetis mala quia diabolus semi-
nat in agro cordis inf fruges bonorum oper-
ut destruant. **E**t sic ex uno gno mali semi-
nis nascunt multaz ex ipa vana glia na-
scunt multa vicia. **A**bi fm Grego. **I**anis
glia generat septem filias. **Q**uare pma e in-
obedientia: qz vana glia in nullo vult vide-
ri i ferior: qd fieri si faceret mada. **S**e
cunda e pietate: qz vult vincere cu clamore et
qz apparere. **T**ertia e lactantia q quis
enarrat bona sua ut laudabilis appareat.
Quarta e hypocritis qz grit hoib ex ex-
teriorib apparere. **Q**uita e ptiacta: q
factu suu malu vel dictu defendit ne erras
se videatur. **S**exta e discordia: qz homine di-
ctu assunit hriu ppe vanu glia. **S**eptima
est nouitatem psumptum: qz qns noua vel dicit
vel inuenit ut laudeat. **C**a. LXXIX

Erba dei assi
milane sagittis: qz fm Grego.
Eo qz duri feriunt male vineriu
corda trastigunt. **A**bi redemptori de his
sagittis Ps. xliii. **S**: Sagitte tue acute:
ppsu sub te cadet. **H**ec xbui dei assimilat
gladio: qz penetrat cor: sic gladi penetrat
corp: Apkls ad Heb. iii. **V**iu e sermo dei
et efficax: et penetrabilior o gladio ancipi-
ti. **E**t nota q candem vim bz gladi in manu
debil vel fortis: pni vel magni. **S**z no eundem
effectu cu fortis vel debiliter peccit: **S**ic et
xbui dei in ore pdicantiu. **H**ec xbui dei
purgat sic medicina: lauat sic qz fecundat
sic pluia. **N**isi medicina purgat a cor-
ruptis et supfluis humoribus: sic xbui dei
a prauis et supfluis affectionib: et ideo ani-
mam sanat: **S**ap. xv. **M**ez herba neqz ma-
lagma sanant eos: sed sermo tuu dñe q sa-
nat oia. **H**ec sic qz lauat et mudi vestem:
sic xbui dei mente: Job. xv. **A**los mudi est:
ppe sermonem que locut sum vob. **S**z no/

ta qz cribra si ponat in aq statim implet: **S**z
cui extrahit nibil int remanet. **S**ic multi
sunt in sermone qz du audiunt pleni sunt aq
compunctis et deuotis: **S**z cui recesserint
vacui remanet et auditio memoria no ha-
bet: **E**ccl. xxi. **C**or fatu qsi vas cofractum
omne sapias no tenet. **S**z nibilominus
attende qz vas cu aq infundit: **S**z aqua no
retineat: et tñ mudi si no infundere. **S**ic ille qz
frenger audire xbui dei qz ille q
no audit. **H**ec mulier cu in speculo lorde
aspicit aq abluit: sic xbui dei ad modu spe-
culi maculas cordis ostendit et dat aqua gre
ad lauandum: **P**roner. xiii. **D**octrina bona
dabit graz. **H**ec xbui dei fecundat animam
sicut pluia terram: **D**eut. xxxii. **C**orescat
ut pluia doctrina mea. **P**lunia em facit
exire de terra vermes: **B**ufones et herbas
germinare: sic xbui dei pctab hoie facit
exire et bonu ppositu germinare: **L**euit.
xxvi. **D**abo vob pluias tempibus suis et
agri gignent germe suu. **H**ec xbui dei mu-
dat et purificat affectu sic manipulus cori-
tri purificat oleu. **D**icit etia **P**alladius:
q si aial in oleu ceciderit et oleu putredine
ac nidore vitauerit: iubent greci coriandri
manipulus in olei merreta suspensi atqz ita
paucis dieb manere: et si nibil dnidore d
misericordia esse coriandru donec su-
peret h vitiu. **T**unc qz ppe aial in oleu inci-
dit qz carnalis tetatio in cor deuotu incur-
rit: qd putredine vitiu qz delectatiou pol-
luit. **S**z qd p manipulu coriandri nisi stu-
diu significat diuini xbui: **C**oriandru qz ppe
canibus dr essi hriu: qz nimiz diuini elo-
qui pctribus e aduersum. **M**anipulus
aut dr eo qz manu capiat. **A**bi coriandrum
ad manipulu ducit qz xbui diuini studiu
ad op ordinat. **M**anipulus g coriandri. i.
studiu diuini xbui corruptione aial ab oleo
abstrahit: qz delectatione tertiatis carnal
ab aio repellit. vii Hiero. **A**maseiaz scptu
raz: et carnis vitiu no amab. **C**a. LXXX

Erba et mores
pctoz et carnalis hoium dispi-
cet iust: sic displicet gustu cib
insulsus. **A**bi Job. vi. **M**unqz comedit pote-
rit insulsus qd no est sale pdicu: **E**rba qz
pe moresqz carnaliu qsi cibaria se nris ne-
tib ingerit ut in delectatiou vtre rapi-
tur: **S**z elec qzq insulta no comedit: qz ppe
B

Liber nonius

uox dicta factaque dijudicata ab ore cordis
repellit. Paulus enim ad esum metuit insula
Iseri, prohibuit eum discipulus dixit Colofon. iiiij.
Sermo vester sed in gratia sit sa. co. Et Psalms.
Quod uox reproborum in cordis ore in insula sa-
piebat et dicebat: Marrauerit milbi iniqua fa-
bulatio eius; si uita lex tua. Psalm. cxviii. Sepe
autem vox carnaliu[m] diu sportante se nris auribus
ingerunt: in corde bellum temerariis gignunt.
Et cuius heretici repudiat et lingua reprehendat
cui laborerit: nisi vincatur quod foris cum au-
toritate iudicatur. Hoc necessarium est quod nec ad
aures veniat quod m[ea]s a cogitationis auditu
vigilias repellat. Sancti igit[ur] viri qui ad eter-
nā vitā desiderio anhelant: in tanta se altitu-
dine vite subleuant ut audire latere que mundi
sunt que subi ac deprimi p[ro]dūs credant.
Salde namque isolent ac intolerabile estimant
quicquid illud non sonat quod intus amant: sic
Grego, dicit. Capitulum: LXXXI.

in medio sui vasis melius ē: et oleū in supercie: si mel ē melius in fundo. Et ideo ut dicūt expti viri cū sit vini trānsusatio qd est in supino vel in fundo tibi bibat: medium aut̄ referue. Hinc ē qdā p̄ loco p̄pināt amicis suis triplex viñū devno valeſan- do eis de supino medio et infimo. Sic ḡ in ter liq̄es aliq̄s diliget locū supmū: aliq̄s mediū: aliq̄s infimū. Sic etiā in virtutes supmū q̄rt̄ charitas: infimū petit humili- tas: mediū aut̄ tenet q̄libet virtus moralē: de q̄ p̄obs dīc: q̄ virte est habitus electiū in medierate q̄sistē. Capitū LXXXIII

Ste presentis
v ac future status figuratus ē in
tabernaculo tēplo veteri testa-
mēti. Māg tabernaculū qd erat mutabile
figurabat ital⁹ mutabilis pntl vite. Per tē
plū xō qd erat fixū t stas figurabat sta-
bilitas vite future q est oīno invariabilis.
Et xp̄l b in edificatione tēpli dicit: q non
est audiitus sonitus mallei vel securis: ad
signandū q oīs perturbationis tumultus lō
ge ē a statu futuro. Aliq tē dicunt q p tab-
naculū figurabat stat⁹ veteri leg⁹. Per tē
plū aut a Salomone strūctū stat⁹ leg⁹ no-
ne. An ad obstructionē tabernaculi soli iu-
dei sunt operati. Ad edificationē xō tem-
pli operati sunt etiam gentiles. s. tyri s
donii. **C**apituli LXXXIII

Virginitas assi-
milat lāpadit: qz sic lampas fra-
cta no repat: sic virgitas amis-
sa no recuperat. Hā si qz amiserit virginita-
tē suā si totū mūdū daret plenū auro no re-
cuparet eā: Amos. v. Virgo iste plecta ē
in terrā suā no ē qz suscitet eā. **V**irg-
nitas sine charitate & grā est sic lāpas sine
oleo: Berū. Subtrahē oleū lāpas non lu-
cer: rolle charitatē castitas non placet. **V**irg-
nitas corporis plena seculari desiderij
siliis ē latrine hāti orificiū deauratu: qz lā-
padi itegre plene stercore. Et etiā siliis ē se
pulchror pherero ext' ornato: Mat. xxiij
Ec vob hypocrite qz siles estis sepulchris
dealbat! **V**irgines debet esse solitarie
& pauidē no audaces vñ domestice. Nialia
em̄ siluestria pulchriorē hāt pellē qz dome-
stica: & onager siluestri' qz domestic'. Silt
etiā virgines solitarie pulchriorē esse solēt
qz affigiles. Hā familiaritas & affabilitas
piā ad luxuriā pparat. **Ea.** LXXXII

Vporalis assimilat tele ppter tria.
Rōne ppteroris: qz sicut
tela steris filis sita vita hois diebus pfi-
cif. Sz q augmentū pcpit eo ad incisionem
tēdit. Mā cū tpa pcpita pteret futura de-
plicant: t q vnuero vite spacio tāto fiūt
plicata q voluntū q multa sunt q trāslat-
rūt: Job. vii. Dles mei veloci trāslatis qz
a texēta tela succidit. Scdo rōne incep-
tis. Tela qppē istra supraq ligata duob⁹ l-
gnis inecit vt texat. Sz q iceri⁹ texita iuol-
uit: eis supi⁹ texenda deplicit: vt vñ se ad
augmentū multiplicat: id est minimū qd re-
stat. Sic nimirū vite nre tpa t trāslacta qst
inseri⁹ voluum⁹ t ventura qsl supiora depli-
cam⁹: qz q pl⁹ sunt pteritae min⁹: esse inca-
piūt futura. Tertio rōne succidit. Tela
enī breui tpe terit: t qz cito succidit: sic bō-
breui vñces tempe etio moris: Esa. xxviii.

Virtutes sacerdotum
vnguentis assimilantur. Sic enim
vnguentia redolere latentes inveniunt
alii comota, et sic aromata odorem suum nisi
cum incendunt expedita: ita virtus omnis quod
virtutes redolent in tribulatiōibꝫ inotescit:
sic Greg. dicit. **I**ste virtutes assimilantur liq-
ribus, si vino oleo et melli. Omne enim vīnum

De artificib[us] et rebus artificialibus

326

Vocata est ve. a tex. vi. mea. **A**hi Greg. dicitur quod tela tarditatē puerū: vita autem p[ro]p[ter]is morā defecit non bene. In illa namque cū laborat manus figura aduertit termini elongat. In ista vero quod tunc definitus id est in figura plumbum ad finem nō itineris etiam descendit puenitū: et per cursus ari trahit etiam dormientes imus. Ele etiā quod p[ro]p[ter]is vite momenta decurrere sub festinatio est spicitur: ne equaque in hoc mobilitate itinere cordis intentione figura: sicut di[ct]it Grego.

Capitulum LXXXV

Ita humana spiritus

Virtutis assimilat militie. Propter pugne necessitatē. Huius enim in hac vita p[ro]p[ter]is hoc tenet: pugne necesse est eum. p[ro]p[ter]e diabolus malignitatem. **A**nno Job viij. b[ea]tum nāl[er]az dicit: Et ratio[n]e evita hois super terrā. Grego. Quid ratiōnis no[n]e nisi pugna ē[m] malignos spūs expōmit? Ergo vita hois ratio[n]e ē: quod dū ē malignorum spirituum illud vigiliat: bellorum: p[er]petui: p[er]culdubio defudat. Scđo h[oc] pugne ē: p[er]petrā iſfirmatē. Spōte q[uod] app[ar]e a statu ratiōnis lapsus corruptiōnis sic putredini subditus: dū sibi ex seipso molestias gignit: in q[ua]dā pugnava riterat[ur] existit. **A**nno nūc et iadū summa appetēda et etiā p[ro]sequenda se erigit mutabilitas: lumen ipsius p[er]tinet ad semetipm cadit: vult in p[er]cipiatiōne stare: si nō valer cogitatiōis egressus figē nitit s[ic] iſfirmitatib[us] sue lapībus encruat. Qui nimis mutabilitas sue onera: quod volēs experiri nolēs portat. Qui etius hoc carnē possidere potuit s[ic] b[ea]tū ab auctore dicitur possideri voluisse. **L**uc[er]tus se erigere ē[m] ditorū studuit: in semetipm p[er]tinet carnis g[ra]uia invenit. **S**i quod cū culpa sit ab origine etiā p[er]ea propagat: inserto iſfirmatatis virtute nascitur: et si cu[m] hoste deducimur quē cū labore superem. **I**psa ergo hois vita pugnē cū ex semetipm nascit[ur] vñ p[er]maneat.

Tertio h[oc] pugne ē[m] virtutis nascit[ur] p[er]petuitas: quod penitētia aīa s[ic] ē pugna ē: quod et si s[ic] ex virtute succidit quod ex iſfirmitate generat: rat[us] s[ic] t[em]p[or]is ex iſfirmitate generat quod ex virtute succidat. **N**ā et si iā ab iniq[ue]tate p[er]petratōe cōpescit: in ip[s]is t[em]p[or]is bonis opib[us] mō malorum memoria: mō seductiōis caligie ratiōnis sue interrupit[ur] et fuscatur. **A**lio nāc[er]t a luxuria iā carnē refranat: si t[em]p[or]is adhuc luxuria fantasmatā tolerat: quod q[uod] volēs feci hois etiā iūit[ur] memet: et pena sustinet quod voluptatē puta

uit: quod h[oc] ad deuictā culpā retrahit metuit[ur]. ventrē mire rigore abstinentie p[er]trahit: vultus ex abstinentia pallescit. **L**uc[er]tus pallor facie aspergit: veneranda ab hoib[us] vita laudat moxq[ue] iānis glia abstinentia aīaz cū verbis fauoris acutis quā p[er]cessu mēs dū sibi cere nō valer eū p[er] quā venerat[ur] tergere a facie pallore q[ui]rit: sicq[ue] fit ut iſfirmitas neptibus ligata aut pallorem abstinentie fugiēs iterū p[er] alimēta sibi luxurie metuat: aut spūlū luxurie p[er] abstinentiā sanguis pallorem suū iāni glie militare p[er]timescat. **A**lio lapsū superbie superas: toto lā desiderio statu hūilitas apphēdit. **L**uc[er]tus supb[ea]tes q[ui]dāz v[er]bū ad oppōsições inoccētū erūpe p[er]spicit: p[er]ponere aliciūtū cogit q[ui]d decreuit: vim rectitudinis exercit et prauis nō malueredine t[em]p[or]is auētē ūdicit. **A**nno plerūq[ue] fit ut aut p[er] hūilitatē studiū rectitudinis celi deferat: aut celo rectitudinis turbet hūilitatē studiū q[ui]d tenebat. **L**uc[er]tus suari s[ic] et celi auētas et p[ro]posita hūilitatē nō possit: subimetipli h[oc] ex perturbatio[n]e incognit[us] reddit[ur]: ita vt vehemēter ambigat ne apd[er] seductū animū aut supbia se auctoritate celi ilūnunt: aut torpor pauid[us] hūilitatē singat. **A**lio cōtra sit fallacie culpa et fidei vir[us] p[er]siderās arcē dicitur eligēs decernit ut ex ore lā falsus b[ea]tū nō p[er]deat: se seq[ue]runtur fundit[ur] a mēdaciō transgressione disiungat. **S**i fit plerūq[ue] ut dū vez dicitur vita p[er]imi g[ra]uet. **L**uc[er]tus igerere alteri lesionē metuit[ur]: ad h[oc] q[ui]d dudū p[er]serat fallacie vitium q[ui]st et studio p[er]ietatis redit[ur]: sicq[ue] fit ut si malicia mente nō teneat: in eo t[em]p[or]is veritatis iudi[ic]iū umbra mēdaciō obseuret. **A**hi et sepe quod p[er]coctatus q[ui]c[unque] sitere nō valer: aut falsū dicēs suā mentē trucidat: aut verū loq[ue]ns p[er]imi vitā grauat. Alius amore ditoris excitatus a terrenis cogitationibus mente curat assida orōne suspēdere: atq[ue] hāc in secreta h[ab]etis intime securitate collocare. **S**i in ipso sue orōnis ascensu dum eleuare animū ab infimis nitit: iſfirmorum fantasma tibus reverberat atq[ue] ad intuendū lucem mētis oculus tēdit: s[ic] ex corporeo visu surgentibus terrenop[er] imaginib[us] obsurcat. **A**nno fit plerūq[ue] ut intēdetis animū ipsa sua infirmitate fatigatus: aut orōne deserens desidia torpeat: aut si dū in orōne p[er]manescit: apd[er] ei oculos obortat[ur] imaginū caligo densescat. **P**ropter q[ui] omnia recte dicitur q[ui] mīlitia sue ratiō est vita homis super ter-

B 2

Liber nonus

R. Scđo vita hois assimilat militie, p̄t armature p̄rietate: qz. s. mēs hūana iphis suis spūalib⁹ armis qbz se defendere nūt̄ im pugnat. An fit vt si eis careat pīgescēdo sup̄. Et rursus si tilla sumat eisdē ipsis vulneret. nā ecce iste ab eruditioē diuine legis alienus ignoratiā sua deprivatur ne qd obtinēde salutē op̄et. Ille diuine legis scia p̄ditus dū sibi p̄ alijs gaudet intellectum suppetere: qz p̄nato gaudio exultat: p̄cepti intellectus in se mūera dissipat: et inde iudicio ceteris deterior exhibet. vñ ceteri ad tps clarior oñdis. Hūc qz virtutū dona nō sublenāt: etiā viā simplicē rectitudis declinat: et velut cēneū se a celesti mūere depūtās: qzī eo securius prava agit qz supni domini sublēnia mūera nō precipit. Illū dō prophetie spūs replēs ad p̄sciazz bleuat: cīqz vētura qzī lā p̄tia oñdit. Sz dū sepe et in multis sup semetipm tollit: vt futura vera citer p̄cplef: mēs in sui p̄fidentia deducta eū qz habert nō semp pōi sp̄ sibi adesse. prophetie spūm estimat: cīqz omne qz senserit p̄phetiā putat. Et qz sibi hāc et cū nō hz retribuit et in hītū haberi potuit amittit. Sic qz fit vt inde post alioz merita trist̄ redēat vñ estimationē oñuz letus p̄bar. Militia ḡ sive tētatio ē vita hois sup terrā: que ant aliena a virtutib⁹ ad celeste p̄mū fuge re nō valer: aut ditata donis spūlib⁹ aliqz̄ dederius ex occasioē x̄tūtū ruit. **T**ertio vita hūana etiā corporea assimilat militie p̄pter deficiētis velocitatē. Hā p̄ militie transitū ad finē q̄tide tendit: cīqz p̄ ordinē militie locis crecit tota militia simul homini deficit. Militia ḡ est vita hois sup terrā: qz dū vnuquisqz ad vte p̄uectū p̄tēp̄y augmentū tēdīt̄ augēdo vitā viuere desinit. Dies q̄pe expectant vt ventiā: sz cū ad augmentū vite veniunt iā ab augmēto vite subtrahunt: qz et itinerans ḡrei sus dū in anteriora p̄ficit qd restat iter de erescit. Vtia ḡ nr̄a militia est qz q̄to ad agmēta ducitur eo vt no sū finit. **T**etē vita nr̄a assimilat stupre: Eccl. xxj. Prophane stupre collectio synagoga p̄teretur. **D**imo p̄p̄ vsuz. Fuit ei ex stuppa fila grossa: inequalia: debilia: et nodis plēa. Talla at sāt opa p̄tōx. s. grossa: p̄p̄ defectū prudentie: inequalia: p̄p̄ defectū iusticie: debilia: p̄p̄ defectū voluptatis plēa: p̄p̄ defectū tēpantie.

Scđo xp̄s sicū. Est cī stuppa multū sicca et iō cito arripit flāmā et cito x̄tē in favillā. Sic mēs p̄tōris cū sit sicca ab hūore grē cito inflāmat a tētatioē et peti delectatione sz cito deficit delectatio opis qzādē vertis in fauillā. i. i cruciatū ignis. **T**ertio xp̄s fumū: qz fumū stuppe dū extinguit̄ amarī et tenebrois inētū: ocnis nocū et narib⁹ fetid⁹. Hum⁹ ḡ stuppe est delectatio culpi qz extinguit̄ cū op̄ peti finit. et tūc relinqit in p̄scia amaritudinē: in aia tenebrois: et narib⁹ p̄ ifamie fetore. La. LXXXVI

Vita sunt prius extirpāda et post inserēde virtutes. Mā si cāpōx sentes arator vomer scissioē nō eruit: terra accepra semina in legerē nō pdueit. Et si p̄tredinē medie vulneri vel vler̄ agtioē nō ejictr̄: quāqz in loco p̄tredis sana caro cōualeat. **T**etē vitia etiā p̄ pnīaz vel emēdationē purgata aliquā post se notā vel virtutū debilitatē seu ad peccandū p̄nitēte relinquit: sic etiā post sanationē vulneri remaneat cicatrix. Simō ḡ ille quē dīs a lepro mūdauit etiā post emēdationē sp̄vocabat simō leprosus: et sic qz vulnera in pede etiam post sanationē vulneri claudicat. Sic etiā post vitor̄ suitor̄ correctionē remaneat p̄nitē quedam debilitas.

Capitulum: LXXXVII

Vitas spūalis assimilat vnitati rex corporiū. Est ei ī reb⁹ corporib⁹ triplex vnitatis. artificial: natural: et social. Artificial qdē ē ex p̄tiū integratē: sic ē vna domus p̄tās ex multe p̄tib⁹ qz nullā p̄ se domus dicit: oēs dō insimul vnitē p̄stitut domū vna. **A**n Boetii. Anū ē indiuisum in se ab alijs ēt diuisum. Et tal res q̄dīv ē vna ē: vñ si diuidat nō ē. Sic p̄z in cultello qz vñ est ex manubrio et ferro. An si ferrū a manubrio sepeſ iā nō ē cultell⁹: h̄z duo frusta. Hez vntas spūalis dī esse in hois respectu sui qz ad mētis integratē. Cordis enim diuisio signū est mortis: Osee. x. Diuisum est cor et p̄tēra intererunt. Unde anima que dividit affectiones suas circa multa ēscit cā dela que tot parietibus adhēst̄ qz auilla cera sua vix lū ligmen remālit in

De artificibus & rebus artificialibus

327

ea. Ut de aia sancta dicit Lact. vi. Una est colubra mea. Secunda est unitas naturalis sicut aie & corporis in una plena; & plurimum sanguineorum in una parentela. Et talis unitas cōpetit homini respectu dei. I. Corinth. vi. Qui adharet deo. sed fidem & charitatē unus spūs est cū eo. Et nota q̄ in hōle caro unita spūs suscepit ab eo multa bona. s. vitam: motum: sensum & hōmōl. Et sūr paup homo sanguinitate diuīti suscepit ab eo multa dona. vñ multū appetit paup nobilis matrimonii mulier dūtis ppter bonor̄ cōmunicationē. Ergo multo magis appetenda ē unitas charitatis cū deo q̄ est summū bonū: a quo est omne datū optimū & omne denū pfectum. Usq̄ anima ex charitatis coniunctione asseq̄ tur cōmunionē multo & magno bonor̄ Sap. viii. Sc̄les q̄m̄ meū cōmunicabit d̄ bonis. Et ite. vii. Aenerunt m̄bi omnia bona tē. Tertia est unitas socialis: sicut multo mercator̄ in una societate. Sic debet hō in charitate vniri & sociari. primo ad lucrū vite eterne: ita vt possit dici: Ecce q̄ bonum & q̄ locundum habitare fratres in vñ. Hanc ergo unitate facit vinculum charitatis ad proximū sine qua mutua pax aut spūialis gratia nō seruat: s̄ effundit & evanescit sicut vñ de dolio sine vinculo. Et nota q̄ hec unitas & vinculum charitatis multo congregat̄ in vñ valet ad multa. P̄timo qdēm ad laborandum. Mā sicut homo debilis fortiori socius portat seu trahit qd̄ p se solus trahere vel portare nō posset: sic est vñ homo alteri in charitate unitus: Eph. iiiij. Supertantes inuitū in charitate. P̄tē valet ad inflāndū. Ligna em̄ pariter cōgregata maiore ignem faciūt: Eccl. iiiij. Unus quō calefiet? Item valet ad impetrāndū: qz multi rogates facilē exaudiunt: sicut abbas faciliter audiit conuentū q̄ simul aliqd̄ petūt. Et sūr q̄n̄ oēs ciues alienius regnali quid perut a rege nō de facilī negat eis. Et unus denarius minus bonus recipit aliq̄ cū multis bonis qui p se refutat̄: sic p̄ces vnius admittunt rōne alterius. i. Petri. iiij. D̄es vnanimes in oratiōe esto. Item valet ad pugnandū. Mā quotiens filii Isrl̄ cōgregati fuerūt vctores extiterūt: disp̄si v̄o vcti sunt. Pugna enim vnanimite aggressa vctoriā parit: sic cau-

da equi diuidendo pilū a pilo faciliter p̄d̄ rūpi: s̄ nō simul accepta: Eccl. iiiij. Si q̄sp̄ am p̄ualuerit vni duo resistunt ei. Dicit q̄ Saladinus cum moreret vocauit filios suos & iussit vt singuli afferrēt virgas q̄s diuisas de facilī frēgerūt: s̄ simul luctas frā gere nō potuerūt. Et dicit eis: Sic filij si sitis vnum inter vos & vnanimes nō poteritis vinci nec frāgl̄: s̄ simul & separati vincemini. Item valet ad supportandum. Leuis em̄ est sarcina q̄tū cūq̄ debili q̄i iuncta a pluribus: sic p̄ in cervis q̄i transeunt aquas: quoq̄ vñus sustentat caput alteri & mēbra etiā corporis inuicē se supportat: Roma. xij. Unū corpus sumus in xp̄o: singuli aut̄ alter alterius mēbra. Item ad securādū. Miles em̄ nō est securus extra exercitum: nec obcessus extra castrū: sic nec fidelis extra cōgregationē bonor̄. Item valet ad gaudendū. Nullius em̄ rei sine socio iocūda est possessio. Apis em̄ plurimum flor̄ humorē in vñū gregat ut mellificer. Mā in vita eterna vere erit pfecta unitas & pfecta iocūditas. Mā ibi erit vna vox letantiū: vñus ardor cordū amor pfectus & vñus oīm spūs: Job. xvij. Ut sint vñū sic & nos vñū sumus. Ca. LXXXVIII

Actio spūialis

V̄ḡre quatuor signis ostendit: cū est interius in corde. Item est si mādata dei seruat. Ligna em̄ & lignem oleo vñcta ignis facilius accedit et vrit. i. Job. ii. Anteiorē quā accep̄tis maneat in vobis. q. s. ad obseruādā dei mādata cor implet & inflāmar. Qd̄dm est si vinculuz diaboli. i. p̄tīm̄ totaliter euadit. Pugil em̄ bā vñctus nō diu a socio tenetur: Eccl. xlviij. Qui vñgis reges ad penitentiā. Tertiū est si lucide de rebus iudicat. Res em̄ vñcta lucidior etsi sic aia grā vñcta clare ac lucide & vere iudicat de mādanis. i. Job. ii. Vlos vñctionez habetis a sancto. Abi Slo. nō est necesse vt doceamini: s̄ vñctio docet vos que s. tenēda sunt & que nō. Quartū est si onera tribulatiōnū & infirmitatiū & penitentie & hōmōi patienter & sine murmure portat. Quadriga em̄ si est bene vñcta currit sine stridore: Eccl. xxviii. In his curās mitigabit dolorem. Anguētarins faciet pigmēta suavitatis: & vñctio p̄ficiet sanitat̄. Sz nota q̄ vñctū

B 3

Liber nonius

lock inuadit' musce & inqnat: sic demones
illos q̄s viderint habere gr̄az nitunt inq-
nare prautis cogitatiōibus: Eccl. x. Musce
morictes, i. inuidē cogitatiōes pdit suani-
tate vnguenti, bonox opex meriti vel de-
uotione orōnis. Caplīm: LXXXIX

nostras parēdo leuitauit. In manu etenī
patris q̄si statthera miri libraminis factus
hinc in se calamitatem nostrā t̄ illuc petā
suspedit. Sz grauis pōderis calamitatem
mořicēdō immotuit: t̄ apud misericordiā su-
am deus leue esse p̄t̄m relaxando mōstra-
uit q̄ b̄ p̄mū grē p̄t̄lit: qz penā n̄m nob̄
cognosciblē fecit. Nā c̄pta pena nr̄is de-

Vixie maxie siveuerūt initii homines astuti et religiosi vel plati. Nam pellis exco*ritus* est subtilior raro est difficilior ad excoriatum. Sic quod plus habet de subtilitate ingenii vel religionis difficilius eruntur propria voluntate. Nec caput aenalis difficilius excoriatum quam alia membra. Nec caput ubi magis viget sensus corporis quam in alijs membris significantem placitum illi quod plausibiliter habere discretiōis. Tales difficilius excoriantur a propria voluntate quam simplices: eo quod in multis sapientia multa sit indignatio. Nec anguilla pelle lubricit hanc: ut vix teneri potest ad excoriatum. Sic multi ita lubrifici et mobiles sunt quod pelle propria voluntatis expoliari non possunt: sed rōnes ad excoriatum vel secundum hentes. Nec sunt pelles secundum dictiōis qui bus cōminas dñis per Abacuk. 11. dicens: Turbabuntur pelles terre madias. si prius seculo vel in futuro iudicio. **C. XC**

Surarius quā
diu detinet alienū bonū ipse a di-
abolo detinet. **U**as enim plenum
aī in fundo firmius tenet: et bō non esset nisi
squā in se teneret: et ramulis tenebris q̄d diu
aquā stinebit: sic q̄ tenet alienū tenet ipse
a diabolo. **A**ī vſurarius qđ p̄ viuras ex-
tozquet sup ſeipm accipit. i. sup aīaz ſuā: et
dū pignus accipit a p̄io aīaz ſuā impigne-
rat diabolo. **U**nq̄d deviſurario lucro ex-
pedit ſup ſeipm expedit. Et ideo ſilis ē aīa
libus empīl a carnificibus q̄ ad occidēdū
impinguant: p̄ q̄bus q̄cqd carnifex expē-
dit ſup ea expedit. **H**iere. xii. **C**ōgrega eos
tanq̄ gregē ad victimā: et sanctifica eos in
die occiſionis. **L**eſpara eos tanq̄ ea q̄ ſolēt
immolari. **E**apſim: XCI

Christus assimilat statuerat ut Gregorius dicit Ad pensandum vite non merita venit ne secundum iustitiam simul et misericordia detinatur; sed misericordia late moderans culpas

De actibus et moribus humanis

328

demus ɔfiteri verā carnis naturā ētūm ad humanitatē qđ est altare de terra vt la pide facere. et ētū ad deitatem debemus in eo ɔfiteri patris eq̄ilitatē qđ est nō ascēde re p gradus ad altare. Ip̄e em̄ xps nō maior patre ē aut sp̄sancto: s̄z coeternus et coequalis vtric̄ viuens et regnans deus in secula seculoꝝ. Amen.

noꝝ: vt videlz hm̄i opeꝝ similitudinibꝫ matis labor suscep̄ti op̄is totalit̄ termefc̄. Letex ne ordine diſparti a poſibns posterio ra degenerēt fm̄ modū obſeruatū ſupiuꝝ diuerſoꝝ capituloꝝ materias volo sub al phabeti litteris et ordine diſponere.

Explicit plogus.

Explicit liber nonus de exemplis et simili tudenibus rerum.

Incipit plogus eiusdem libri decimi de exemplis et similitudenibus rex.

Dicitur in p̄sumationē operū Eccī. xxviiij. Quia om̄e agēs agit. ppter finē gene raliter: op̄a ius oē captuz appetit opus p̄ficerē: maximeq; qđ labori bus plurimis lōgloꝝ p̄fecutū ē ſtudijs: fi ne deſiderat debito feliciter conſummare. Postq; iſig in p̄cedentibus libris exēpla de rōnīs oplbus q̄ hoiles aut lege lubente aut arte dirigēt̄. pducit pluriꝝ ſunt inducta ad reliquoꝝ p̄ſumationē operū humanoꝝ d̄ q̄bus exēpla. pm̄iſimus: licet cor et ſilū querere: et de rēduſi bim̄is oplbus q̄ ad vite neceſſitatē vel cōmoduz ronabilit̄ ppter legis humane decretum: vel ppter artis habitū hoiles opan̄t̄: ac de moribus et ſtitudinibus varijs: et q̄ ex rōnabilibus cauſis inter hoiles obſeruant̄ et interdū etiā de fortuitis caſibus in b̄lito noſtri op̄is libro exēpla vel ſititudines ponere: ac ea vt de alijs fecimus ad moza lem instructionē inſtectere. Quis his insup inducen̄t̄ exēpla de moribus et actibus fideliū iſraeliti populi: et de q̄busdā p̄ticu laribus actibus inſigniū p̄fonaz q̄ in illo fideliū populo celebres extiterint. De moribus quoq; et actibus clericōꝝ ministran tiū et populi p̄fiani et de his rursum q̄ ad femineū ſerū vel puerilē etatem p̄tinēt̄: ac de his q̄ ad d̄fectū ſpectat̄ corporis q̄ sp̄ualis vite: necnō et q̄ ad dāmnuꝝ vel tedi um pleriq; inter hoiles ſiuit nōnullesitu dines iſroducent̄. Habit itaq; huins ope ris auctor in libello cor ſuū iuxta verbuꝝ p̄poſiti in p̄ſumādiſ exēplis opeꝝ būa/

Incipit liber decimus. Ca. I

Biectos a mūdo xps pleriq; ſu ſcipit: ſic nōnūq; una ciuitas fuſcipit hono rat expulſos ab alia. Et ſic etiā vn⁹ hō miſericors famulū fuſcipit pauperē et infirmū ab alio crudeli dñō derelictū: ſic legif. i. Regl. xxx. de quodaz egyptio puer in via laſſalēte que amale citā egrot̄ in itinere deſeruit: dauid xō inuenit: cibo reficit: duceſ ſui itineris fecit amalechitā pſequit̄ epulāt̄ repit et extin guit. Quid em̄ ē ſic Grego. dīc: q̄ egypti a malechite puer in itinere laſſatur nill̄ op̄ amator p̄fit: ſeculi peti ſui nigredine op̄a ſuſ ſepe ab eodē ſeculo iſfirm⁹ deſpectuſ ſe relinquit ut cū eo neq; currere valeat ſz fract⁹ aduersitate torpeſcat. S̄z hōc dauid inuenit: qz redēptor n̄ veraciter manu for tis nōnūq; quē fractū a mūdi glia reperie in ſuo amore auertit. cibo paſcit: qz verbū ſcia reficit: duceſ itineris eligit: qz ſuū etiā p̄dicatoreſ ſacit. Et q̄ amalechitā ſeſ nō va luit dñx dauid efficit: qz is quē indignum mūdus deſeruit nō ſolū auerſus in ſua mē de dñm riſpecti: ſz etiā p̄dicādo bucusq; ad aliena corda pducit: q̄ videlz duce dauid amalechitā auiuat̄ inuenit et expellit: qz ip̄is xpm̄ p̄dicāb⁹ mūndi leticiā deſtruit q̄ ſuū comites h̄re deſperit. Ca. II

HBlatio et priua tio q̄alū alicui etiā innoſeti fa cta diuino iudicio nō oſcīt deñ. eſſe iniſtūm cum ip̄e ea dederit et omnia ſua ſint. Quins exēplū ſzq; nec aliq; iniu ſtus ē creditor q̄ dū p̄fixo regrēdi tpe non p̄ſtingif q̄ vult exigit qđ ſenerat. ita dū deus auſert q̄ dedit nō auſert ſz re

R 4